

KETEVAN KVINIKADZE

ULRICH HAGENLOCH

ანდერძის განმარტება და მისი ფორმალური მოთხოვნები
ქართულ და გერმანულ სამართალში

*Formerfordernisse und Auslegung bei Testamenten im
georgischen und deutschen Recht*

**ანდერძის განმარტება და მისი ფორმალური
მოთხოვნები ქართულ და გერმანულ სამართალში**

**Formerfordernisse und Auslegung bei Testamenten
im georgischen und deutschen Recht**

ქეთევან კვინიკაძე

სამართლის დოქტორი, თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული ლექტორი, ადვოკატი

Ketevan Kvinikadze

Doktor der Rechtswissenschaften,
Gastdozentin an der Staatlichen
Universität Tiflis, Rechtsanwältin

ულრიხ ჰაგენლოხი

დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო
სასამართლოს ყოფილი
პრეზიდენტი (პენსიონირებული)

Ulrich Hagenloch

Präsident des Oberlandesgerichts
Dresden im Ruhestand

თბილისი 2026

Deutsch-Georgische

ZEITSCHRIFT FÜR RECHTSVERGLEICHUNG

ISSN 2587-5191 (ბეჭდური / print)

ISSN 2667-9817 (ონლაინ / online)

© ქეთევან კვინიკაძე, Ketevan Kvinikadze, 2026

© ულრიხ ჰაგენლოხი, Ulrich Hagenloch, 2026

© შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალის რედაქცია,

Redaktion der Deutsch-Georgischen Zeitschrift für Rechtsvergleichung, 2026

www.lawjournal.ge

სარჩევი:

1. შესავალი.....	7
2. ანდერძის ფორმები.....	8
2.1. საჯაროდ დამოწმებული ანდერძი.....	8
2.2. ხელნაწერი ანდერძი.....	10
3. ერთობლივი ანდერძი, როგორც ანდერძის სპეციალური ფორმა	12
3.1. ძირითადი მახასიათებლები.....	12
3.2. ერთობლივი ანდერძის ფორმები.....	17
4. ხელნაწერი ანდერძის ფორმალური მოთხოვნები.....	21
4.1. ხელნაწერი ტექსტის მოთხოვნა	21
4.2. ხელნაწერი ფორმა	25
4.3. ხელმოწერა, ადგილი და სხვა საკითხები	28
4.3.1. ხელმოწერის დამასრულებელი ფუნქცია	29
4.3.2. მოთხოვნები ხელმოწერის მიმართ	31
4.3.3. დამატებები / შემდგომი ჩანაწერები	32
4.3.4. ადგილი და დრო.....	33
5. ანდერძის განმარტება.....	35
5.1. ზოგადი პრინციპები	35
5.1.1. განმარტების კრიტერიუმები	35
5.1.2. ფორმასავალდებულობის შედეგები.....	37
5.1.3. პრაქტიკული შედეგები.....	38
5.1.3.1. ნამდვილი ნების დადგენა.....	38
5.1.3.2. განსაზღვრულობის არარსებობა	43
5.1.4. შემავსებელი განმარტება.....	47
5.1.5. საანდერძო ნება	50
5.2. საანდერძო თავისუფლების საზღვრები	54
5.3. ცალკეული საკითხები	58
5.3.1. განმარტება / კონვერსია	58
5.3.2. არანამდვილი ერთობლივი ანდერძის კონვერსია	61
5.3.3. მემკვიდრედ დანიშვნა სამკვიდრო ქონების ცალკეულ ნივთებზე .	63
6. დასკვნა	66

Inhalt:

1. Einleitung	67
2. Arten des Testaments	68
2.1. Öffentlich beurkundetes Testament	68
2.2. Eigenhändiges Testament	70
3. Gemeinschaftliches Testament als Sonderform des Testaments	71
3.1. Grundzüge	71
3.2. Gestaltungsformen des gemeinschaftlichen Testaments	75
4. Formerfordernisse beim handschriftlichen Testament	78
4.1. Erfordernis des handschriftlichen Textes	78
4.2. Handschriftliche Form	81
4.3. Unterzeichnung, Ort usw.	84
4.3.1. Abschlusswirkung der Unterschrift	84
4.3.2. Anforderung an Unterschrift	86
4.3.3. Nachträge	87
4.3.4. Ort, Zeit	88
5. Auslegung des Testaments	90
5.1. Allgemeine Grundsätze	90
5.1.1. Auslegungskriterien	90
5.1.2. Folgen der Formbedürftigkeit	92
5.1.3. Praktische Konsequenzen	93
5.1.3.1. Ermittlung des tatsächlichen Willens	93
5.1.3.2. Fehlende Bestimmbarkeit	97
5.1.4. Ergänzende Auslegung	100
5.1.5. Testierwille	103
5.2. Grenzen der Testierfreiheit	106
5.3. Einzelfragen der Auslegung	109
5.3.1. Auslegung / Umdeutung	109
5.3.2. Umdeutung eines unwirksamen gemeinschaftlichen Testaments	112
5.3.3. Erbeinsetzung in einen Nachlassgegenstand	113
6. Schlussfolgerung	116

ანდერძის განმარტება და მისი ფორმალური მოთხოვნები ქართულ და გერმანულ სამართალში

1. შესავალი

ქართული მემკვიდრეობის სამართალი ანდერძის დეფინიციას არ იძლევა, თუმცა ეჭვგარეშეა რომ მისი შედგენა კერძო ავტონომიისა და პირის ნების თავისუფლების ერთ-ერთ უმაღლეს გამოვლინებას წარმოადგენს. ანდერძის მეშვეობით მოანდერძე საკუთარი შეხედულებისამებრ ანაწილებს სამკვიდრო ქონებას და თავისუფლად განსაზღვრავს მემკვიდრეთა წრეს, რომელიც შესაძლოა მოიცავდეს ოჯახური ან ნათესაური კავშირის არმქონე უცხო პირებსაც.

ანდერძი ცალმხრივი არამიღებასავალდებულო ნების გამოვლენაა¹, რომელიც როგორც წესი, მოანდერძის მიერ ნებისმიერ დროს შეიძლება გაუქმდეს. საანდერძო განკარგულების თავისებურება იმაში მდგომარეობს რომ ანდერძით განსაზღვრული სამართლებრივი შედეგების დადგომა მოანდერძის გარდაცვალებას უკავშირდება.² სწორედ ამიტომ, ანდერძთან მიმართებით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება როგორც ფორმის მკაცრ დაცვას, ისე მოანდერძის ნამდვილი (რეალური) ნების დადგენის საკითხს.

ანდერძის განმარტების საკითხი განსაკუთრებული პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, რადგან ანდერძში არსებული შესაძლო ბუნდოვანი, არასრული ან ურთიერთსაწინააღმდეგო განკარგულებები საჭიროებენ

1 ანდერძი ნამდვილია მისი შედგენის მომენტიდან, ანუ ნების გამოვლენის მომენტიდან და მნიშვნელობა არ აქვს, მემკვიდრეები მიიღებენ თუ არა ანდერძში გამოხატულ ნებას. იხ. *ჭანტურია*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, 2017, 295, ველი 2. ბენეფიციარი დაცულია მისთვის არასასურველი სტატუსის თავსმოხვევისგან იმით რომ კანონი მას მემკვიდრეობის მიღებაზე უარის თქმის უფლებას ანიჭებს.

2 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2025 წლის 28 მარტის #ას-1393-2014 განჩინება.

განმარტებას და მოანდერძის ნამდვილი ნების დადგენას. ამ პროცესში ხშირად საკმარისი არ არის ანდერძის ტექსტის სიტყვა-სიტყვითი გაგება, არამედ საჭირო ხდება ტექსტს გარეთ არსებული იმ დამატებითი გარემოებების გათვალისწინებაც, რომლებიც მოანდერძის ნების სწორად გაგების შესაძლებლობას იძლევა.

ქართულ სამოქალაქო-სამართლებრივ დოქტრინაში ანდერძის განმარტების საკითხი დღემდე ერთ-ერთ ყველაზე ნაკლებად დამუშავებულ სფეროდ რჩება. შესაბამისად, წინამდებარე სტატია მიზნად ისახავს არსებული დოქტრინალური სიცარიელის ნაწილობრივ შევსებას, რაც ხელს შეუწყობს აკადემიური დისკუსიებისა და სასამართლო პრაქტიკის შემდგომ განვითარებას. მოცემული მიზნის მიღწევაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იქნება გერმანული სამართლის როლი, რადგან (უმეტესად იდენტური სამართლებრივი მდგომარეობის პირობებში) იგი მოიცავს სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და სამეცნიერო ნაშრომების უფრო ფართო სპექტრს.

ძირითად ნაწილში ქართული და გერმანული სამართალი ანდერძის შედგენის, მისი სახეებისა და მასში გამოხატული უკანასკნელი ნების განმარტების საკითხებთან მიმართებით შედარებადია. თუმცა, კონკრეტულ შემთხვევებში, განსაკუთრებით კი ანდერძის ნამდვილობისთვის დადგენილ ფორმალურ მოთხოვნებში, ნაწილობრივ არსებობს განსხვავებები. წინამდებარე ნაშრომი ძირითადად იმ საკითხების მიმოხილვას დაეთმობა, რომლებთან დაკავშირებითაც ქართული და გერმანული სამართალი მსგავს მიდგომებს იჩენს, რის გამოც შესაძლებელი ხდება მათი ურთიერთშედარება და ეროვნული სამართლის განმარტებისთვის დამატებითი სამეცნიერო მითითებების მიღება.

2. ანდერძის ფორმები

2.1. საჯაროდ დამოწმებული ანდერძი

საჯაროდ დამოწმებული ანდერძის ანუ იგივე, საჯარო ანდერძის ქვეშ მოიაზრება ნოტარიალურად დამოწმებული ანდერძი (გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი - (შემდგომში - „ბგბ“), § 2232). ასეთი ანდერძი ანდერძის დამტოვებლის პირადი განცხადების საფუძველზე ნოტარიუსის წინაშე დგება.³ ნოტარიული ანდერძი რეგისტრირდება გერმანიის ნოტარიუსთა

3 დეტალური რეგულაციები დადგენილია სანოტარო დამოწმების შესახებ კანონით, <<https://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/>> [29/06/2026].

ფედერალური პალატის ცენტრალურ ანდერძთა რეესტრში⁴ და ინახება იმ რაიონულ სასამართლოში, რომელიც სამემკვიდრეო დავებს განიხილავს (*Nachlassgericht*).

საჯარო ანდერძის შედგენა უნდა გაიმიჯნოს ბგბ-ს § 2248 პარაგრაფისა და FamFG-ის⁵ §§ 344, 346, 347 პარაგრაფებით მონესრიგებული ხელნაწერი ანდერძის ოფიციალური შენახვისგან. ხელნაწერი ანდერძის ოფიციალური შენახვის მიზანია იმის უზრუნველყოფა, რომ ანდერძი არ დაიკარგოს და არ მოხდეს მისი მესამე პირის მიერ (მათ შორის, განსაკუთრებით მოანდერძის გარდაცვალების შემდეგ) დამალვა, განადგურება ან შინაარსის შეცვლა.⁶ თუმცა, მხოლოდ ოფიციალური შენახვისთვის გადაცემა ხელნაწერ ანდერძს საჯარო ანდერძად არ აქცევს.

ნოტარიულად დამოწმებული ანდერძის ფორმას ქართული სამართალიც იცნობს, თუმცა ტერმინოლოგიურად მას საჯარო ანდერძად არ მოიხსენიებს. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში - „სკ“) 1357 I 2 მუხლის მიხედვით, ანდერძი შესაძლებელია შედგეს როგორც სანოტარო ფორმით, ისე მის გარეშე. სანოტარო ფორმა მოითხოვს რომ ანდერძი შედგენილ იქნეს თავად მოანდერძის მიერ, თუმცა დასაშვებია, რომ ანდერძი მოანდერძის სიტყვებით ჩაიწეროს ნოტარიუსმა ორი მოწმის თანდასწრებით. ასეთ დროს საჭიროა, რომ მოანდერძის სიტყვებით ნოტარიუსის მიერ ჩაწერილი ანდერძი წაიკითხოს თავად მოანდერძემ და ნოტარიუსისა და მოწმის თანდასწრებით მოაწეროს ხელი (სკ, მ.1358). თუ მოანდერძე რაიმე მიზეზით თვითონ ვერ მოაწერს ანდერძს ხელს, მაშინ შესაძლებელია რომ ანდერძზე ხელი მისი თხოვნით სხვა პირმა მოაწეროს. ანდერძში სავალდებულოა რომ აღინიშნოს ის მიზეზი, რის გამოც მოანდერძემ თავად ვერ შეძლო ანდერძზე ხელის მოწერა (სკ, მ.1360).

საქართველოსგან განსხვავებით, გერმანული სამართალი (გადაუდებელი (საგანგებო) ანდერძის გამოკლებით) არ იცნობს ნოტარიუსთან გათანაბრებული პირების მიერ ანდერძის დამოწმების ფორმას (სკ, მ.1359). ქართული სამართლის მიხედვით, განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, რაც სახელდებითაა კანონში ჩამოთვლილი, შე-

4 შდრ. ანდერძთა ცენტრალური რეესტრის შექმნისა და წარმოების შესახებ დადგენილება, <<https://www.gesetze-im-internet.de/ztrv/>> [27/05/2026].

5 „კანონი საოჯახო საქმეებსა და ნებაყოფლობითი იურისდიქციის საკითხებში სასამართლო წარმოების შესახებ“, <<https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/>> [29/06/2026].

6 S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2248 BGB, Rn. 1.

საძლებელია რომ ანდერძი დადასტურდეს არანოტარიუსი პირის მიერაც, რომელიც ანდერძის დამონმების მიზნებისთვის, ფუნქციურად ნოტარიუსთან გათანაბრებულად ითვლება.⁷ კანონი ამომწურავად განსაზღვრავს ნოტარიუსთან გათანაბრებული პირების ჩამონათვალს და იმ გარემოებებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც ანდერძის დადასტურება არანოტარიუსი პირის მიერ ნამდვილად არის მიჩნეული. შესაბამისად, ნორმა იმპერატიული სახისაა და მისი შევსება სხვა საგამონაკლისო შემთხვევებითა თუ ნოტარიუსთან გათანაბრებული პირების ჩამონათვალით, დაუშვებელია. ამასთან, აღნიშნული პირები ნოტარიუსთან გათანაბრებულნი მხოლოდ ანდერძის დადასტურების ნაწილში არიან და არა სხვა სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისას.⁸

2.2. ხელნაწერი ანდერძი

საჯარო ანდერძის გარდა, გერმანული სამართალი (გადაუდებელი (საგანგებო) ანდერძის გამოკლებით) იცნობს მხოლოდ ხელნაწერ ანდერძს (ბგზ § 2247). იგი სრულად ხელით უნდა იყოს დაწერილი ანდერძის დამტოვებლის მიერ და მის მიერვე ხელმოწერილი. ხელნაწერი ანდერძი შეიძლება (თუმცა, სავალდებულო არ არის) შესანახად გადაეცეს იმ რაიონულ სასამართლოს, რომელიც სამემკვიდრეო დავებს განიხილავს. ქართული სამართლისგან განსხვავებით (სკ, მ.1366), გერმანიაში დაუშვებელია ხელნაწერი ანდერძის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით შედგენა. მართალია, ქართული სამართალი დასაშვებად მიიჩნევს ხელნა-

7 ასეთ პირებს წარმოადგენენ: ა) საავადმყოფოს, ჰოსპიტლის, სხვა სამკურნალო დაწესებულების ან სანატორიუმის მთავარი ექიმი, უფროსი, სამედიცინო ნაწილში მათი მოადგილეები და მორიგე ექიმი, აგრეთვე ხანდაზმულთა ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სპეციალიზებული დაწესებულების დირექტორი ან მთავარი ექიმი, თუ მოანდერძე რომელიმე ამ დაწესებულებაში მკურნალობს ან ცხოვრობს; ბ) საძიებო, გეოგრაფიული და სხვა მსგავსი ექსპედიციის უფროსი, თუ მოანდერძე ასეთ ექსპედიციაში იმყოფება; გ) გემის კაპიტანი ან საჰაერო ხომალდის მეთაური, თუ მოანდერძე გემზე ან საჰაერო ხომალდზე იმყოფება; დ) სამხედრო ნაწილის, შენაერთის, დაწესებულებისა და სასწავლებლის მეთაური (უფროსი), თუ სამხედრო ნაწილების დისლოკაციის პუნქტში ნოტარიუსი არ არის და თუ მოანდერძე სამხედრო მოსამსახურე ან სამხედრო ნაწილში მომსახურე სამოქალაქო პირი ან მათი ოჯახის წევრია; ე) პენიტენციური დაწესებულების დირექტორი, თუ მოანდერძე პენიტენციურ დაწესებულებაშია მოთავსებული.

8 ახელედიანი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, რედ. (ჭანტურია), მ.1359, 415.

წერი ანდერძის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით შედგენას, თუმცა, ასეთ შემთხვევაში ანდერძის ნამდვილობისთვის მოითხოვს რომ ანდერძი შედგენილ იქნეს ორი მოწმის თანდასწრებით, რომლებიც დაადასტურებენ რომ ანდერძი ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, მათი თანდასწრებით იყო შედგენილი. დაუშვებელია, რომ ჯერ მოანდერძემ დაბეჭდოს ანდერძის ტექსტი და შემდგომ წარუდგინოს ის მოწმეებს ხელმოსაწერად.⁹

ხელნაწერი ანდერძი ქართულ სამართალში შინაურულ ანდერძად მოიხსენიება (სკ, მ.1364). ასეთი ანდერძი სრული იურიდიული ძალის მქონეა მიუხედავად იმისა, რომ ის არ არის ნოტარიულად დამოწმებული ან არ ინახება ნოტარიუსთან.¹⁰ თუმცა, მოანდერძეს შეუძლია თავისი ხელით დაწერილი ანდერძი დალუქული კონვერტით შესანახად გადასცეს ნოტარიუსს (ან სხვა შესაბამის თანამდებობის პირს) სამი მოწმის თანდასწრებით, რაც დასტურდება კონვერტზე ხელის მოწერით (სკ, მ.1365).

როგორც წესი, მოწმეთა როლი შემოიფარგლება მოანდერძის მიერ ანდერძის პირადად შედგენის ფაქტის დადასტურებით და არა ანდერძის შინაარსის გარკვევით.¹¹ ასეთი ტიპის ანდერძს დახურული ანდერძი ეწოდება (სკ, მ.1367), რა დროსაც მოწმეები ანდერძს ადასტურებენ ისე რომ არ ეცნობიან მათ შინაარსს, ანუ ისინი მხოლოდ იმას უთითებენ, რომ ანდერძი შედგენილ იქნა პირადად მოანდერძის მიერ. ასეთ შემთხვევაში, სავალდებულოა რომ მოწმეები ესწრებოდნენ ანდერძის შედგენას და დადასტურებისას მიუთითონ რომ ანდერძი მოანდერძის მიერ მათი თანდასწრებით იქნა შედგენილი, თუმცა ისინი მათ შინაარსს არ გასცნობიან. ზოგადად, გაცნობიან თუ არა მოწმეები ანდერძის შინაარსს, ეს მთლიანად მოანდერძის ნებაზეა დამოკიდებული.¹²

9 იქვე, მ.1366, 421.

10 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 28 თებერვლის #ას-1563-1563-2011 განჩინება.

11 ახვლედიანი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, რედ. (ჭანტურია), მ.1367, 422.

12 იქვე.

3. ერთობლივი ანდერძი, როგორც ანდერძის სპეციალური ფორმა

3.1. ძირითადი მახასიათებლები

ანდერძი, როგორც წესი, ერთი მამკვიდრებლის განკარგულებას უნდა შეიცავდეს. ორი ან მეტი პირის მიერ ერთობლივად ანდერძის შედგენა, როგორც წესი, არ დაიშვება. ამ წესიდან გამონაკლისი არის მეუღლეთა ერთობლივი ანდერძი (ბგბ § 2265 / სკ, მ.1347).

ბგბ-ს § 2265 პარაგრაფის მიხედვით, ერთობლივი ანდერძი ერთი დოკუმენტის სახით შეიძლება შედგენილ იქნეს მხოლოდ მეუღლეების მიერ. ამასთან, დასაშვებია როგორც სანოტარო, ისე ხელნაწერი ფორმაც. ერთობლივი ანდერძის ხელნაწერი ფორმით შედგენისას საკმარისია რომ ტექსტი სრულად ერთ-ერთი მეუღლის ხელით იყოს დაწერილი და ხელმოწერილი ორივე მეუღლის მიერ (ბგბ, § 2267).

ეს საკანონმდებლო რეგულაცია ეხება მხოლოდ ანდერძის შედგენის პრივილეგირებულ ფორმას. იგი არ ნიშნავს იმას, რომ ერთობლივი ანდერძის შესახებ ნორმები მხოლოდ მაშინ გამოიყენება, როცა მეუღლეები ერთიანი ანდერძის დოკუმენტს ადგენენ. ერთობლივი ანდერძის არსებობისთვის გადამწყვეტია არა ფორმა, არამედ ის, არსებობს თუ არა ანდერძით განსაზღვრულ განკარგვებს შორის ე.წ. შედგენის ერთიანი კონტექსტი, ანუ ის გარემოება - დააფიქსირეს თუ არა მეუღლეებმა თავიანთი საბოლოო ნება ერთიან, ურთიერთდაკავშირებულ ჩარჩოში.¹³ ასეთი ერთიანი კონტექსტი, როგორც წესი, სახეზეა მაშინ, როცა მეუღლეები ბგბ-ს § 2267 პარაგრაფით გათვალისწინებული ფორმით ერთიანი ანდერძის დოკუმენტს ადგენენ. თუმცა, თუ ისინი თავიანთ ნებას ცალკეულ დოკუმენტებში აფიქსირებენ, ეს თავისთავად არ გამორიცხავს ერთობლივი ანდერძის არსებობას. ამისთვის აუცილებელია, რომ ცალკე დოკუმენტების არსებობის მიუხედავად, მაინც დგინდებოდეს შედგენის ერთიანი კონტექსტი და ეს შესაბამის ტექსტებში (იგულისხმება თითოეული მეუღლის მიერ შედგენილ დამოუკიდებელ ანდერძის ტექსტში) მიმანიშნებლად მაინც იყოს გამოხატული. აქედან გამომდინარეობს, რომ მეუღლეები თავისუფალნი არიან არჩევანში - თავიანთი ბოლო ნება დააფიქსირონ ორი სამართლებრივად დამოუკიდებელი ანდერძით ან ერთობლივი

13 Staudinger/Raff (2022) Vorbemerkungen zu §§ 2265 ff, Rn. 17 ff.; S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, Vorbemerkung vor § 2265, Rn. 2; Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn 8.

ანდერძით. ისინი არ არიან ვალდებულნი, თავიანთ ანდერძისმიერ განკარგვებს შორის ერთიანი ურთიერთკავშირი შექმნან.¹⁴ გარდა აღნიშნული ფორმის პრივილეგიისა (ბგბ, § 2267), ერთობლივი ანდერძის შედგენას ასევე აქვს ის უპირატესობა, რომ მეუღლეებს შეუძლიათ შეიმუშაონ ორივე მათგანის გარდაცვალების შემთხვევისთვის შეთანხმებული საერთო კონცეფცია¹⁵ და ანდერძი გადასცენ ოფიციალური შენახვისთვის ისე რომ გამოირიცხოს მისი ცალმხრივი გამოთხოვა (ბგბ, § 2272).

ერთობლივი ანდერძის შედგენის შესაძლებლობა ქართულ სამართალშიც არსებობს, თუმცა გერმანული დეტალური მონესრიგებისგან განსხვავებით, სკ-ში მას მხოლოდ ერთი მუხლი ეთმობა, რომლის მიხედვითაც მეუღლეებს შეუძლიათ შეადგინონ ერთობლივი ანდერძი ურთიერთმემკვიდრეობის შესახებ, რომელიც შეიძლება გაუქმდეს ერთ-ერთი მეუღლის მოთხოვნით, მაგრამ - ჯერ კიდევ ორივე მეუღლის სიცოცხლეში (სკ, მ.1347).

აღსანიშნავია, რომ მეუღლეთა ერთობლივი ანდერძი, ქართული იურიდიული მეცნიერების, როგორც ჩანს, ერთსულოვანი შეხედულების მიხედვით, შეიძლება ეხებოდეს მხოლოდ მეუღლეთა ურთიერთმემკვიდრეობას (ანუ ერთმანეთის შემდეგ მემკვიდრეობას) და არ შეიძლება მოიცავდეს მეუღლეების გარდა სხვა პირებს.¹⁶ შესაბამისად, გერმანულ სამართალში განვითარებული ერთობლივი ანდერძის ფორმები ქართული სამართლებრივი პრაქტიკისათვის უცხოა. არის თუ არა ეს გაგება ნორმის ტექსტიდან აუცილებლობით გამომდინარე, თუ, პირიქით, ნორმის მიზანი - კერძოდ, მეუღლეებისთვის მემკვიდრეობის საკითხების ერთობლივად შეთანხმებული მონესრიგების შესაძლებლობის მინიჭება - სხვა ინტერპრეტაციის საფუძველს ქმნის, ამ ნაშრომის ფარგლებში არ იქნება განხილული. ცხადია, ნაკლებად ვიწრო ინტერპრეტაციის შემთხვევაშიც ძალაში უნდა დარჩეს პრინციპი, რომ ერთობლივ ანდერძში უკანასკნელი ნების განკარგულებების ავტორები მხოლოდ მეუღლეები (და არა მათი შთამომავლები) შეიძლება იყვნენ. თუმცა, ასეთ შემთხვევაში მეუღლეებს

14 ამ საკითხის ცალკეულ, ნაწილობრივ სადავო საკითხებთან დაკავშირებით შდრ. S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, Vorbemerkung vor § 2265, Rn. 2; Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 9: Staudinger/Raff (2022) Vorbemerkungen zu §§ 2265 ff, Rn. 17 ff.

15 Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 6.

16 ამასთან დაკავშირებით იხ. ახვლედიანი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, რედ. (ჭანტურია), მ.1347, 403.

უნდა შეეძლოთ, თავიანთი საანდერძო განკარგულებების ბენეფიციარებად მესამე პირებიც, მაგალითად, საკუთარი შთამომავლები დაასახელონ.¹⁷

გერმანიისგან განსხვავებით, ქართული სამოქალაქო კოდექსი შესაძლებლობას ანიჭებს ერთ-ერთ მეუღლეს, ცალმხრივად გააუქმოს ერთობლივი ანდერძი, რისთვისაც საჭიროა მხოლოდ ის, რომ მეორე მეუღლე ჯერ კიდევ ცოცხალი იყოს. სკ-ს 1347-ე მუხლით გათვალისწინებული ეს დანაწესი უნდა გავიგოთ როგორც იმპერატიული, რაც გამორიცხავს მეუღლეთა წინასწარი შეთანხმების ნამდვილობას ერთობლივი ანდერძის ცალმხრივი გაუქმების გამორიცხვაზე. თუმცა, საქართველოს სამართლებრივ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში ჯერჯერობით არ არის განხილული საკითხი იმის შესახებ, საერთოდ უნდა იყოს თუ არა გამორიცხული რომელიმე მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში, მეორე მეუღლის მიერ ერთობლივ ანდერძში მოცემული ნებისმიერი საანდერძო განკარგულების გაუქმება (რასაც სკ-ს 1347-ე მუხლის სიტყვასიტყვითი განმარტება ამყარებს), თუ ნორმის მიზანი მოითხოვს უფრო შეზღუდულ განმარტებას, რომლის მიხედვითაც დაუშვებელი იქნება

17 მეუღლეთა ერთობლივი ანდერძის ინსტიტუტის განვითარება და ფორმირება ქართულ სამართალში სრულად არ შეესაბამება გერმანულ მონესრიგებას, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ინსტიტუტი გერმანიის სამოქალაქო კოდექსიდან იქნა გადმოტანილი. შესაძლოა, რაც დღეს უკვე დაზუსტებით ვეღარ დადგინდება, ამის მიზეზი იყოს ის, რომ თარგმნის პროცესში ტერმინი „wechselbezüglich“ (რომელიც თვით გერმანულ ენაშიც უჩვეულო ცნებაა) თავისი სამართლებრივი შინაარსით სრულად ვერ იქნა აღქმული და ამიტომ (ლინგვისტური თვალსაზრისით დასაშვებად, თუმცა იურიდიული თვალსაზრისით არაზუსტად) ტერმინ „gegenseitig“-ის შინაარსით („ურთიერთ“) იქნა გაგებული. ყოველ შემთხვევაში, საკანონმდებლო პროცესის შედეგად სკ-ს 1347-ე მუხლმა ისეთი ფორმულირება მიიღო, რომელიც მეუღლეებს, ნორმის მკაცრად სიტყვასიტყვითი განმარტების შემთხვევაში, არ აძლევს შესაძლებლობას ერთობლივ ანდერძში ჩამოაყალიბონ ურთიერთშეთანხმებული, ერთიანი სამემკვიდრეო კონცეფცია, განსაკუთრებით კი საკუთარი შთამომავლების ჩართვით. თუმცა, სწორედ ასეთი კოორდინირებული სამემკვიდრეო დაგეგმვის შესაძლებლობა წარმოადგენს ერთობლივი ანდერძის უმთავრეს დანიშნულებას. უნდა ითქვას, რომ წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში არ იქნება განხილული საკითხი იმასთან დაკავშირებით, იძლევა თუ არა ქართული სამართალი შესაძლებლობას, სკ-ს 1347-ე მუხლი, მიუხედავად მასში გამოყენებული ტერმინისა „ურთიერთ“, ნორმის მიზნის შესაბამისად იმგვარად იქნეს განმარტებული, რომ ერთობლივ ანდერძში დასაშვებად ჩაითვალოს მხოლოდ ურთიერთდამოკიდებული („wechselbezüglich“) განკარგულებების გაკეთება, თუმცა, ნებისმიერ შემთხვევაში, ასეთი განმარტება გამოიწვევდა როგორც უფრო გონივრულ და პრაქტიკაში გამოსადეგ საკანონმდებლო რეგულაციას, ისე ერთობლივი ანდერძის ინსტიტუტის მნიშვნელოვნად უფრო ფართო გავრცელებას.

მხოლოდ იმ საანდერძო განკარგულებების გაუქმება, რომლებიც მეუღლეთა საერთო განზრახული კონცეფციის ნაწილს წარმოადგენს, ანუ გერმანული სამართლის ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, იმ საანდერძო განკარგულებების, რომლებიც ურთიერთდამოკიდებულ (*wechselbezüglich*) განკარგულებებს წარმოადგენენ.

გერმანულ სამართალში ერთობლივ ანდერძში მოცემული განკარგულების გაუქმებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო რეგულაციები საკმაოდ მრავალშრიანია. ამ მხრივ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რასთან გვაქვს საქმე - ე.წ. ურთიერთდაკავშირებული თუ სხვა სახის განკარგვის გაუქმებასთან. ბგ-ს § 2270 პარაგრაფის მიხედვით¹⁸, ეს დამოკიდებულია იმაზე, არის თუ არა ერთი მეუღლის საანდერძო განკარგულება მეორე მეუღლის საანდერძო განკარგულებასთან ერთგვარ „დამოკიდებულებით ურთიერთობაში“¹⁹. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, წარმოადგენდა თუ არა ასეთი განკარგვა მეუღლეთა ნების შესაბამისად შეთანხმებულ საერთო კონცეფციის ნაწილს და უნდა „არსებულიყო თუ დაეკარგა ძალა“²⁰ მეორე მეუღლის ანდერძისმიერ განკარგვასთან ერთად. ანდერძის გაუქმების უფლების ამგვარი საკანონმდებლო შეზღუდვების მიზანია იმ მეუღლის ნდობის დაცვა, რომელიც ეყრდნობა იმ რწმენას, რომ ასეთი საერთო გეგმა მეორე მეუღლის ცალმხრივი ცვლილებით არ დაირღვევა.

ამ მიზნიდან გამომდინარეობს ისიც, რომ ერთობლივი ანდერძის ვალდებულო ეფექტი ვერ გავრცელდება ისეთ ანდერძისმიერ განკარ-

18 ბგ, § 2270. ურთიერთდაკავშირებული განკარგვები

(1) თუ მეუღლეებმა ერთობლივ ანდერძში განახორციელეს განკარგვები, რომელთა მიმართაც სავარაუდოა, რომ ერთ-ერთი მეუღლის განკარგვა არ განხორციელდებოდა მეორე მეუღლის განკარგვის გარეშე, მაშინ ერთი განკარგვის ბათილობა ან გაუქმება შედეგად იწვევს მეორე განკარგვის სამართლებრივი ძალის არქონას.

(2) საეჭვოობისას განკარგვების ასეთი ურთიერთკავშირი ივარაუდება, თუ მეუღლეები ერთმანეთს უანდერძებენ ქონებას ან თუ ერთ-ერთი მეუღლე მეორე მეუღლის მიმართ ახორციელებს ქონების გადაცემას და ქონების მიმღების ცოცხლად დარჩენის შემთხვევაში ხორციელდება განკარგვა იმ პირის სასარგებლოდ, ვინც ენათესავება მეუღლეს ან ამ უკანასკნელთან აქვს ახლო ურთიერთობა.

(3) სხვაგვარი განკარგვების მიმართ, გარდა მემკვიდრის დანიშვნის, საანდერძო დანაკისრისა თუ ვალდებულების დაკისრებისა, 1-ლი ნაწილის ნორმა არ გამოიყენება.

19 ფორმულირება მოყვანილია: *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2270, Rn. 7.

20 ფორმულირება მოყვანილია: *S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2270 BGB, Rn. 2.*

გვებზე, რომლებიც მართალია ანდერძის ტექსტშია ასახული, მაგრამ შინაარსობრივად არ წარმოადგენს მეუღლეთა მიერ ნაგულისხმევი შინაგანი კავშირის ნაწილს. ასეთი „სხვა“ განკარგვები სამართლებრივად დამოუკიდებელ ხასიათს ინარჩუნებენ და საერთო სამართლებრივ ბედს არ იზიარებენ.

აღნიშნული საკითხები უფრო დეტალურად მონესრიგებულია ბგბ-ს § 2271 პარაგრაფში²¹. აღნიშნული ნორმის მიხედვით, თითოეულ მეუღლეს მეორე მეუღლის სიცოცხლეში ურთიერთდაკავშირებული განკარგვის გაუქმება, როგორც წესი, შეუძლია, თუმცა, ამისათვის დაცული უნდა იყოს სამემკვიდრეო ხელშეკრულებიდან გასვლისათვის დადგენილი ფორმალური მოთხოვნები, ანუ გაუქმება უნდა განხორციელდეს მეორე მეუღლის მიმართ გაკეთებული ნოტარიულად დამოწმებული განცხადების გზით. ანდერძის გაუქმების შესახებ ზოგადი წესები ასეთი ურთიერთდაკავშირებული განკარგვის გაუქმებაზე არ ვრცელდება. პირველი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ საკუთარი ურთიერთდაკავშირებული განკარგვის დამოუკიდებლად გაუქმება უკვე გამორიცხულია. თუმცა, ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს შეუძლია სავალდებულო ეფექტისგან გათავისუფლდეს მისთვის მიკუთვნებული ქონებრივი სიკეთის მიღებაზე უარის თქმით.²²

თუ ურთიერთდაკავშირებული განკარგვა ეფექტიანად გაუქმდა, ბგბ-ს § 2270 პარაგრაფის შესაბამისად, ეს ავტომატურად იწვევს მეორე მეუღლის შესაბამისი ურთიერთდაკავშირებული განკარგვის გაუქმებასაც.

21 ბგბ, § 2271. ურთიერთდაკავშირებული განკარგვების გაუქმება

(1) იმ განკარგვის გაუქმება, რომელიც §2270 თანახმად დაკავშირებულია მეორე მეუღლის განკარგვასთან, ხორციელდება მეუღლეთა სიცოცხლის განმავლობაში მემკვიდრეობის შესახებ ხელშეკრულებაზე უარის მიმართ მოქმედი §2296 ნორმის შესაბამისად. მეუღლეს მეორე მეუღლის სიცოცხლის განმავლობაში არ შეუძლია თავისი განკარგვის ახალი საანდერძო განკარგულების ცალმხრივად გაუქმება.

(2) გაუქმების უფლება უქმდება მეორე მეუღლის გარდაცვალებისთანავე; თუმცა, ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს შეუძლია თავისი განკარგვის გაუქმება, თუ იგი უარს განაცხადებს მისთვის გადაცემულ ქონებაზე. გადაცემული ქონების მიღების შემდეგაც ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე უფლებამოსილია განკარგვების გაუქმებაზე §2294 და §2336 შესაბამისად.

22 შდრ. BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 15. შენიშვნა: სასამართლო გადაწყვეტილებების ციტირებისას მითითებული პუნქტების ნომრები (Rn.) ეფუძნება შესაბამის ოფიციალურ გამოცემაში (www.juris.de) გამოქვეყნებულ ტექსტებს.

რაც შეეხება სხვა (არაურთიერთდაკავშირებულ) განკარგვებს, ისინი სამემკვიდრეო სამართლის ზოგადი წესების საფუძველზე ნებისმიერ დროს თავისუფლად გაუქმებადია.

თუ ერთობლივი ანდერძი არ აკმაყოფილებს მის მიმართ დადგენილ ფორმალურ მოთხოვნებს, მაგალითად, იმის გამო, რომ მეორე მეუღლეს ხელი არ აქვს მოწერილი, მაშინ შესაძლებელია მისი გარდაქმნა იმ მეუღლის ინდივიდუალურ ანდერძად, რომელმაც ხელნაწერი ტექსტი შეადგინა. იგივე წესი მოქმედებს მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მეუღლე ანდერძუნარიანი არ არის ან როდესაც არარეგისტრირებულ პარტნიორთა მიერ არის შედგენილი ერთობლივი ანდერძი.

3.2. ერთობლივი ანდერძის ფორმები

ერთობლივ ანდერძში არსებობს სამი ძირითადი კონცეფცია, რომლის მეშვეობითაც მეუღლეებს შეუძლიათ კანონით დადგენილი სამემკვიდრეო წესრიგის შეცვლა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ჰყავთ შთამომავლები. ამ კონცეფციების მიზანი, როგორც წესი, არის ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის ეკონომიკური უზრუნველყოფა იმ გზით, რომ მას შეუნარჩუნდეს წვდომა მთლიან საოჯახო ქონებაზე და თავიდან იქნეს აცილებული ხშირად არასასურველად მიჩნეული სამემკვიდრეო თანამესაკუთრეობის (*Erbengemeinschaft*) წარმოშობა შთამომავლების ან მათი მემკვიდრეების მონაწილეობით. ე.წ. სამემკვიდრეო თანამესაკუთრება წარმოიშობა მაშინ, როცა სამკვიდრო ქონება ერთდროულად ეკუთვნის მამკვიდრებლის ცოცხლად დარჩენილ მეუღლესა და შვილებს (ან ზოგჯერ მათი გარდაცვალების შემთხვევაში - შვილიშვილებს). პრაქტიკაში ეს შეიძლება პრობლემური აღმოჩნდეს, რადგან ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე ამ გზით მართალია გარდაცვლილი მეუღლის ქონებაში ღირებულებითი თვალსაზრისით შესაბამის წილს იძენს, მაგრამ სამემკვიდრეო თანამესაკუთრეობის სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, იზღუდება შესაძლებლობა - თავისუფლად განკარგოს ქონება. ამასთან, ასეთი სამემკვიდრეო თანამესაკუთრეობის წარმოშობამ შესაძლოა გამოიწვიოს ისიც, რომ სამკვიდროში თანამონაწილეებად იქცნენ ისეთი თანამემკვიდრეები, რომელთა ჩართულობასაც ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე ხელისშემშლელად აღიქვამს. ასეთი მდგომარეობის თავიდან ასაცილებლად შემუშავდა ერთობლივი სამემკვიდრეო დაგეგმარების სამი მოდელი.

პირველი მოდელი არის ე.წ. „განცალკევების მოდელი“ (*Trennungslösung*), რომლის მიხედვითაც თითოეული მეუღლე თავისი გარდაცვალების შემთხვევისთვის მეორე მეუღლეს ნიშნავს ე.წ. ვალდებულებებისგან გათავისუფლებულ წინასწარ მემკვიდრედ (*befreiter Vorerbe*)²³, ხოლო მესამე პირს, ხშირად შთამომავლებს - შემდგომ მემკვიდრეებად (*Nacherbe*). ამავე დროს, თითოეული მეუღლე საკუთარი გარდაცვალების შემთხვევისთვის მესამე პირს საკუთარ საბოლოო მემკვიდრედ განსაზღვრავს. ამ კონცეფციის მიხედვით, ორივე ქონებრივი მასა პირველი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ ერთმანეთისგან განცალკევებული რჩება.

ამ მოდელის მთავარი იდეაა რომ მეუღლეების ქონება საბოლოოდ ერთმანეთში არ აირიოს და თითოეული მეუღლის ქონებრივი ხაზი დამოუკიდებლად შენარჩუნდეს. მაგალითად, ერთობლივი ანდერძის დროს ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში, მეორე მეუღლე ხდება გარდაცვლილი მეუღლის ე.წ. ვალდებულებებისგან გათავისუფლებული წინასწარი მემკვიდრე, ხოლო მათი საერთო შვილი კი - შემდგომი მემკვიდრე. ანუ, წინასწარი მემკვიდრე არის პირი, რომელიც მემკვიდრეობას იღებს დროებით, იმ პირობით რომ ეს ქონება საბოლოოდ აუცილებლად გადაეცემა შემდგომ მემკვიდრეს. ასეთ დროს, ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე მთლიანი სამკვიდრო მასის ერთგვარ დროებით მფლობელად გვევლინება, შვილი კი საბოლოო მემკვიდრეა. მოცემული მოდელის მიხედვით, სამკვიდრო ქონება არ ერთიანდება ერთ სამკვიდრო მასად, არამედ შვილი ორივე მშობლის ქონებას მემკვიდრეობის დამოუკიდებელი ხაზით იღებს - მამის ქონებას შემდგომი მემკვიდრეობის გზით (როცა მეორე მშობელიც გარდაიცვლება), ხოლო დედის ქონებას კი - პირდაპირი ხაზით. ამ მოდელით შესაძლებელი ხდება იმ რისკის თავიდან არიდება, რაც დაკავშირებულია ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის მიერ მთლიან-

23 ბგბ-ს § 2136 პარაგრაფის მიხედვით, ე.წ. ვალდებულებებისგან გათავისუფლებული წინასწარი მემკვიდრე გათავისუფლებულია იმ განკარგვითი შეზღუდვების უმეტესობისგან, რომლებიც ჩვეულებრივ წინასწარ მემკვიდრეს ეკისრება ხოლმე (ბგბ, §§ 2113-2115). განკარგვითი შეზღუდვების არსებობა აიხსნება იმით, რომ ის ვალდებულია ქონება შეინარჩუნოს შემდგომი მემკვიდრეებისთვის. თუმცა, მას გარკვეული მოცულობით უფლება აქვს განკარგოს სამკვიდრო ქონება, გამოიყენოს იგი ან მოიხმაროს, მაგრამ ასეთი განკარგვა არ უნდა გასცდეს იმ ნაჩუქრობებს, რომლებიც გაკეთდა ზრდილობისთვის ან შეესაბამება მორალურ ვალდებულებებს და საზოგადოდ ჩვეულებრივ მიღებულია.

ნი ქონების „განიავებასთან“ და უზრუნველყოფილია საბოლოო მემკვიდრეების (ხშირ შემთხვევაში, შვილების) დაცვა იმ საფრთხისგან რომ მათ მემკვიდრეობით არაფერი ერგოთ.

მეორე მოდელია ე.წ. „ერთიანობის მოდელი“ (*Einheitslösung*), რომლის ფარგლებშიც მეუღლეები ერთმანეთს სრულ მემკვიდრეებად (*Vollerben*) ნიშნავენ, ხოლო მესამე პირს - უმეტესად შთამომავლებს - კი საბოლოო მემკვიდრეებად²⁴ (*Schlusserben*). ამ მოდელის მიხედვით, პირველი გარდაცვლილი მეუღლის მთელი ქონება სრულად გადადის ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეზე. შედეგად, ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის ხელში ყალიბდება სამართლებრივად ერთიანი („შერწყმული“) ქონებრივი მასა, რომელიც შედგება როგორც მემკვიდრეობით მიღებული, ისე მისი საკუთარი ქონებისგან და რომელიც საბოლოოდ ერთობლივ ანდერძში განსაზღვრულ მესამე პირზე გადადის.

მესამე მოდელია ე.წ. „უზუფრუქტის მოდელი“ (*Nießbrauchslösung*), რომლის დროსაც თითოეული მეუღლე მესამე პირს, მაგალითად შთამომავლებს, საკუთარ სრულ მემკვიდრეებად ნიშნავს, ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის ეკონომიკური უზრუნველყოფა კი ხორციელდება მის სასარგებლოდ დადგენილი სიცოცხლის ბოლომდე მოქმედი უზუფრუქტის უფლებით, რომელიც შეიძლება გავრცელდეს მთელ სამემკვიდრეო ქონებაზე ან მის ნაწილზე. აღნიშნული მოდელი განსაკუთრებით მიზანშეწონილია მაშინ,²⁵ როცა საქმე ეხება მნიშვნელოვან აქტივებს ან/და საწარმოს, რომლის მართვის გადაცემა შთამომავლებისთვის იგეგმება. პრაქტიკაში ეს ფორმა შედარებით იშვიათად გამოიყენება.

იმ მეუღლეებს შორის, რომლებსაც ჰყავთ შთამომავლები, გერმანიაში განსაკუთრებით გავრცელებულია ერთიანობის მოდელი ე.წ. „ბერლინის ანდერძის“ (*„Berliner Testament“*) ფორმით. ამ შემთხვევაში მეუღლეები

24 გერმანულ სამართალში საბოლოო მემკვიდრედ იწოდება პირი, რომელიც მთელ ქონებას იღებს მას შემდეგ, რაც ქორწინების ან რეგისტრირებული პარტნიორობის ორივე მონაწილე გარდაიცვლება. თუმცა ეს არ წარმოადგენს მემკვიდრეობითი სამართლის რაიმე სპეციალურ კანონით დადგენილ ფორმას, არამედ არის მხოლოდ მემკვიდრედ დანიშნის იმ განსაკუთრებული სახის ტერმინოლოგიური აღნიშვნა, რომელიც ერთობლივ ანდერძში შთამომავლების სასარგებლოდ ხდება. პრაქტიკაში საბოლოო მემკვიდრეები უმეტესად მეუღლეთა შვილები არიან, მაშინ როცა მეუღლეებმა ურთიერთდამოკიდებული განკარგულებით ერთმანეთი ერთადერთ მემკვიდრეებად დანიშნეს.

25 გერმანიაში ასევე საგადასახადო-სამართლებრივი მიზეზების გამოც.

ერთმანეთს ნიშნავენ ერთადერთ და სრულ მემკვიდრეებად, ხოლო შთამომავლებს კი - უკანასკნელად გარდაცვლილი მეუღლის საბოლოო მემკვიდრეებად.

ვინაიდან ამ კონსტრუქციის პირობებში პირველად გარდაცვლილი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ შთამომავლები მემკვიდრეობიდან გამორიცხულნი არიან, მათ უჩნდებათ სავალდებულო წილის მოთხოვნის უფლება. ეს მოთხოვნა ამცირებს იმ ქონების მოცულობას, რომელიც ცოცხლად დარჩენილ მეუღლეს რჩება და, შესაბამისად, ზღუდავს მის ეკონომიკურ უზრუნველყოფას. სავალდებულო წილის მოთხოვნის თავიდან ასაცილებლად ე.წ. „ბერლინის ანდერძში“ ხშირად ერთვება ე.წ. „სავალდებულო წილის სანქციის დათქმა“ (*Pflichtteilsstrafklausel*).²⁶ აღნიშნული დათქმის თანახმად, შთამომავალი, რომელიც პირველი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ მოითხოვს თავის სავალდებულო წილს, მას მიიღებს მხოლოდ მეორე მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ. ასეთ დათქმას შესაძლოა სხვადასხვა ფორმულირება ჰქონდეს.²⁷ ერთობლივი ანდერძის ამგვარი კონსტრუქცია, მიუხედავად მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური ზენოლისა, ძირითადად სამართლებრივად ნამდვილად არის მიჩნეული.²⁸

საბოლოოდ იმის დადგენა, თუ რომელი მოდელი სურდათ მეუღლეებს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, ანდერძის განმარტების გზით უნდა დადგინდეს,²⁹ რა დროსაც გადამწყვეტია ორივე მეუღლის საერთო ნება. შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შემოწმდეს, შეესაბამებოდა თუ არა ერთ-ერთი მეუღლის ქცევიდან გამომდინარე მისი ნება

26 ამასთან დაკავშირებით დეტალურად იხ. S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2269 BGB, Rn. 8 ff.

27 იხ. Schön, ე.წ. „სავალდებულო წილის სანქციის დათქმა“ „ბერლინის ანდერძში“ - ასეთი დათქმის ფორმულირებების მოკლე მიმოხილვა პრაქტიკაში, <<https://www.erbrecht.de/die-pflichtteilsstrafklausel-im-berliner-testament-ein-kurzer-einblick-in-die-gestaltungspraxis/#fn21>> [27/05/2026].

28 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 9. Juni 1994 - 1Z BR 117/93 - NJW-RR 1994, 1495, Rn. 18; Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269, Rn. 110; Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2269 BGB (18.02.2026 მდგომარეობით), Rn. 86.

29 განმარტების ცალკეულ კრიტერიუმებთან დაკავშირებით იხ.: Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269 Rn. 53 ff.

მეორე მეუღლის ნებას ანდერძის შედგენის მომენტში.³⁰ თუ მოანდერძეთა ნება ვერ დგინდება, გამოიყენება ბგბ-ს § 2269 პარაგრაფით გათვალისწინებული განმარტების წესი³¹, რომლის თანახმადაც მოქმედებს ერთიანობის მოდელი, ანუ შთამომავლები ჩაითვლებიან ბოლოს გარდაცვლილი მეუღლის საბოლოო მემკვიდრეებად. სასამართლო პრაქტიკა, როგორც წესი, მიდრეკილია სწორედ ასეთი ნების არსებობის ვარაუდისკენ, რადგან ეს მოდელი თავიდან ირიდებს წინასწარ და შემდგომ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებულ ქონებრივ დაყოფას და მისგან გამომდინარე სამართლებრივ თუ პრაქტიკულ სირთულეებს. ამავდროულად, ის უზრუნველყოფს ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის სრულ ეკონომიკურ დაცვას. რაც შეეხება სავალდებულო წილის საკითხს, ე.წ. „სავალდებულო წილის სანქციის დათქმის“ არსებობა, ჩვეულებრივ, მხოლოდ მაშინ შეიძლება იქნეს შეთანხმებულად მიჩნეული, როცა ამის მკაფიო საფუძველი ერთობლივი ანდერძის ტექსტში პირდაპირ იკვეთება.³²

4. ხელნაწერი ანდერძის ფორმალური მოთხოვნები

4.1. ხელნაწერი ტექსტის მოთხოვნა

გერმანული სამართლის მიხედვით, საჯაროდ დაუმონმებელი ანდერძის ნამდვილობისათვის აუცილებელია, რომ იგი თავად მამკვიდრებელმა ხელით დანეროს და ხელი მოანეროს ანდერძის დოკუმენტს (ბგბ, § 2247

30 BGH, Urteil vom 26. September 1990 - IV ZR 131/89 - BGHZ 112, 229, Rn. 18; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24. *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2269, Rn. 53; *Reymann* in: *Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger*, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2269 BGB (18.02.2026 მდგომარეობით), Rn. 123.

31 ბგბ, § 2269. *მემკვიდრეთა მიერ ორმხრივი დანიშვნა*

(1) თუ მეუღლეებმა ერთობლივ ანდერძში, რომლითაც ისინი ერთმანეთს ნიშნავენ მემკვიდრეებად, დაადგინეს, რომ ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ მათი საერთო სამკვიდრო ქონება უნდა გადაეცეს მესამე პირს, მაშინ საეჭვოობისას ივარაუდება, რომ მესამე პირი ინიშნება მემკვიდრედ ბოლოს გარდაცვლილი მეუღლის მთლიან სამკვიდრო ქონებაზე.

(2) თუ მეუღლეებმა აღნიშნულ ანდერძში დაადგინეს საანდერძო დანაკისრი, რომელიც უნდა შესრულდეს ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ, მაშინ საეჭვოობისას ივარაუდება, რომ საანდერძო დანაკისრი უნდა გადავიდეს საანდერძო დანაკისრი.

32 ცალკეულ საკითხებთან დაკავშირებით იხ. *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2269 Rn. 108 ff.

1).³³ ასევე, დასაშვებია, ანდერძში გაკეთდეს მითითება სხვა მოქმედ საბოლოო ნების გამოვლენაზე, განსაკუთრებით კი - ნოტარიულ ანდერძზე.³⁴ ეს ნიშნავს, რომ მოანდერძეს შეუძლია თავის ხელნაწერ ანდერძში მითითების უკვე არსებულ იურიდიულად ნამდვილ ნების გამოვლენაზე - ნოტარიალურად დამოწმებულ ანდერძზე, რა დროსაც მოქმედი სწორედ ეს მითითებული ანდერძი იქნება, თუკი იგი კანონით დადგენილ ფორმის მოთხოვნებს აკმაყოფილებს. აღსანიშნავია, რომ მოანდერძეს, როგორც წესი, არ შეუძლია თავისი საბოლოო ნების შინაარსის განსაზღვრისას დაეყრდნოს ისეთ წერილობით დოკუმენტებს, რომლებიც არ აკმაყოფილებენ ანდერძის ფორმის ნამდვილობის მოთხოვნებს.³⁵

თუ ანდერძში მითითება კეთდება სხვა წერილობით დოკუმენტებზე (მაგალითად, დანართზე), პირველ ეტაპზე უნდა შემოწმდეს, არის თუ არა თავად საბოლოო ნების გაცხადება - იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც იგი ფორმის მოთხოვნებს აკმაყოფილებს - საკმარისად განსაზღვრული და, შესაბამისად, სრული. თუ ეს ასე არ არის, მაშინ მნიშვნელობა ენიჭება იმას, ექვემდებარება თუ არა ანდერძი განმარტებას, ანუ იძლევა თუ არა იგი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას. ასეთ შემთხვევაში უნდა გადაწყდეს, არის თუ არა ფორმალური დოკუმენტის გამო არანამდვილი დანართიდან გამომდინარე განმარტების შედეგი ანდერძში მინიშნებით ან ფარული ფორმით მაინც გამოხატული. თუკი ეს დადასტურდა, მაშინ მითითებული დოკუმენტი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მოანდერძის ნების დასადგენად.³⁶ მარტივად რომ ვთქვათ, თუ მაგალითად, დანართი ხელმოწერელია, მაშინ მისი პირდაპირ გამოყენება მოანდერძის ნების დადგენისთვის დაუშვებელი იქნება, თუმცა მისი გათვალისწინება მაინც შეიძლება, თუკი დანართის შინაარსი თავად ანდერძში გარკვეული ფორმით უკვე ჩანს. ეს შეიძლება მოხდეს მაშინ, როცა ანდერძში წერია, რომ სამკვიდრო ქონებიდან კონკრეტული ნივთი უნდა გადაეცეს იმ პირს, რომელიც დანართშია მითითებული. შესაძლოა, ცალკე აღებული დანართი ფორმალურად არანამდვილი იყოს (მაგალითად, იმის გამო რომ არ არის ხელმოწერილი), თუმცა თუ ანდერძიდან ჩანს, რომ მოანდერძეს ნამდვი-

33 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12.

34 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 15. Juni 2010 - IV ZR 21/09 - ZEV 2010, 364, Rn. 7.

35 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12; BGH, Urteil vom 29. Mai 1980 - IVa ZR 26/80 - MDR 1980, 831 Rn. 17

36 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 13 ff.

ლად სურდა კონკრეტული პირისთვის სამკვიდრო ქონებიდან კონკრეტული ნივთის დატოვება, მაშინ სასამართლომ შეიძლება დანართში არსებული მითითება გამოიყენოს იმის გასაგებად, თუ კონკრეტულად ვის გულისხმობდა მოანდერძე. მართალია, არანამდვილი დოკუმენტი ვერ გამოდგება ნამდვილი ნების დადგენის საშუალებად, მაგრამ შესაძლებელია ის დაგვეხმაროს ანდერძში გამოხატული ბუნდოვანი ნების განმარტებაში.

ანდერძის არსებობის დასადგენად გადამწყვეტი არ არის, გამოყენებულია თუ არა ფორმულირება „ანდერძი“ ან „ჩემი უკანასკნელი ნება“.³⁷ უმეტესად გადამწყვეტია ის, რომ შესაძლებელი იყოს სამართლებრივად მოქმედი საბოლოო ნების არსებობის დადგენა, ანუ - ცოცხალ პირებს შორის დადებული გარიგების, უბრალო განზრახვის გაცხადების ან ანდერძის პროექტისგან განსხვავებით - უნდა არსებობდეს სიკვდილის შემთხვევისთვის განხორციელებული ნების გამოვლენა.³⁸

ანდერძის შემცველი დოკუმენტისთვის რაიმე კონკრეტული გარეგანი ფორმა აუცილებელი არ არის. ამიტომ, პრინციპულად, საკმარისია მისი თუნდაც მცირე ზომის ფურცელზე დაფიქსირება.³⁹ თუ დოკუმენტის გარეგნული ფორმა განსხვავდება ანდერძისთვის დამახასიათებელი ჩვეულებრივი ფორმებისგან - მაგალითად, ტექსტი დაწერილია დახეულ ფურცელზე ან შავ სამუშაო ფურცელზე, მაშინ სამართლებრივი ნების არსებობის დასადასტურებლად მკაცრი მოთხოვნები უნდა დაწესდეს.⁴⁰ თუკი დოკუმენტი შეიცავს მითითებას დაგეგმილ ნოტარიულ დამოწმებაზე, ეს უფრო მიუთითებს მხოლოდ ანდერძის შედგენის განზრახვაზე და არა

37 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Urteil vom 9. Januar 2018 - 3 U 17/17 - juris Rn. 65; OLG Hamm, Urteil vom 11. Mai 2017 - I-10 U 64/16 - FamRZ 2018, 862, Rn. 45; *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 4.

38 შდრ. OLG Hamm, Urteil vom 11. Mai 2017 - I-10 U 64/16 - FamRZ 2018, 862, Rn. 45.

39 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 20; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 19; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 53/15 - FamRZ 2016, 585, Rn. 26.

40 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 18 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 32, სასამართლო პრაქტიკის ამომწურავი ჩამონათვალისთვის იხ. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 33.

უკვე არსებულ მოქმედ ანდერძზე.⁴¹ ასევე, უფრო მეტად ანდერძის პროექტის არსებობაზე და არა ნამდვილ საანდერძო ნებაზე მიუთითებს ის გარემოებაც, როცა მოანდერძე დოკუმენტს დაუდევრად ინახავს - მაგალითად, საკუთარი კონტროლის ფარგლებს გარეთ ან უჩვეულო ადგილას.⁴²

სწორედ ამ მიზეზით, იმ წერილებთან დაკავშირებითაც, რომლებშიც ადრესატის სასარგებლოდ მემკვიდრეობით-სამართლებრივი შინაარსის განცხადებებია მოცემული, საანდერძო ნების არსებობის დასადასტურებლად მაღალი მოთხოვნები უნდა დაწესდეს.⁴³ ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ მესამე პირისადმი (უმეტესად სავარაუდო ბენეფიციარი-სადმი) მიმართული ე.წ. „წერილის ფორმის ანდერძები“ („*Brieftestamente*“) არ შეიძლება შეიცავდეს სამართლებრივად სავალდებულო განცხადებას. თუმცა, მათი ემოციური და გულთბილი შინაარსიდან ავტომატურად ვერ გაკეთდება დასკვნა, რომ მემკვიდრეობითი განკარგვა ავტორს უკვე სამართლებრივად ვალიდურ ფორმაში სურდა განხორციელებინა სწორედ ამ სამადლობელო წერილის საშუალებით. ასეთი მიდგომა გამართლებულია იმის გათვალისწინებითაც, რომ კონკრეტული შემთხვევით ან ძლიერი ემოციით გამოწვეული სამადლობელო წერილები ხშირად ხასიათდება გადაჭარბებული ემოციურობითა და ხმამაღალი დაპირებებით, რომლებიც სამართლებრივი ნების არსებობას არ გამოხატავს.⁴⁴

თუ არსებობს დოკუმენტი, რომელიც თავისი გარეგნული ფორმითა და შინაარსით აკმაყოფილებს ფორმალურად სწორად შედგენილი ანდერძის მიმართ დადგენილ მოთხოვნებს, მაშინ არსებობს ფაქტობრივი ვარაუდი იმისა, რომ იგი საანდერძო ნებით არის შედგენილი. ამიტომ, თუ

41 Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 23. November 2021 - 5 W 62/21 - FamRZ 2023, 802, Rn. 10.

42 OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 36; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 3.

43 KG Berlin, Beschluss vom 11. April 2022 - 19 W 1167/20 - ErbR 2023, 792, Rn. 8; Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 23. November 2021 - 5 W 62/21 - FamRZ 2023, 802, Rn. 8; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10.

44 სრულად იხ. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 89.

სამოქალაქო-სამართლებრივ დავაში ამ ვარაუდის საწინააღმდეგოდ ვინმე უარყოფს ასეთი ნების არსებობას, ამის დასადასტურებლად შესაბამისი მტკიცებულებების წარდგენა იქნება საჭირო.⁴⁵

4.2. ხელნაწერი ფორმა

ხელნერის თითოეული ინდივიდუალური ნიშანი ემსახურება ანდერძის ნამდვილობის უზრუნველყოფასა და გაყალბების გართულებას.⁴⁶ ამასთან, სწორედ ხელნერა წარმოადგენს გრაფოლოგიური ექსპერტიზის საფუძველსაც, რომლის მეშვეობითაც დავის შემთხვევაში შეიძლება დადგინდეს ანდერძის ავთენტურობა. გარდა ამისა, ტექსტის საკუთარი ხელით დაწერა, ზეპირი განცხადების ან უბრალო წერილობითი ფორმისგან განსხვავებით, უზრუნველყოფს უფრო მაღალ დაცვას დაუფიქრებელი და ნაჩქარევი გადაწყვეტილებებისაგან და ქმნის გარკვეულ სამართლებრივ უსაფრთხოებას, მაგალითად, ანდერძის პროექტისა და საბოლოო ნების გამიჯვნის თვალსაზრისით.⁴⁷

ამ მიზნის შესაბამისად, ხელნერის მოთხოვნა დაკმაყოფილებულად მიიჩნევა ყველა იმ წერიტი ფორმით, რომელიც შესაბამის ენაში ხელნერ ნიშნებად არის აღიარებული;⁴⁸ გერმანიაში ესენია: კალიგრაფიული ხელნერა, ბეჭდური ასოები და სტენოგრაფია. მესამე პირს შეუძლია მონდერძის მხოლოდ ტექნიკური დახმარება გაუწიოს, მაგალითად ხელი ან მკლავი დაუჭიროს, თუმცა ასოების ფორმირება მთლიანად თავად მამკვიდრებელმა უნდა განახორციელოს.⁴⁹ საკმარისია თუ არა ბრაილის შრიფტი, გერმანიაში სადავო საკითხია.⁵⁰ შესაბამისად, სამართლებრივი

45 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 60.

46 S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5; Bauermeister in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 4; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 8.

47 ნორმის მიზანთან დაკავშირებით შდრ. BGH, Entscheidung vom 3. Februar 1967 - III ZB 14/66 - BGHZ 47, 68, Rn. 14 ff.

48 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 38.

49 BGH, Urteil vom 12. März 1981 - IVa ZR 111/80 - NJW 1981, 1900, Rn. 12 ff.; OLG Hamm, Beschluss vom 11. September 2001 - 15 W 224/01 - NJW-RR 2002, 222, Rn. 21; Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5 mwN.

50 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 39.

გაურკვევლობების თავიდან აცილების მიზნით, უსინათლო პირებისთვის მიზანშეწონილია ანდერძის ნოტარიუსის წინაშე შედგენა.

იმას თუ რა ენაზეა ანდერძი შედგენილი, პრინციპული მნიშვნელობა არ აქვს. თუმცა, აუცილებელია, ეს იყოს ენა, რომელიც მოანდერძეს ეს-მის, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება იყოს გარანტირებული, რომ მის მიერ დაწერილი ტექსტი მის რეალურ ნებას შეესაბამება.⁵¹ საბეჭდი მანქანით, კომპიუტერიდან ამობეჭდილი ტექსტით, ციფრული ჩანაწერით ან სხვა ტექნიკური საშუალებებით (მაგალითად, ელექტრონული შენახვით)⁵² შექმნილი ანდერძები გერმანული სამართლის მიხედვით, ფორმალუცველობის გამო არანამდვილია. თუმცა ისინი შეიძლება ჩაითვალოს ანდერძის პროექტად⁵³ და გარკვეულ შემთხვევებში გამოყენებულ იქნეს საიმისოდ, რომ დადგინდეს ხელნაწერ ანდერძში გამოსატყული რეალური ნება.

ხელნერის მოთხოვნა ასევე გულისხმობს ტექსტის წაკითხვადობას. თუ განცხადების შინაარსის დადგენა ხელნაწერი დოკუმენტიდან შეუძლებელია, რადგან ტექსტი ექსპერტის დახმარებითაც კი წაუკითხვადია („წაუკითხვადი“ არ ნიშნავს „რთულად წასაკითხს“), მაშინ ადგილი არ აქვს ფორმის მიხედვით ნამდვილად გამოსატყულ საბოლოო ნებას.⁵⁴ ანდერძის ტექსტის განმარტებისათვის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ანდერძის გარეთ არსებული გარემოებები. თუმცა, ეს არ ვრცელდება თავად ტექსტის შინაარსის დადგენაზე, რადგან მისი დადასტურებული ავთენტურობა ფორმის მიხედვით ნამდვილი ხელნაწერი ანდერძის აუცილებელი ელემენტია.⁵⁵ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის თუ რას წერდა მოანდერძე, შეიძლება მხოლოდ თავად წერილობითი დოკუმენტიდან დადგინდეს. კონკრეტული შემთხვევის გარემოებებზე დამოკიდებული,

51 S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 38.

52 უფრო დეტალურად იხ. Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 42.

53 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 40.

54 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 19/15 - FamRZ 2016, 583, Rn. 12; Bauermeister in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 5; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 56; Adamus, jurisPR-FamR 2/2016 Anm. 7.

55 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 19/15 - FamRZ 2016, 583, Rn. 12; OLG Hamm, Beschluss vom 27. Juni 1991 - 15 W 116/91 - NJW-RR 1991, 1352, Rn. 26.

კარგავს თუ არა ტექსტი აზრს იმის გამო, რომ ზოგიერთი სიტყვა ნაუკითხვადაა. თუ ნაუკითხვადაა მხოლოდ ცალკეული სიტყვები ან მონაკვეთები, მაშინ იმის განსაზღვრა, არანამდვილია მხოლოდ კონკრეტული განკარგულება თუ მთელი ანდერძი, ხდება ნაწილობრივი ბათილობის შესახებ შემუშავებული კრიტერიუმების მიხედვით.⁵⁶ თუ ნაუკითხვადაა ნაწილი არ ეხება ყველა განკარგულების საერთო საფუძველს, არამედ მხოლოდ შინაარსობრივად დამოუკიდებელ განკარგულებებს (მაგალითად, დავალებებს⁵⁷ ან ლეგატს გერმანულ სამართალში, ხოლო ლეგატს - ქართულ სამართალში), მაშინ გადამწყვეტია, სავარაუდოდ სურდა თუ არა

56 შდრ. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 56 mwN.

57 ლეგატთან ერთად გერმანულ მემკვიდრეობის სამართალში არსებობს დავალების ინსტიტუტიც („*Auflage*“), რომლის მიხედვითაც, მემკვიდრეს ან ლეგატის მიმღებს ეკისრებათ რაიმე მოქმედების შესრულების ვალდებულება. გერმანული სამართლის მიხედვით, ცალკეული სამკვიდრო ნივთების მემკვიდრეობა დაუშვებელია, ანუ მემკვიდრის სტატუსს პირი იძენს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი იღებს მთლიან სამკვიდროს ან სამკვიდროს ნილს. შესაბამისად, თუკი პირი ანდერძით მხოლოდ კონკრეტულ ნივთს იღებს, ის ვერ ჩაითვლება მემკვიდრედ, არამედ იქნება ლეგატარი. ბგზ-ს § 1939 პარაგრაფის მიხედვით, მამკვიდრებელს შეუძლია ანდერძით გადასცეს ქონებრივი სარგებელი სხვა პირს ამ უკანასკნელის მემკვიდრედ დანიშვნის გარეშე (საანდერძო დანაკისრი). შესაბამისად, თუკი პირი ანდერძით მხოლოდ კონკრეტულ ნივთს მიიღებს, ის ჩაითვლება ლეგატარად, მემკვიდრის სტატუსი მას არ ექნება. დავალების ინსტიტუტის მიხედვით კი (ბგზ, § 1940), მამკვიდრებელს შეუძლია ანდერძით დააკისროს მემკვიდრეს ან ლეგატარს ვალდებულების შესრულება სხვა პირისათვის ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის უფლების მინიჭების გარეშე. ლეგატსა და დავალებას შორის გამიჯვნის დროს, გადამწყვეტია იმის განსაზღვრა, აქვს თუ არა ბენეფიციარს დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება. თუკი ასეთი უფლება არსებობს, მაშინ სახეზეა ლეგატი. ქართული სამართალი კოდექსის დონეზე მხოლოდ ლეგატის ინსტიტუტს იცნობს, რომელიც თავისი ფორმულირების მიხედვით, დავალების ინსტიტუტის შინაარსს უფრო მეტად შეესაბამება. სკ-ს 1383 მუხლის მიხედვით, „მოანდერძეს შეუძლია დააკისროს მემკვიდრეს ერთი ან რამდენიმე პირის სასარგებლოდ რაიმე ვალდებულების შესრულება სამკვიდროს ხარჯზე (საანდერძო დანაკისრი - ლეგატი); სკ-ს 1384-ე მუხლის მიხედვით, „საანდერძო დანაკისრის საგანი შეიძლება იყოს დანაკისრის მიმღებისთვის (ლეგატარისთვის) სამკვიდროში შემავალი ქონებიდან ნივთების გადაცემა საკუთრებაში, სარგებლობაში ან სხვა სანივთო უფლებით, მისთვის ისეთი ქონების შეძენა და გადაცემა, რომელიც არ შედის სამკვიდროში, განსაზღვრული სამუშაოს შესრულება, მომსახურების განევა და ა.შ.“ გერმანული სამართლის მიხედვით, ლეგატი არის ანდერძის გზით ქონებრივი სიკეთის მინიჭება, რომელიც შეიძლება მიიღოს როგორც მემკვიდრემ დამატებით, ისე მესამე პირმაც, რომელიც არ ჩაითვლება მემკვიდრედ. მაგალითად, მოანდერძემ ანდერძით გარკვეული ქონება დაუტოვა ა-ს, როგორც მემკვიდრეს და ამავდროულად ანდერძში ჩაწერა, რომ მანქანას უტოვებდა ბ-ს. რადგან ბ-მ მხოლოდ ერთი კონკრეტული ნივთი მიიღო, ის არ ჩაითვლება მემკვიდრედ, ის იქნება ლეგატის

გარდაცვლილს, რომ ანდერძის დანარჩენი ნაკითხვადი ნაწილები ძალაში დარჩენილიყო მიუხედავად იმისა, რომ მისი გარკვეული, გამიჯნული ნაწილი ნაუკითხვადია.

4.3. ხელმოწერა, ადგილი და სხვა საკითხები

ხელნაწერი ანდერძის ხელმოწერა, ფორმის მიხედვით, მისი ნამდვილობის აუცილებელი წინაპირობაა. ხელმოწერით მოანდერძე ადასტურებს, რომ მან თავისი ნების ფორმირების პროცესი დაასრულა. ამიტომაც იგი გამოიყენება როგორც ნიშანი იმისა, რომ არსებობს სერიოზული და საბოლოო საანდერძო ნება (განსხვავებით ანდერძის პროექტისგან). გარდა ამისა, ხელმოწერა, ხელით დაწერილ ტექსტთან ერთად, ამყარებს ანდერძის ავთენტურობას (ნამდვილობას).⁵⁸

მიმღები (ლეგატარი). ხოლო თუკი, მაგალითად, მოანდერძე მემკვიდრეს დაავალებს, რომ სამკვიდრო ქონებიდან რაღაც ნივთი გადასცეს მათ ნათესავს ან დაუფინანსოს ნათესავს პიანინოს შესაძენად ხარჯები, ეს გერმანული სამართლის მიხედვით იქნება დავალბა, მაგრამ ქართულ სამართალში ეს ლეგატია. სკ პირდაპირ არ მიუთითებს კოდექსში, აქვს თუ არა ბენეფიციარს დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება მემკვიდრის მიმართ, თუმცა გამომდინარე იქედან, რომ ქართველი კანონმდებლის მიერ ლეგატის ინსტიტუტი გაცილებით მარტივად და მოდიფიცირებულად იქნა გადმოტანილი, სავარაუდოა, რომ ბენეფიციარი, რომელიც ლეგატარის სტატუსის მატარებელია, სარგებლობს მემკვიდრის მიმართ დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლებით. ასეთ დროს ლეგატის მიმღები (ლეგატარი) გვევლინება კრედიტორად, ხოლო მემკვიდრე კი - მოვალედ (იხ. *ახვლედიანი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეხუთე, რედ. (ჭანტურია), 438). ამ მოსაზრების სასარგებლოდ მეტყველებს სკ-ს 1391-ე მუხლიც, რომელიც საანდერძო დანაკისრის მიმღებს მოთხოვნის უფლების სამწლიან ხანდაზმულობის ვადას ანიჭებს, რაც პირდაპირი დასტურია იმისა, რომ მას დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება გააჩნია. ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ ლეგატის ინსტიტუტის ქართული გაგება ერთგვარად იანუსისებურ სახეს ატარებს, რადგან აერთიანებს როგორც დავალბის, ისე ლეგატის ელემენტებს.

58 OLG Hamm, Beschluss vom 26. Oktober 2010 - I-15 Wx 81/10 - DNotZ 2011, 702 Rn. 74; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. August 2002 - 1Z BR 66/02 - NJW-RR 2002, 1520, Rn. 21; *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 16; umfassend: *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 103.

4.3.1. ხელმოწერის დამასრულებელი ფუნქცია

ხელმოწერას თავისი მიზნიდან გამომდინარე, როგორც წესი, უნდა ჰქონდეს დოკუმენტის სივრცობრივი დასრულების ფუნქცია, ანუ იგი უნდა განთავსდეს უწყვეტი ტექსტის ქვემოთ.⁵⁹ ჩვეულებრივ, ხელნაწერი ხელმოწერა მხოლოდ მაშინ ასრულებს ამ ფუნქციას, როცა იგი იცავს ტექსტს შემდგომი დამატებებისა და ჩარევებისგან და ამავდროულად ადასტურებს, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი დასრულებულია.⁶⁰ თუ უწყვეტი ტექსტის ქვემოთ არ რჩება ადგილი ხელმოწერისთვის და შესაბამისად, გამოირიცხება შემდგომი მანიპულაციური ჩარევის შესაძლებლობაც, გამონაკლისის სახით შესაძლებელია, რომ ხელმოწერა ტექსტის გვერდითაც ჩაითვალოს საკმარისად.⁶¹

თუ ტექსტის ბოლოსა და ხელმოწერას შორის უჩვეულოდ დიდი სივრცეა, ეს თავისთავად არ გამოირიცხავს ნამდვილი ხელმოწერის არსებობას. თუმცა ასეთი თვალშისაცემი თავისუფალი ადგილი შეიძლება მიაწინებდეს, რომ მოანდერძე გეგმავდა დამატებებს და მისი გადაწყვეტილება ჯერ ბოლომდე არ იყო ჩამოყალიბებული. ასეთ შემთხვევებში, მანიპულაციის რისკის გამო, ავტომატურად ვერ ჩაითვლება, რომ ხელმოწერას ჰქონდა საბოლოო დასრულების ფუნქცია.⁶² ეს უნდა განვასხვავოთ იმ შემთხვევისგან, როცა ანდერძს თავად აქვს დამატებების გაკეთების პირდაპირი დათქმა. ასეთ დროს, ჩვეულებრივ, მიიჩნევა, რომ ფორმალურად სწორად შედგენილი განცხადება ძალაში რჩება მიუხედავად იმისა, განხორციელდება თუ არა შემდგომი ცვლილებები (ბგბ, § 2086).⁶³

59 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - NJW-RR 2024, 1462, Rn. 20; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn 25; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. August 2002 - 1Z BR 66/02 - NJW-RR 2002, 1520, Rn. 21; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 107.

60 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn 25.

61 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - NJW-RR 2024, 1462, Rn. 21.

62 მსგავსი ფაქტობრივი გარემოებების მქონე საქმესთან დაკავშირებით შდრ. OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn 25.

63 ბგბ, § 2086. დათქმა საანდერძო განკარგულების დამატების შესახებ.

თუ საანდერძო განკარგულება შეიცავს დათქმას მასში დამატების შეტანის შესახებ, მაგრამ ეს უკანასკნელი არ განხორციელდა, მაშინ განკარგულება სამართლებრივი

თუ რამდენიმე ერთმანეთთან ფიზიკურად დაუკავშირებელ ტექსტზე მხოლოდ ერთი ფურცელია ხელმოწერილი, ხელმოწერა ყველა ტექსტზე ვრცელდება მხოლოდ მაშინ, თუ ისინი შინაარსობრივად ერთიან ნების გამოვლენას წარმოადგენენ და ხელმოწერა ამ მთლიან ნებას ასრულებს.⁶⁴ ამ ტექსტური ერთიანობის დასადაგენად აუცილებელი არ არის, რომ ფურცლები დანომრილი იყოს; პირიქით, შინაარსობრივი კავშირი - ანუ უწყვეტი ტექსტი და ერთობლივი შენახვა - შეიძლება საკმარისი იყოს იმისთვის, რომ დადასტურდეს ნების ერთიანობა და ხელმოწერის საერთო მოქმედება ყველა ფურცელზე.⁶⁵ ასევე, თუკი ხელმოწერა ასრულებს რამდენიმე ერთმანეთთან გარეგნულად დაკავშირებულ ტექსტს, იგი მხოლოდ მაშინ ვრცელდება ყველა ფურცელზე, თუ მათ შორის არსებობს შინაარსობრივი ერთიანობა, ანუ გასაგები ლოგიკური კავშირი. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მანიპულაციის რისკის გამო, როცა ფურცლები გარეგნულად განსხვავდება ერთმანეთისგან (სხვადასხვა ქაღალდი, ფორმატი, წერის ინსტრუმენტი) ან ინახება კონვერტში ან საქაღალდეში.⁶⁶ გამონაკლისის სახით, შესაძლებელია, კონვერტზე გაკეთებული ხელმოწერა, შესაბამისი შინაარსობრივი მითითებით - მაგალითად, „ჩემი უკანასკნელი ნება“ - გავრცელდეს კონვერტში მოთავსებულ ცალკეულ ხელმოწერელ ფურცლებზეც.⁶⁷

ძალის მქონეა, რამდენადაც არ ივარაუდება, რომ მისი სამართლებრივი ძალა დამოკიდებული უნდა ყოფილიყო დამატებაზე.

64 Oberlandesgericht des Landes Sachsen-Anhalt, Beschluss vom 30. Juli 2021 - 2 Wx 55/20 - NJW-RR 2022, 224, Rn. 22 f., für Unterzeichnung auf einem mit dem Fließtext nicht verbundenen gesonderten Blatt; OLG Köln, Beschluss vom 23. September 2020 - I-2 Wx 189/20 - NJW-RR 2021, 11, Rn. 13.

65 OLG Köln, Beschluss vom 14. Februar 2014 - I-2 Wx 299/13 - NJW-RR 2014, 1035, Rn. 39; OLG Hamm, Beschluss vom 19. September 2012 - I-15 W 420/11 - FamRZ 2013, 907, Rn. 9; OLG Hamm, Beschluss vom 26. Oktober 2010 - I-15 Wx 81/10 - DNotZ 2011, 702, Rn. 74; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 62 und Rn. 104; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9, jeweils mwN.

66 სრულად იხ. OLG Köln, Beschluss vom 14. Februar 2014 - I-2 Wx 299/13 - NJW-RR 2014, 1035, Rn. 39; OLG Hamm, Beschluss vom 19. September 2012 - I-15 W 420/11 - FamRZ 2013, 907, Rn. 9 ff.

67 OLG Rostock, Beschluss vom 25. September 2013 - 3 W 30/13 - FamRZ 2015, 170, Rn. 19 f.; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 1. Juli 1988 - BReg 1 a Z 1/88 - FamRZ 1988, 1211, Rn. 20 ff.; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9.

4.3.2. მოთხოვნები ხელმოწერის მიმართ

ხელმოწერა, როგორც წესი, უნდა შეიცავდეს მოანდერძის სახელსა და გვარს. თუმცა, ხელმოწერა შეიძლება სხვა ფორმითაც გაკეთდეს, თუკი იგი საკმარისია იმის დასადგენად, რომ დოკუმენტი ნამდვილად მოანდერძეს ეკუთვნის და მისი განცხადება სერიოზული ხასიათისაა (ბგბ, § 2247 III 1). ამდენად, გადამწყვეტია, რომ ხელნაწერი ნიშნის მიხედვით შესაძლებელი იყოს როგორც ავტორობის, ისე საანდერძო ნების არსებობის დადგენა, რისთვისაც საჭიროა, რომ ეს ხელნაწერი ნიშანი არ წარმოადგენდეს უბრალოდ ანდერძის პროექტის პარაფირებას.⁶⁸

იმაზე, თუ რამდენად შეიძლება ბგბ-ს § 2247 პარაგრაფის ფარგლებში სახელის შემოკლება ან სახელისა და გვარის ინიციალები ჩაითვალოს ხელმოწერად, სადავოა.⁶⁹ ზოგადად, არ შეიძლება ავტომატურად ჩაითვალოს, რომ პარაფირება ან მისი მსგავსი ნიშანი გამოხატავს საანდერძო ნებას. თუმცა, თუ ავტორის დადგენა შესაძლებელია, მაშინ შესაძლოა, საკმარისად ჩაითვალოს ისეთი ხელმოწერაც, რომელიც შედგება ნათესაობის აღნიშვნისგან (მაგალითად: „შენი საყვარელი ბაბუა“)⁷⁰ ან ადრესატისთვის ცნობილი მეტსახელისგან (მაგალითად: „შენი საყვარელი კნუტი“).⁷¹ სხვა მხრივ, ისეთი ნიშნები, რომლებიც არ იძლევიან პიროვნების იდენტიფიცირების შესაძლებლობას და არ ასრულებს განმასხვავებელ ფუნქციას (მაგალითად, სამი ჯვარი, გრაფიკული სიმბოლოები, ტალღისებრი ხაზები ან „ღრუბლის“ მსგავსი ფორმები,⁷² ასევე ნიშნები როგორიცაა N01 ან N02),⁷³ არ ითვლება ვალიდურ ხელმოწერად მაშინაც კი, თუ ავტორი დადგენილია.⁷⁴ არ არის აუცილებელი რომ ხელმოწერა

68 *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 17.

69 დოქტრინაში არსებული მოსაზრებების ამომწურავი მიმოხილვისთვის იხ. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124.

70 Oberlandesgericht des Landes Sachsen-Anhalt, Urteil vom 28. März 2002 - 11 U 229/01 - FamRZ 2003, 407, Rn. 4, „Tante Doro“ (für Dorothee).

71 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124 mwN.

72 OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7 ff.

73 OLG Hamm, Beschluss vom 17. Februar 2025 I-10 W 115/24 - NJW-RR 2025, 1036, Rn. 13 ff.

74 OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 7.

იყოს წაკითხვადი.⁷⁵ საკმარისია, ის იყოს წერილობითი ნიშანი, რომელიც შეიცავს მინიმუმ ერთ ასოს ან ასოს მსგავს ელემენტს და რომლითაც ადამიანი ჩვეულებრივ საკუთარ თავს აიდენტიფიცირებს და განასხვავებს სხვებისგან. ასეთი ინდივიდუალური ხელმოწერა უნდა იყოს ისეთი, რომ მისი საერთო ვიზუალური შთაბეჭდილებით შეიძლებოდეს მისი აღქმა როგორც კონკრეტული პირის ხელმოწერის.⁷⁶ თუ ავტორობა ეჭვს არ იწვევს, მაშინ უფრო მოქნილი მიდგომა გამოიყენება, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანი ჩვეულებრივად ანალოგიურად აწერს ხელს.⁷⁷

4.3.3. დამატებები / შემდგომი ჩანაწერები

ფორმის თვალსაზრისით ნამდვილად შედგენილი ანდერძის უბრალო შესწორებები და დაზუსტებები ცალკე ხელმოწერას არ საჭიროებენ,⁷⁸ რადგან ისინი ანდერძის განცხადების შინაარსს არ ცვლიან და მხოლოდ განმარტების დამხმარე საშუალებებს წარმოადგენენ. ტექსტში ცვლილებების გარეშე გაკეთებული ხელნაწერი გადახაზვები ბგბ-ს § 2255 პარაგრაფის მიხედვით იწვევს ანდერძის ნაწილობრივ გაუქმებას⁷⁹ და ასეთი გადახაზვა დამატებით ხელმოწერას არ საჭიროებს; ისინი ანდერძის ნამდვილობაზე გავლენას არ ახდენენ.⁸⁰ მაგალითად, თუკი ანდერძში მოანდერძეს თავდაპირველად ეწერა, რომ ბინა დარჩებოდა მის შვილს, ხოლო შემდეგ კი ეს ჩანაწერი გადახაზა, ეს ჩაითვლება მოცემული განკარგულების გაუქმებად, რაც საფრთხეს არ უქმნის მთლიანი ანდერძის ნამდვილობას, ანუ ანდერძში მოცემული დანარჩენი განკარგულებები, ჩვეულებრივ ძალამოსილი რჩება.

იმგვარი დამატებებისა და ჩანაწერების შემთხვევაში, რომლებიც განცხადების შინაარსს ცვლიან, სამართლებრივი უსაფრთხოების მიზნით, მკაცრად რეკომენდებულია ცალკე ხელმოწერა ადგილისა და თარიღის

75 BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8; OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7.

76 BGH, Beschluss vom 24. Juni 2025 - VI ZB 91/23 - NJW 2025, 2556, Rn. 7; BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8; BGH, Beschluss vom 11. April 2013 - VII ZB 43/12 - NJW 2013, 1966, Rn. 8 ff.

77 BGH, Beschluss vom 24. Juni 2025 - VI ZB 91/23 - NJW 2025, 2556, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8.

78 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 65 und Rn. 124.

79 OLG Stuttgart, Beschluss vom 25. März 2020 - 8 W 104/19 - FamRZ 2021, 312 Rn. 23.

80 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 63 f.

მითითებით. მაგალითად, თუკი ანდერძში მითითებული იყო, რომ ქონება თავდაპირველად მხოლოდ ერთ შვილს რჩებოდა, ხოლო შემდგომ კი მო-ანდერძემ მეორე შვილიც დაამატა მემკვიდრედ, მაშინ ასეთი ცვლილება უკვე ახალი განკარგულებაა, რაც საჭიროებს ხელმოწერასა და თარიღის მითითებას. თუმცა, თუკი ადგილი და თარიღი გამოტოვებულია, ასეთი ცვლილებები, როგორც წესი, ფორმის მიხედვით მაინც ნამდვილია, თუკი ისინი ხელმოწერის ფარგლებში სივრცობრივად ექცევიან და არ არიან ცალკე დამატებით ფურცლებზე განთავსებულნი.⁸¹ მაგალითად, თუკი ცვლილება ხელმოწერასთან ახლოსაა, შესაძლოა რომ ასეთი ცვლილება ხელმოწერის გარეშეც ვალიდურად ჩაითვალოს. ამ მხრივ გამოიყენება იგივე კრიტერიუმები, რაც ფორმის დაუცველად შედგენილ ანდერძის დანართებზე მითითების შემთხვევაში.⁸²

4.3.4. ადგილი და დრო

ანდერძის შედგენის ადგილისა და თარიღის მითითება მისი ნამდვილობის აუცილებელი წინაპირობა არ არის (ბგბ, § 2247 II). იგივე წესი მოქმედებს ქართულ სამართალშიც (სკ, მ.1368⁸³). ამიტომ, არც არასწორი და არც საბეჭდი მანქანით/კომპიუტერით შესრულებული თარიღისა და ადგილის მითითება, ფორმის თვალსაზრისით, არ აზიანებს ანდერძის ნამდვილობას.⁸⁴ თუ ანდერძი ხელით დანერგულ ადგილისა და დროის მითითებებს შეიცავს, არსებობს ვარაუდი, რომ ეს მონაცემები სწორია.⁸⁵ ადგილისა და თარიღის არარსებობა მნიშვნელობას იძენს მაშინ, როცა

81 Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 1. Juni 2021 - 3 W 53/21 - FamRZ 2021, 1924, Rn. 18; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 22. Januar 2021 - I-3 Wx 194/20 - NJW-RR 2021, 522, Rn. 13 ff.; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 11; ამომწურავად იხ. Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 68.

82 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12 ff.

83 სკ, მუხლი 1368. ანდერძის შედგენის თარიღი

ანდერძში მითითებული უნდა იყოს მისი შედგენის თარიღი. თარიღის არარსებობა იწვევს ანდერძის ბათილობას მხოლოდ მაშინ, თუ ვერ გაქარწყლდება ანდერძის შედგენის, შეცვლის ან გაუქმებისას, ასევე რამდენიმე ანდერძის არსებობისას მოანდერძის ქმედუნარიანობასთან დაკავშირებული ეჭვი.

84 S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 4; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 133 mwN.

85 Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 24. Februar 2020 - 2 W 60/19 - ErbR 2020, 475, Rn. 77; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 4; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 136.

ამის გამო ანდერძის ნამდვილობასთან დაკავშირებით ეჭვები წარმოიშობა (ბგბ, § 2247 V⁸⁶). მაგალითად, თარიღის მითითებას შეიძლება მნიშვნელობა ჰქონდეს იმის დასადგენად თუ რა თანმიმდევრობით არის შედგენილი ერთმანეთის საწინააღმდეგო შინაარსის ანდერძები; იყო თუ არა მოანდერძე ანდერძის შედგენის დროს ანდერძუნარიანი; ან რომელი გარემოებები უნდა იქნეს გათვალისწინებული ანდერძის განმარტებისას.⁸⁷ ადგილის მითითებას მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს უცხოურ ელემენტთან დაკავშირებულ შემთხვევებში, როცა უნდა დადგინდეს, თუ რომელი სამართალი უნდა იქნეს გამოყენებული ფორმის მოთხოვნებთან მიმართებით.⁸⁸ ზოგჯერ ადგილის მითითება შესაძლოა გაყალბებაზეც მიანიშნებდეს - მაგალითად, თუ დადგინდება, რომ მამკვიდრებელი აღნიშნულ დღეს მითითებულ ადგილზე საერთოდ არ იმყოფებოდა.

თუ საპირისპირო ვერ დადგინდა, რამდენიმე უთარილო ანდერძი განიხილება ისე, თითქოს ისინი ერთდროულად იყოს შედგენილი.⁸⁹ თუ ასეთ ანდერძებს შორის არსებობს წინააღმდეგობები, რომლებიც განმარტებით ვერ აღმოიფხვრება, ჩვეულებრივ მიიჩნევა, რომ ისინი ერთმანეთის მოქმედებას აუქმებენ და შესაბამისად, არანამდვილია.⁹⁰ გარდა ამისა, ასეთი ურთიერთსაწინააღმდეგო ცვლილებები შესაძლოა მიუთითებდეს იმაზეც, რომ ნების ფორმირების პროცესი ჯერ დასრულებული არ იყო

86 ბგბ, § 2247. საკუთარი ხელით დაწერილი ანდერძი

(1) მამკვიდრებელს შეუძლია ანდერძის შედგენა საკუთარი ხელით დაწერილი და ხელმოწერილი ფორმით.

(5) თუ 1-ლი ნაწილის თანახმად შედგენილი ანდერძი არ შეიცავს მისი შედგენის თარიღს და ამის გამო მის ნამდვილობაში შეიჭანება ეჭვი, მაშინ ანდერძი ჩაითვლება ნამდვილად მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი შედგენის თარიღი შეიძლება დადგინდეს სხვა ხერხით. იგივე წესი შესაბამისად მოქმედებს იმ ანდერძის მიმართ, რომელიც არ შეიცავს შედგენის ადგილის შესახებ მითითებას.

87 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 21; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 53/15 - FamRZ 2016, 585, Rn. 31 ff.; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 137.

88 შდრ. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის შესავალი კანონის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი 1961 წლის 5 ოქტომბრის ჰააგის კონვენციის („ანდერძისმიერი განკარგულებების ფორმის მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ“) მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში (BGBl. 1965 II S. 1144, 1145).

89 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. Juli 2004 - 1Z BR 049/04 - FamRZ 2005, 482, Rn 16; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 142.

90 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. Juli 2004 - 1Z BR 049/04 - FamRZ 2005, 482, Rn 20, Bauermeister in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2258 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 10; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 142 und Rn. 147.

და დოკუმენტები, ხელმოწერის მიუხედავად, მხოლოდ პროექტებს წარმოადგენდა.⁹¹ თუ არსებობს რამდენიმე ანდერძი, რომელთაგანაც მხოლოდ ერთია დათარიღებული და ის შინაარსობრივად ეწინააღმდეგება დაუთარიღებელ ანდერძებს, უპირატესობა მიენიჭება დათარიღებულ ანდერძს, თუკი სხვა ანდერძების შედგენის დრო სხვა გზით ვერ დგინდება.⁹²

5. ანდერძის განმარტება

5.1. ზოგადი პრინციპები

საბოლოო ნების შინაარსი უნდა დადგინდეს დოკუმენტირებული ნების გამოვლენის განმარტების გზით. ამისთვის გამოიყენება ნების გამოვლენის განმარტების ზოგადი პრინციპები, მათ შორის, შემავსებელი განმარტების (*Die ergänzende Auslegung*) წესებიც. თუმცა, იმ ნების გამოვლენასთან შედარებით, რომელიც ორმხრივი სამართლებრივი გარემოს ფარგლებში კეთდება, ანდერძის განმარტებისას არსებობს ორი მნიშვნელოვანი თავისებურება - განმარტების კრიტერიუმები და ფორმასავალდებულობის შედეგები.

5.1.1. განმარტების კრიტერიუმები

საანდერძო განკარგულება წარმოადგენს ისეთ ცალმხრივ ნების გამოვლენას, რომელიც მიღებას არ საჭიროებს.⁹³ ამიტომ, მისი განმარტებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ მოანდერძის რეალურ ნებას და არა ამ ნების ობიექტურ გაგებას ან იმ პირის აღქმას, ვის სასარგებლოდაც არის გაკეთებული საბოლოო განკარგულება, ანუ ანდერძის განმარტების დროს ე.წ. „მიმღების ჰორიზონტის“ სტანდარტი არ

91 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 7. April 1989 - BReg 1 a Z 9/88 - NJW-RR 1989, 1092, Rn. 15; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 142.

92 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 147 mwN.

93 OLG Karlsruhe, Beschluss vom 11. März 2022 - 11 W 104/20 (Wx) - FamRZ 2023, 389, Rn. 16; OLG Nürnberg, Urteil vom 4. August 2020 - 3 U 2727/19 - ErbR 2021, 144, Rn. 41; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 31; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 24.

გამოიყენება.⁹⁴ მაგალითად, როგორც წესი, მოანდერძის ნებას შეესაბამება, რომ სიტყვით „ეკლესია“ იგი გულისხმობდეს იმ რელიგიურ გაერთიანებას, რომელსაც თავად ეკუთვნის.⁹⁵ ამას ვერ ცვლის ის გარემოება, რომ ყოველდღიურ ენაში სიტყვა „ეკლესია“ შესაძლოა სხვა რელიგიურ გაერთიანებასაც აღნიშნავდეს ან ცალკეულ სახელმწიფოებში - „სახელმწიფო ეკლესიის“ ინსტიტუტს.

საანდერძო განკარგულების შინაარსის დასადგენად გათვალისწინებული და შეფასებული უნდა იქნეს ანდერძის დოკუმენტის მთელი შინაარსი, აგრეთვე ყველა თანმხლები გარემოება, მათ შორის ისინიც, რომლებიც დოკუმენტის ფარგლებს გარეთ არსებობენ.⁹⁶ თუ სამოქალაქოსამართლებრივ დავაში მხარეები მოსამართლეს არ წარუდგენენ დოკუმენტს გარეთ არსებულ გარემოებებს, მაშინ დისპოზიციურობის პრინციპიდან გამომდინარე, მოსამართლე იძულებულია (მხარისათვის სამართლებრივი მითითების უშედეგოდ მიცემის შემდეგ) ანდერძის განმარტებისას მხოლოდ ტექსტის სიტყვიერი შინაარსის ანალიზით შემოიფარგლოს.⁹⁷

ნების დადგენისთვის გადამწყვეტია ანდერძის შედგენის დრო.⁹⁸ თუმცა, ეს არ გამორიცხავს იმას, რომ მოგვიანებით განვითარებული მოვლენების შემთხვევაში - მაგალითად, მემკვიდრის მოულოდნელი გამორიცხვის ან უნებლიედ დატოვებული სამართლებრივი სიცარიელის არსებობისას - მემკვიდრის შესახებ გაკეთებული განცხადება შემავსებელი გან-

94 Geiger, AnwZert ErbR 1/2023 Anm. 1, Abschnitt B. II.; Schiffer, AnwZert ErbR 24/2016 Anm. 2, Abschnitt B. III.; Rudolf/Scharf, AnwZert ErbR 9/2009 Anm. 1, Abschnitt B I.1.a.

95 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 16. Juli 1998 - 1Z BR 75/98 - NJW 1999, 1119, Rn. 19.

96 BGH, Urteil vom 7. Oktober 1992 - IV ZR 160/91 - NJW 1993, 256, Rn. 10 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 23. Oktober 2023 - 21 W 69/23 - NJW-RR 2023, 1563, Rn. 24; KG Berlin, Urteil vom 24. November 2022 - 19 U 39/21 - ErbR 2024, 532, Rn. 97; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. November 2022 - 3 W 121/22 - FamRZ 2023, 726, Rn. 17; სტაბილური სასამართლო პრაქტიკა.

97 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 16; KG Berlin, Beschluss vom 17. Januar 2020 - 6 W 58/19 - ErbR 2020, 410 - Rn. 11 f.; OLG München, Beschluss vom 6. Juli 2006 - 31 Wx 35/06 - NJW-RR 2006, 159, Rn. 14 ff.

98 BGH, Beschluss vom 2. April 2003 - IV ZB 28/02 - NJW 2003, 2095, Rn. 11; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 25; für Erbvertrag: BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 22. Mai 2024 - IV ZB 26/23 - NJW 2024, 2537, Rn. 10.

მარტების გზით იქნეს გაგებული, იმ ნების საფუძველზე, რომელიც მოანდერძეს ანდერძის შედგენის მომენტში ჰქონდა. ანუ, ასეთ დროს სასამართლო ცდილობს დაადგინოს, რას ისურვებდა მოანდერძე ასეთი ახალი სიტუაციის ცოდნის შემთხვევაში.

ერთობლივი ანდერძის შემთხვევაში აღნიშნული განმარტების პრინციპი გარკვეულ მოდიფიკაციას საჭიროებს, რადგან ორივე მეუღლის ნება ერთიანი უნდა იყოს. ამიტომ ერთობლივი ანდერძის დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება არა თითოეული მეუღლის ინდივიდუალურ რეალურ ნებას, არამედ ორივე მათგანის საერთო რეალურ ნებას. ეს ნება განისაზღვრება იმ განცხადების შინაარსით, რომელიც თითოეული მეუღლისთვის მეორის მხრიდან ამოცნობადი იყო მათი საერთო სუბიექტური გაგებით.⁹⁹ ნებისმიერ შემთხვევაში, ნების სამართლებრივი აღიარება თავის საზღვრებს აღწევს იქ, სადაც იგი უკვე იწვევს ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფისა¹⁰⁰ და მასში კონკრეტიზებული განსაზღვრულობის ზოგადი მოთხოვნის დარღვევას.¹⁰¹

5.1.2. ფორმასავალდებულობის შედეგები

განმარტების გზით დადგენილი ნება მხოლოდ მაშინ მიიჩნევა კანონით მოთხოვნილი ფორმით დაფიქსირებულად, თუ იგი ანდერძის ტექსტში გარკვეულ შინაარსს მაინც პოულობს, თუნდაც „ფარული“ ფორმით.¹⁰² მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა განმარტებისთვის მნიშვნელოვანი სხვა გარემოებები (რომლებიც დოკუმენტის ფარ-

99 BGH, Urteil vom 26. September 1990 - IV ZR 131/89 - NJW 1991, 169, Rn. 18; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24.

100 ბგბ, § 2065. მესამე პირის მიერ ანდერძის ნამდვილობის ან ბათილობის განსაზღვრის დაუშვებლობა

(1) მამკვიდრებელს არ შეუძლია საანდერძო განკარგულების განხორციელება იმგვარად, რომ სხვა პირმა განსაზღვროს, არის თუ არა საანდერძო განკარგულება ნამდვილი ან ბათილი.

(2) მამკვიდრებელს არ შეუძლია დაავალოს სხვას იმ პირის განსაზღვრა, რომელმაც უნდა მიიღოს ქონება, ისევე როგორც – ქონებრივი გადაცემის საგნის განსაზღვრა.

101 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 15; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24.

102 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 18; BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 17; BGH, Beschluss vom 9. April 1981 - IVa ZB 6/80 - BGHZ 80, 246, Rn. 13; BGH, Urteil vom 24. Oktober 1979 - IV ZR 31/78 - NJW 1980, 1276, Rn. 27; სტაბილური სასამართლო პრაქტიკა.

გლებს გარეთ არსებობს) ანდერძის ტექსტში მინიმუმ მინიშნების დონეზე მაინც არის ასახული, შეიძლება დაკმაყოფილებულად ჩაითვალოს კანონით დადგენილი წერილობითი ფორმის მოთხოვნა (ხელნაწერი ან ნოტარიულად დამოწმებული ფორმა).¹⁰³

თუ მოანდერძის ნამდვილი ნება ანდერძის ტექსტში საერთოდ არ პოულობს არანაირ, მათ შორის არც „ფარულ“ გამოხატულებას, მაშინ ანდერძი არ განიხილება თავისი ტექსტური შინაარსის მიხედვით, არამედ ფორმადაუცველობის გამო არანამდვილად მიიჩნევა.¹⁰⁴ პრაქტიკაში მსგავსი შემთხვევები იშვიათია, რადგან მოქმედებს პრეზუმფცია, რომ ანდერძის ტექსტის სიტყვიერი ფორმულირების შინაარსი ზუსტად გამოხატავს მოანდერძის ნებას. ამიტომ ფორმის დარღვევის გამო ანდერძი ბათილად მხოლოდ მაშინ შეიძლება იქნეს მიჩნეული, როცა უტყუარად დგინდება, რომ მოანდერძის რეალური ნება შეუთავსებელი იყო ანდერძის ტექსტში ასახულ შინაარსთან. თუ საბოლოო განკარგულება ფორმის მიხედვით არანამდვილია, მაშინ მისი „გარდაქმნა“ ფორმის მიხედვით ნამდვილ განკარგულებად შემავსებელი განმარტების პრინციპების გამოყენებითაც კი დაუშვებელია.¹⁰⁵

5.1.3. პრაქტიკული შედეგები

ზემოთ წარმოდგენილი პრინციპები ანდერძის განმარტებაზე შემდეგნაირად აისახება:¹⁰⁶

5.1.3.1. ნამდვილი ნების დადგენა

თუ ანდერძი შეიცავს ბუნდოვან ან არასრულ განკარგულებებს, პირველ რიგში, უნდა შევეცადოთ, განმარტების გზით დავადგინოთ მამკვიდრებლის ნება, რაშიც შესაძლოა დავიხმაროთ დოკუმენტის ფარგლებს გარეთ არსებული გარემოებებიც. ამასთან გამოიყენება ნების გამოვლენის

103 შდრ. BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 18.

104 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 21; BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 17 f.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 30. Juli 2020 - 20 W 79/19 - ErbR 2021, 851 Rn. 20 und Rn. 22; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 20; ზოგადად აღიარებული შეხედულება.

105 შდრ. BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 25.

106 თვალსაჩინოებისთვის იხ. OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 31 ff.

განმარტების ზოგადი წესები (ბგბ, § 133¹⁰⁷).¹⁰⁸ გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლო ამასთან დაკავშირებით აღნიშნავს:¹⁰⁹

„ანდერძის განმარტებისას უპირველეს ყოვლისა უნდა დადგინდეს მონდერძის რეალური ნება და არ უნდა მოხდეს მხოლოდ გამოყენებული სიტყვების პირდაპირი მნიშვნელობის სიტყვა-სიტყვითი გაგება (*vgl. Senatsbeschluss vom 10. Dezember 2014 - IV ZR 31/14, ZEV 2015, 343 Rn. 16; Senatsurteil vom 24. Juni 2009 - IV ZR 202/07, FamRZ 2009, 1486 Rn. 25*). მოსამართლე ამ ამოცანას სრულყოფილად მხოლოდ მაშინ შეასრულებს, თუ იგი ტექსტის მხოლოდ სიტყვასიტყვითი ანალიზით არ შემოიფარგლება (*Senatsurteile vom 24. Juni 2009 aaO; vom 27. Februar 1985 - IVa ZR 136/83, BGHZ 94, 36 unter II 1 [juris Rn. 11]; vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81, BGHZ 86, 41 unter II 1 [juris Rn. 16]*). გამოყენებული გამონათქვამების სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობა გარკვეული თვალსაზრისით უნდა „დაისვას კითხვის ნიშნის ქვეშ“, თუკი საჭიროა მონდერძის რეალური ნების გათვალისწინება (*Senatsurteile vom 24. Juni 2009 aaO; vom 28. Januar 1987 - IVa ZR 191/85, FamRZ 1987, 475 unter 5 [juris Rn. 17]*).

ამისათვის მოსამართლემ ყურადღება უნდა მიაქციოს ყველა იმ გარემოებას, რომელიც სასამართლო განხილვის მასალებიდან მისთვის ხელმისაწვდომია და რომელიც ანდერძის დოკუმენტის ფარგლებს გარეთ არსებობს (*vgl. Senatsurteile vom 16. Juli 1997 - IV ZR 356/96, ZEV 1997, 376 unter 3 [juris Rn. 12]; vom 7. Oktober 1992 - IV ZR 160/91, NJW 1993, 256 unter 2 [juris Rn. 10]*).“

ტექსტის ფარგლებს გარეთ არსებულ ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება, მაგალითად, ანდერძის პროექტები ან ფორმის მიხედვით არანამდვილი ანდერძები;¹¹⁰ ასევე, სხვა წერილობითი დოკუმენტები (მაგალითად, თანმხლები წერილები); ან მოწმეების მიერ დადასტურებული მონდერძის განცხადებები.¹¹¹

107 ბგბ, § 133. ნების გამოვლენის განმარტება

ნების გამოვლენის განმარტებისას უნდა დადგინდეს ნამდვილი ნება, გამოთქმის სიტყვასიტყვით მნიშვნელობაზე შეჩერების გარეშე.

108 BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 12.

109 BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 15.

110 Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 15. Januar 2019 - 5 W 90/18 - NJW-RR 2019, 906, Rn. 18; Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 18. März 2015 - 2 W 5/15 - FamRZ 2016, 665, Rn 31.

111 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 66.

ეს გარემოებები შეიძლება არსებობდეს როგორც ანდერძის შედგენამდე, ისე მისი შედგენის შემდეგ. მართალია, სამართლებრივად გადამწყვეტია მოანდერძის ნება ანდერძის შედგენის მომენტში, თუმცა ეს არ გამოირიცხავს, რომ წინარე ან შემდგომ გარემოებებს ინდიციური¹¹² მნიშვნელობა ჰქონდეს.¹¹³ ეს განსაკუთრებით იმიტომ არის მნიშვნელოვანი, რომ საანდერძო განკარგულებები, როგორც წესი, სპონტანურ გადაწყვეტილებებს არ წარმოადგენენ, არამედ არის გადაწყვეტილების მიღების ხანგრძლივი პროცესის შედეგი. ასევე, არ არის უჩვეულო, რომ ანდერძის შედგენის შემდეგ მის შინაარსზე საუბარი მიმდინარეობდეს ახლობლებსა თუ მეგობრებში, რის საფუძველზეც შესაძლებელია მოანდერძის რეალური ან სავარაუდო ნების შესახებ დასკვნების გაკეთება. გარდა ამისა, განსაკუთრებით ორგანიზაციების სასარგებლოდ გაკეთებული განკარგულებების შემთხვევაში მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს გარკვეულ საზოგადოებრივ ან კულტურულ ინტერესებს, სოციალურ ან საქველმოქმედო საქმიანობას, რელიგიურ კავშირებს, ან სხვა პირად ინტერესებს. ხოლო როდესაც საკითხი ეხება ფიზიკური პირების განსაზღვრას, მოანდერძის პოტენციური მეგობრული ან მტრული დამოკიდებულება კონკრეტული პირების მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მისი ნების დასადგენად.¹¹⁴ ამ ნების დადგენისას ბგბ-ს § 2084 პარაგრაფის¹¹⁵ მიხედვით აუცილებელია გამოყენებულ იქნეს განმარტება საანდერძო განკარგულების ნამდვილობის სასარგებლოდ, ანუ ისეთი ინტერპრეტაცია, რომელიც ეჭვის შემთხვევაში მაქსიმალურად შეესაბამება მოანდერძის სავარაუდო ნებას.¹¹⁶ თუნდაც ტექსტი ენობრივად სრულიად მკაფიო და

112 რაღაც გარემოება შესაძლოა პირდაპირ მტკიცებულებას არ წარმოადგენდეს, მაგრამ შესაძლოა იყოს გარკვეული ფაქტების არსებობის მიმანიშნებელი ან სავარაუდო მაჩვენებელი. იურიდიულ ენაში „ინდიცია“ აღნიშნავს ისეთ გარემოებას, საიდანაც შესაძლებელია სხვა ფაქტზე ლოგიკური დასკვნის გაკეთება.

113 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 66.

114 შდრ. KG Berlin, Beschluss vom 16. August 2024 - 6 W 39/23 - ErbR 2024, 955, Rn. 43.

115 ბგბ, § 2084. განმარტება საანდერძო განკარგულების ძალმოსილების სასარგებლოდ

თუ საანდერძო განკარგულების შინაარსი იძლევა განსხვავებული განმარტების შესაძლებლობას, მაშინ საეჭვოობისას უპირატესობა ენიჭება იმ განმარტებას, რომლითაც განკარგულებას შეიძლება ჰქონდეს შედეგი.

116 OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24; KG Berlin, Beschluss vom 13. Dezember 2017 - 26 W 45/16 - Rn 19; OLG Koblenz, Beschluss vom 10. Dezember 2012 - 2 U 963/11 - juris Rn. 10.

ერთმნიშვნელოვანი იყოს, ეს არ ზღუდავს ასეთი განმარტების შესაძლებლობას.¹¹⁷

მემკვიდრეობით-სამართლებრივი ტერმინების გამოყენების შემთხვევაშიც გადამწყვეტია მოანდერძის სუბიექტური გაგება. განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როცა მოანდერძე იურისტი არ არის, მის მიერ გამოყენებული ტერმინები შეიძლება არ შეესაბამებოდეს მათ იურიდიულ მნიშვნელობას.¹¹⁸ ეს ყურადსაღებია მაშინაც, როცა ანდერძის მთლიანი შინაარსი არ შეესაბამება მასში გამოყენებულ ცალკეულ სამართლებრივ ცნებებს.¹¹⁹ ამიტომ გერმანელმა კანონმდებელმა ბგბ-ს § 2087 პარაგრაფში¹²⁰ სამართლიანად დაადგინა, რომ განსაკუთრებით, მემკვიდრეობასა და ლეგატს შორის გამიჯვნისას მნიშვნელობა არ აქვს, რა სახელით მოიხსენიებს მოანდერძე ბენეფიციარს. ანუ, პირის მემკვიდრის სტატუსით მოხსენიება ავტომატურად არ ნიშნავს იმას, რომ ის მართლაც მემკვიდრეა, შესაძლოა ეს პირი მხოლოდ ლეგატარი იყოს.

ყოველივე ზემოთგანხილული *a priori* არ ნიშნავს იმას, რომ მკაფიო ტექსტი ჩვეულებრივ არ ასახავს მოანდერძის რეალურ ნებას. თუ ტექსტი ერთმნიშვნელოვანია, სასამართლო მხოლოდ მაშინ იკვლევს, ჰქონდა თუ არა მოანდერძეს ტექსტისგან განსხვავებული ნება, როცა ამისათვის არსებობს გარკვეული მინიშნებები ან ასეთი გარემოებები პროცესის მონაწილეთა მიერ არის წარმოდგენილი.

117 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 16; Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 5. Februar 2020 - 2 W 2/20 - RPfleger 2021, 423, Rn. 50.

118 OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 . 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 37; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 22. Februar 2023 - 3 W 31/22 - FamRZ 2023, 1401, Rn. 15; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 8. Mai 2003 - 1Z BR 124/02 - Rn. 42; strenger, weil Nachweis eines abweichenden Verständnisses verlangend: OLG Stuttgart, Beschluss vom 22. Februar 2022 - 8 W 361/21 - FamRZ 2023, 1238, Rn. 32.

119 Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 31. Juli 2018 - 6 W 14/16 - FamRZ 2019, 397, Rn. 34.

120 ბგბ, § 2087. ქონების, ქონების ნაწილის ან ცალკეული საგნების გადაცემა
(1) თუ მამკვიდრებელმა უნდერძა თავისი ქონება ან თავისი ქონების ნაწილი მემკვიდრედ დანიშნულ პირს, მაშინ საანდერძო განკარგულება განიხილება როგორც მემკვიდრის დანიშვნა იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მემკვიდრედ დანიშნული პირი არ არის დასახელებული როგორც მემკვიდრე.
(2) თუ მემკვიდრედ დანიშნულ პირს გადაეცა მხოლოდ ცალკეული საგნები, მაშინ საეჭვოობისას არ ივარაუდება, რომ იგი უნდა იყოს მემკვიდრე იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ის დასახელებულია როგორც მემკვიდრე.

ანდერძის განმარტებასთან დაკავშირებულ დავებში გამოიყენება მტკიცების ტვირთის გადანაწილების ზოგადი წესები. თუ არ არსებობს კანონით დადგენილი ვარაუდი, თითოეულ მხარეს ეკისრება მისთვის ხელსაყრელი გარემოებების მტკიცების ტვირთი.¹²¹ მაგალითად, ბგბ-ს § 2069 პარაგრაფი ქმნის იმისი ვარაუდის საფუძველს რომ, თუკი შვილი მემკვიდრედ იყო დანიშნული და ის მამკვიდრებელზე ადრე გარდაიცვლება, მაშინ მიიჩნევა რომ მემკვიდრეებად დანიშნულები არიან შთამომავლის (ანუ შვილის) შთამომავლები (შვილიშვილები) და ისინი დაიკავებენ გარდაცვლილი მშობლის ადგილს. ამ ნორმაში კანონმდებელი თავად ქმნის მოანდერძის სავარაუდო ნების სასარგებლოდ მოქმედ პრეზუმფციას და შესაბამისად, ამით ამსუბუქებს გარდაცვლილი მემკვიდრის შთამომავლების მტკიცების ტვირთს იმასთან დაკავშირებით, რომ მოანდერძეს ასეთ შემთხვევაში სწორედ მათი მემკვიდრედ დანიშვნა ენდომებოდა.

თვითონ ანდერძის განმარტება სამართლის საკითხია, თუმცა იმ ფაქტობრივი გარემოებების დადგენა, რომლებსაც განმარტება ეფუძნება, უკვე ფაქტის საკითხია.¹²² ამიტომ მხარე, რომელიც ანდერძის ტექსტის გარეთ არსებულ გარემოებებს ეყრდნობა, ვალდებულია მიუთითოს ეს გარემოებები და სათანადოდ დაამტკიცოს მათი არსებობა.¹²³ ეს ასევე ნიშნავს იმასაც, რომ მან უნდა უარყოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ წარმოდგენილი ისეთი გარემოებები, რომლებიც მის ინტერპრეტაციას ეწინააღმდეგება.¹²⁴ მტკიცების ტვირთის სწორად გადანაწილების საკითხთან დაკავშირებით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ერთ-ერთ საქმეში განმარტავს: „მტკიცების ტვირთის სწორად განაწილებისას მხედველობაშია მისაღები ანდერძის ნამდვილობის პრეზუმფცია. დასახელებული პრეზუმფცია, როგორც ვარაუდი ამა თუ იმ ფაქტის შესახებ,

121 BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168 - Rn. 30; BGH, Urteil vom 18. Januar 1978 - IV ZR 181/76 - MDR 1978, 649, Rn. 16; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 10. Februar 2026 - 3 W 14/23 - juris Rn. 30; OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 - 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 33; vgl. bei Testierfähigkeit: BGH, Beschluss vom 23. November 2011 - IV ZR 49/11 - FamRZ 2012, 297, Rn. 21.

122 OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 - 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 33; *Staudinger/Otte* (2019) Vorbemerkungen zu §§ 2064-2086, Rn. 120.

123 BGH, Urteil vom 16. März 2005 - IV ZR 272/03 - NJW-RR 2005, 953, Rn. 18; BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168, Rn. 30; BGH, Urteil vom 18. Januar 1978 - IV ZR 181/76 - MDR 1978, 649, Rn. 16; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 10. Februar 2026 - 3 W 14/23 - juris Rn. 30.

124 BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168 - Rn. 30.

მტკიცებას არ ექვემდებარება და თუ იგი არ იქნა უარყოფილი, სასამართლომ უნდა გამოიყენოს პრეზუმირებული ფაქტი. თავის მხრივ, პრეზუმირებული ფაქტის პროცესუალური ბუნება ვლინდება იმაში, რომ ამგვარი ვარაუდის გაქარწყლება ეკისრება პირს, რომლის წინააღმდეგაცაა მიმართული იგი. ამდენად, ის გარემოება, რომ ანდერძი არ წარმოადგენს ნამდვილს, მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს.¹²⁵

5.1.3.2. განსაზღვრულობის არარსებობა

ამგვარი განმარტებით არ ირღვევა ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფით დადგენილი ანდერძის პირადად შედგენის მოთხოვნა.¹²⁶ ასეთი მიდგომით სასამართლო არ ანაცვლებს მოანდერძის ნებას საკუთარი შეხედულებით, არამედ ადგენს მას კანონით დადგენილი წესით - ცალმხრივი ნების გამოვლენის განმარტების ზოგადი პრინციპების დაცვით და იმ შეზღუდვების გათვალისწინებით, რომლებიც ანდერძის ფორმის სავალდებულო მოთხოვნებიდან გამომდინარეობს. თუმცა, თუ ანდერძის ტექსტი იმდენად ბუნდოვანია, რომ მისი განმარტება შედეგს ვერ იძლევა, მაშინ ანდერძი ბათილად იქნება მიჩნეული.¹²⁷ ზოგადად, აღნიშნული საკითხი სასამართლო პრაქტიკაში სადავო არ არის და ზოგიერთ შემთხვევაში იგი პირდაპირ ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფით¹²⁸, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში კი ზოგადი განსაზღვრულობის მოთხოვნიდან გამომდინარე საბუთდება.¹²⁹

განსაზღვრულობის მოთხოვნის დარღვევა სახეზეა მხოლოდ მაშინ, როცა მოანდერძის ნება, ბგბ-ს § 2084 პარაგრაფის შესაბამისად განმარტების შემთხვევაშიც კი, არ არის საკმარისად ამოსაცნობი; ანუ როცა

125 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2025 წლის 28 მარტის #ას-1393-2024 განჩინება.

126 შდრ. BGH, Beschluss vom 14. Juli 1965 – V BLw 11/65 - NJW 1965, 2201, Rn. 55; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33 ff.; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 16. Juli 1998 – 1Z BR 75/98 - NJW 1999, 1119, Rn. 17.

127 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 15; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33.

128 OLG Köln, Beschluss vom 14. November 2016 - 2 Wx 536/16 - NJW RR 2017, 648, Rn. 22; OLG München, Beschluss vom 22. Mai 2013 - 31 Wx 55/13 - NJW 2013, 2977, Rn. 13 ff.; wohl auch BGH, Beschluss vom 14. Juli 1965 - V BLw 11/65 - NJW 1965, 2201, Rn. 55.

129 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 22. Juli 1998 - 1Z BR 229/97 - NJW 1999, 1118, Rn. 15 ff.

ფაქტობრივად „ნისლში ხელის ცეცებით“ გვინევს მოქმედება. მაგალითად, თუკი მოანდერძემ მიუთითა, რომ „ეკლესიამ ან ქალაქის ადმინისტრაციამ“ (კონკრეტულად აღწერილი საქველმოქმედო მიზნისთვის) უნდა მიიღოს მემკვიდრეობა, მხოლოდ სიტყვა „ან“-ის არსებობა (რომელიც ენობრივი თვალსაზრისით ორ თანაბრად შესაძლო ალტერნატივაზე მიუთითებს), ჯერ კიდევ არ გამოორიცხავს ნების განსაზღვრადობას, ვინაიდან ენობრივად შესაძლოა გარკვევადი იყოს, თუ რომელ სამართალსუბიექტს გულისხმობდა იგი მემკვიდრედ. ამ შემთხვევაში, პირველ რიგში, უნდა შემოწმდეს, შესაძლებელია თუ არა მოანდერძის რეალური ან სავარაუდო ნების შესაბამისად საკითხის გადანყვეტა. მაგალითად, თუ მოანდერძე განსაკუთრებულად იყო დაკავშირებული ქრისტიანულ ღირებულებებთან, შესაძლებელია, მიუხედავად სიტყვა „ან“-ისა, მისი ნება ყოფილიყო, რომ უპირატესად მემკვიდრედ დაენიშნა პირველად მითითებული „ეკლესია“, ხოლო შემდეგ ნახსენები, რელიგიურად ნეიტრალური „ქალაქის ადმინისტრაცია“ მხოლოდ სათადარიგო მემკვიდრედ. ასეთი ინტერპრეტაცია შეიძლება „ფართო“ იყოს, თუმცა ის მაინც უფრო ახლოს დგას მოანდერძის წარმოდგენებთან, ვიდრე კანონისმიერი მემკვიდრეობის ავტომატური გამოყენება. ამის საპირისპიროდ, განსაზღვრულობის ნაკლებობა დადგინდა იმ შემთხვევაში, როცა ანდერძით მემკვიდრე უნდა გამხდარიყო ის, ვინც მოანდერძეს „მოუვლიდა“¹³⁰ და მას „მოხუცთა პანსიონატში არ მოათავსებდა“.¹³¹ აქ უკვე საერთოდ შეუძლებელი იყო იმის გარკვევა, თუ რას გულისხმობდა მოანდერძე „მოვლაში“ და ვის მიემართებოდა მეორე დათქმის უარყოფითი ფორმულირება.¹³² განსაზღვრულობა სახეზეა მაშინაც, როცა დგინდება, რომ მოანდერძის მიზანია, გარკვეული საზოგადოებრივ-სასარგებლო მიზნის განხორციელება; მაგალითად, არა ზოგადად „ადამიანებისთვის

130 მაგალითად, ვინ იგულისხმება აქ - მეზობლები, რომლებიც დროდადრო კარზე აკაკუნებენ და ეკითხებიან, ყველაფერი რიგზე არის თუ არა? თუ ის პირები, რომლებიც აკონტროლებენ, იღებს თუ არა მოანდერძე ექიმის მიერ დანიშნულ მედიკამენტებს?

131 ვინ უნდა იგულისხმებოდეს - ამბულატორიული მოვლის სამსახურის თანამშრომლები, რომლებიც მოანდერძეს პირადი ჰიგიენის უზრუნველყოფაში ეხმარებიან? თუ კეთილგანწყობილი მეზობელი, რომელსაც რეგულარულად მიაქვს მისთვის საკვები? იქნებ შვილიშვილი, რომელიც მისთვის ყოველდღიური საჭიროების ნივთებს ყიდულობს?

132 იხ. OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33 ff.

სიკეთის კეთება“, არამედ მისი ქონების გადაცემა ცხოველთა დაცვისთვის, კონკრეტული დაავადების კვლევისთვის ან მიუსაფარი ძაღლებისთვის.

მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ამგვარად მოანდერძის რეალური ნება დადგინდება, შესაძლებელია შეფასდეს, აქვს თუ არა ამ ნებას საკმარისი საფუძველი ანდერძის ტექსტში და შესაბამისად, არის თუ არა იგი ფორმალური მოთხოვნების დაცვით გამოხატული.¹³³ თუმცა, რადგანაც ასეთი ნების არსებობა საბოლოო გადაწყვეტილებისთვის განმსაზღვრელი არ არის, პროცესუალურად დასაშვებია, რომ მოსამართლემ მოანდერძის ნება თუმცა ჰიპოთეტურად ივარაუდოს, მაგრამ ფორმალური მოთხოვნების შეუსრულებლობის გამო იგი სამართლებრივად მაინც არანამდვილად მიიჩნიოს.¹³⁴

ჰამმის მიწის უმაღლესი სასამართლო ამ პრინციპებს შემდეგნაირად აჯამებს:¹³⁵

„პარაგრაფი 22

ა) ბგბ §§ 2064, 2065 პარაგრაფებით ადგენს, რომ მოანდერძემ პირადად უნდა აიღოს პასუხისმგებლობა იმაზე, რომ მის მიერ მემკვიდრეობის განაწილება განსხვავდებოდეს კანონით დადგენილი წესისგან. ამ მიზეზით მას არ შეუძლია ანდერძის შედგენა წარმომადგენლის მეშვეობით, არც ნების ფორმირებაში და არც მისი გამოხატვისას. ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფი მოანდერძეს ავალდებულებს თავად განსაზღვროს თავისი საბოლოო ნების ყველა არსებითი ნაწილი. მას არ აქვს უფლება ანდერძი ისეთი არასრული ფორმით გამოხატოს რომ მესამე პირს დარჩეს მისი შევსება საკუთარი შეხედულებით. არსებით ნაწილებს მიეკუთვნება როგორც მემკვიდრეობის ობიექტი, ასევე ბენეფიციარის პიროვნება. მოანდერძემ თავად უნდა განსაზღვროს ბენეფიციარი და არ შეუძლია ეს არჩევანი მესამე პირს მიაწოდოს (*BGH, Urteil vom 18. November 1954 - IV ZR 152/54 -, BGHZ 15, 199-204; Lenz-Brendel in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2065 BGB (Stand: 01.07.2023) Rn. 25*).

პარაგრაფი 23

თუმცა მოანდერძეს არ მოეთხოვება ბენეფიციარის ან ობიექტის იმდენად კონკრეტული მითითება, რომ იგი ინდივიდუალურად ზუსტად

133 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 18.

134 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 9; BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 19.

135 OLG Hamm, Beschluss vom 9. Januar 2025 - I-10 W 23/24 - ZEV 2025, 657, Rn. 22 f.

იყოს დასახელებული; საჭიროა მხოლოდ ის, რომ მემკვიდრის (ბენეფიციარის) ან ობიექტის განსაზღვრა შესაძლებელი იყოს ანდერძის შინაარსის მიხედვით, იმ გარემოებების გათვალისწინებით, რომლებიც ანდერძის დოკუმენტის ფარგლებს გარეთ არსებობს (*KG Berlin, Beschluss vom 26. August 2022 - 1 W 262/22 -, juris*). საკმარისია, თუ მემკვიდრის იდენტიფიცირება შესაძლებელია ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე და მისი განსაზღვრა შეუძლია ნებისმიერ კომპეტენტურ პირს. თუმცა დაუშვებელია, რომ მემკვიდრის განსაზღვრა დამოკიდებული იყოს მესამე პირის თვითნებურ არჩევანზე (*BGH, Urteil vom 18. November 1954 - IV ZR 152/54 -, BGHZ 15, 199-204*). ბგზ-ს § 2065 II პარაგრაფის მიხედვით, მესამე პირს შეიძლება მიეცეს მხოლოდ ის უფლება, რომ დაასახელოს უკვე განსაზღვრული წრის ფარგლებში კონკრეტული ადამიანი, მაგრამ მას არ შეიძლება მიეცეს უფლება, რომ თვითონ გადაწყვიტოს თუ ვინ იქნება მემკვიდრე. (*Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 18. März 2004 - 1Z BR 044/03 -, juris*).“

ეს ნიშნავს, რომ მესამე პირს არ შეიძლება გადაეცეს ბენეფიციარის განსაზღვრის თავისუფალი დისკრეციული უფლებამოსილება. თუმცა დასაშვებია, რომ მოანდერძემ ბენეფიციარი სახელდებით არ მიუთითოს, არამედ განსაზღვროს ობიექტურად დადგენადი შინაარსობრივი კრიტერიუმები, რომელთა საფუძველზეც კომპეტენტურ მესამე პირს შეეძლება დაადგინოს, პოტენციურ ბენეფიციართაგან რომელი აკმაყოფილებს მოანდერძის მიერ განსაზღვრულ მოთხოვნებს ყველაზე მეტად. მაგალითად, თუ სამკვიდროს ძირითად ნაწილს მოანდერძის მიერ პირადად დამუშავებული სასოფლო-სამეურნეო მიწები წარმოადგენს, დასაშვებია შეიძლება იყოს ისეთი დათქმა, რომლის მიხედვითაც წინასწარ მემკვიდრეს (*Vorerbe*) მიენიჭება უფლება, მოანდერძის შთამომავლებს შორის შემდგომ მემკვიდრედ (*Nacherbe*) შეარჩიოს ის პირი, რომელიც „ყველაზე მეტად არის შესაფერისი მიწის ნაკვეთის შენარჩუნებისა და მეურნეობის გასაგრძელებლად“. ¹³⁶ თუმცა მსგავსი „მესამე პირის მიერ განსაზღვრის დათქმები“ (*Drittbestimmungsklauseln*) განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა იქნეს გამოყენებული, რადგან ასეთი დათქმების დროს ხშირად გაურკვეველი ხდება, თუ სად გადის ზღვარი დასაშვებ და დაუშვებელ დათქმებს შორის.

136 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 18. März 2004 - 1Z BR 044/03 - FamRZ 2005, 65, Rn. 38.

5.1.4. შემავსებელი განმარტება

ნების გამოვლენის განმარტების ზოგადი პრინციპების შესაბამისად, ანდერძიც შეიძლება დაექვემდებაროს შემავსებელ განმარტებას, როცა იგი უნებლიე სამართლებრივ ხარვეზს შეიცავს.¹³⁷ ასეთი ვითარება შეიძლება არსებობდეს, მაგალითად, მაშინ, როცა ობიექტურად მოსაწესრიგებელი საკითხი შემთხვევით დაურეგულირებელი დარჩა ან ანდერძის რომელიმე კონკრეტული განკარგულება (მოანდერძისთვის შეუმჩნევლად) არანამდვილია.¹³⁸ ასეთ შემთხვევებში უნდა შემოწმდეს, შესაძლებელია თუ არა არსებული სამართლებრივი სიცარიელის შევსება ისეთი განმარტების გზით, რომელიც, რამდენადაც შესაძლებელია, შეესაბამება მოანდერძის სავარაუდო ნებას.¹³⁹ გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლო ამასთან დაკავშირებით განმარტავს:¹⁴⁰

„პარაგრაფი 13

ა) ამისათვის (ავტორთა შენიშვნა: შემავსებელი განმარტებისთვის) პირველ რიგში აუცილებელია, რომ მოანდერძის საბოლოო განკარგულება შეიცავდეს უნებლიე სამართლებრივ ხარვეზს.

პარაგრაფი 14

აა) ასეთი ხარვეზი არსებობს მაშინ, როცა მოანდერძემ არ გაითვალისწინა და შესაბამისად არ მოაწესრიგა კონკრეტული შემთხვევა, რომელიც რეალურად დადგა, თუმცა იგი აუცილებლად მოაწესრიგებდა მას, ეს შემთხვევა რომ გაეთვალისწინებინა (*vgl. BGH, Urteil vom 28. Juni 1963 - V ZR 15/62, WM 1963, 999 unter II 4*). ასეთად შეიძლება ჩაითვალოს ანდერძის შედგენის შემდეგ მომხდარი მოვლენაც, თუ მისი ცოდნა მნიშვნელოვანი იქნებოდა შემდგომში მამკვიდრებლის მიერ გადაწყვეტილების მიღებისთვის. ეს შეიძლება იყოს, მაგალითად, მოანდერძის მიერ მოულოდნელად მიღებული ქონებაც (*vgl. BayObLG FamRZ 1989, 1348 f.; KG NJW 1971, 1992; OLG München FamRZ 2011, 1817, 1820; ...*).

პარაგრაფი 15

137 BGH, Beschluss vom 12. Juli 2017 - IV ZB 15/16 - Rn 13 ff. und Rn. 23 ff.; BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 22 und Rn. 32; OLG Hamm, Beschluss vom 19. März 2025 – I-10 W 40/25 -ErbR 2026, 216- Rn. 42.

138 შდრ. მაგალითად, დებულების ზნეობის სანინალმდეგოდ მიჩნევის შემთხვევასთან დაკავშირებით: OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 29.

139 BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 22.

140 BGH, Beschluss vom 12. Juli 2017 - IV ZB 15/16 - NJW-RR 2017, 1035, Rn. 13 ff.

ის საკითხი, არსებობს თუ არა საბოლოო განკარგულების უნებლიე არასრულყოფილება, არ შეიძლება სქემატურად, მხოლოდ ანდერძის ტექსტის საფუძველზე გადაწყდეს. აუცილებელია ანდერძის შედგენის დროისთვის არსებული ყველა გარემოების შეფასებითი და ერთიანი განხილვა (*MünchKomm-BGB/Leipold, 7. Aufl. § 2084 BGB Rn. 84; Soergel/Loritz, 13. Aufl. § 2084 BGB Rn. 38*).

ბ) მაშინაც კი, თუ სააპელაციო სასამართლოს მსგავსად ვივარაუდებთ, რომ ასეთი სამართლებრივი ხარვეზი არსებობს, ჯერ კიდევ არ არის ნათელი, შეიძლება თუ არა კონკრეტულ საქმეში დამატებითი განმარტების გამოყენება. ამისთვის, როგორც საჩივარი სწორად მიუთითებს, დამატებით აუცილებელია მოანდერძის ჰიპოთეტური ნების დადგენა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნებოდა არსებული ხარვეზის შევსება.

პარაგრაფი 24

აა) აქ საუბარი არ არის მოანდერძის სავარაუდო რეალურ ნებაზე, არამედ იმ ნებაზე, რომელიც მას, სავარაუდოდ, ექნებოდა, თუ ანდერძის შედგენის მომენტში გააცნობიერებდა თავისი საბოლოო განკარგულების უნებლიე არასრულყოფილებას (*vgl. RGZ 142, 171, 175; KG NJW 1971, 1992...*). ამასთან, საქმის გარემოებებთან შესაბამისი მოანდერძის ნება მხოლოდ მაშინ შეიძლება იქნეს ნაგულისხმევად მიჩნეული, თუ იგი შეიძლება გამომდინარეობდეს მოანდერძის ნების გარკვეული მიმართულებიდან, რომელიც ანდერძის განმარტებით იკვეთება (*Senatsurteil vom 15. Dezember 1956 - IV ZR 238/56, BGHZ 22, 357, 360; RGZ 142, 171, 175*). თუ ასეთი ნება ვერ დადგინდა, მაშინ არსებული სამართლებრივი ხარვეზის მიუხედავად, ძალაში უნდა დარჩეს მანამდე მიღებული განმარტების შედეგი (*vgl. OLG Hamm FamRZ 1997, 121, 123; ...*)“.

გარდა ამისა, ანდერძის შემავსებელი განმარტება შეიძლება საჭირო გახდეს მაშინაც, როცა ანდერძით დანიშნული მემკვიდრე თავად მოანდერძეზე ადრე გარდაიცვლება, ხოლო მოანდერძეს ეს შემთხვევა ანდერძში სპეციალურად არ ჰქონდა მოწესრიგებული.¹⁴¹ ასეთ შემთხვევაში

141 ამ თემაზე უახლესი პოზიციისთვის იხ. Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. Juni 2025 - 6 W 94/24 - FamRZ 2025, 1638, Rn. 18 ff.; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 31. Juli 2023 - I-3 Wx 76/23 - juris Rn. 26; KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn 14 ff.

უნდა გაირკვეს: ჰქონდა თუ არა მოანდერძეს რეალური ნება სათადარიგო მემკვიდრის (ბგბ, § 2096)¹⁴² დანიშვნის შესახებ; ან, თუ ასეთი რეალური ნება ვერ დგინდება, შეესაბამება თუ არა სათადარიგო მემკვიდრის დანიშვნა მოანდერძის სავარაუდო ნებას.¹⁴³ როგორც წესი, ასეთი ფაქტობრივი ან ჰიპოთეტური ნება შეიძლება დადგინდეს მაშინ, როცა აშკარაა, რომ ქონების დატოვება კონკრეტულად ანდერძში დასახელებული (შემდგომში გარდაცვლილი) პირის პიროვნებას არ უკავშირდებოდა, - მაგალითად, მისი განსაკუთრებული პირადი დამსახურებების ან ღვაწლის აღიარებას - არამედ ის განკუთვნილი იყო მისი საგვარეულო ხაზისთვის. შთამომავლების შემთხვევაში ბგბ-ს § 2069 პარაგრაფი¹⁴⁴ სწორედ ასეთ ვარაუდს ადგენს, ანუ მიიჩნევა, რომ მოანდერძის სურდა სარგებელი გადასცემოდა გვარის/შთამომავლობის ხაზს (იხ. ბგბ, § 1924 III¹⁴⁵). თუმცა, სხვა ბენეფიციარების მიმართ ბგბ-ს § 2069 BGB პარაგრაფით დადგენილი სამართლებრივი ვარაუდი არ მოქმედებს.¹⁴⁶ ამიტომ ასეთ შემთხვევებში სათადარიგო მემკვიდრედ თავის მიჩნევის მსურველმა პირმა სამოქალაქო პროცესში თავად უნდა მიუთითოს და დაამტკიცოს, რომ მოანდერძეს შესაბამისი რეალური ან სავარაუდო ნება ჰქონდა.

მოანდერძის რეალური ან სავარაუდო ნება, რომელიც მიმართულია საგვარეულო ხაზის სასარგებლოდ სათადარიგო მემკვიდრედ დანიშვნისკენ, შეიძლება განიხილებოდეს, მაგალითად, მაშინ, როცა მოანდერძესა და მთლიან ოჯახს შორის არსებობდა განსაკუთრებული პირადი

142 ბგბ, § 2096. სათადარიგო მემკვიდრე

მამკვიდრებელს შეუძლია იმ შემთხვევისათვის, როდესაც სამკვიდროს გახსნამდე ან გახსნის შემდეგ მემკვიდრე აღარ იქნება სახეზე, მემკვიდრედ დანიშნოს სხვა პირი (სათადარიგო მემკვიდრე).

143 KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn 14.

144 ბგბ, § 2069. მამკვიდრებლის შთამომავლები

თუ მამკვიდრებელმა ქონება უანდერძა თავის შთამომავალს, ხოლო ეს უკანასკნელი ანდერძის შედგენის შემდეგ სახეზე აღარ არის, მაშინ საეჭვოობისას მემკვიდრეებად დანიშნულად მიიჩნევიან შთამომავლის შთამომავლები ისე, როგორც ისინი დაიკავებდნენ შთამომავლის ადგილს კანონით მემკვიდრეობისას.

145 ბგბ, § 1924. პირველი რიგის კანონით მემკვიდრეები

...

(3) იმ შთამომავლის ადგილს, ვინც სამკვიდროს გახსნის მომენტში აღარ არის ცოცხალი, იკავებენ შთამომავლები, რომლებიც მამკვიდრებელთან ნათესაურ კავშირში იმყოფებიან მისი მეშვეობით (მემკვიდრეობა ნათესაური ხაზით).

146 BGH, Urteil vom 5. Juli 1972 - IV ZR 125/70 - NJW 1973, 240, Rn. 43; juris; Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. Juni 2025 - 6 W 94/24 - FamRZ 2025, 1638, Rn. 18; KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn 14.

ურთიერთობა, რომელიც მეზობლურ ან მეგობრულ კავშირს ეფუძნებოდა. ასეთი ურთიერთობა შეიძლება მოიცავდეს ოჯახის რამდენიმე წევრის ერთობლივ მხარდაჭერას ან დახმარებას, თუმცა, როგორც ასეთ შემთხვევებში ხშირად ხდება, მოანდერძე ანდერძში მთელ ოჯახს კი არ ასახელებს, არამედ მხოლოდ საგვარეულო ხაზის პირველ წარმომადგენლებს (მაგალითად, მშობლებს), რომლებიც ფაქტობრივად მთელი ოჯახის წარმომადგენლებად არიან მიჩნეულნი.¹⁴⁷ ასეთი მიდგომა აუცილებელია მაშინაც, როცა მოანდერძემ რამდენიმე მემკვიდრე დანიშნა, რადგან ბგბ-ს § 2094 I 1 პარაგრაფით დადგენილი განმარტების წესი, რომლის მიხედვითაც გამორიცხული მემკვიდრის წილი, ეჭვის შემთხვევაში, დანარჩენ მემკვიდრეებს ემატება, ბგბ-ს § 2099 პარაგრაფის თანახმად მხოლოდ მაშინ გამოიყენება, თუკი მოანდერძეს სათადარიგო მემკვიდრე არ დაუნიშნავს.¹⁴⁸ თუმცა, სწორედ ასეთი შემთხვევები მოითხოვს, როგორც წესი, საქმის კონკრეტული გარემოებების სრულ და საფუძვლიან გამოკვლევას. ამიტომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ ნოტარიულმა და საადვოკატო პრაქტიკამ ანდერძებთან დაკავშირებით უზრუნველყოს მკაფიო და ერთმნიშვნელოვანი რეგულირება.

5.1.5. საანდერძო ნება

ანდერძის შინაარსის განმარტებისთვის ზემოთ ჩამოყალიბებული კრიტერიუმები ასევე გამოიყენება იმის დასადგენადაც, საერთოდ არსებობს თუ არა უკანასკნელი ნების განკარგულება, შემდეგი თავისებურების გათვალისწინებით:

ზუსტად უნდა დგინდებოდეს, რომ მოანდერძემ მის მიერ შედგენილი დოკუმენტი აღიქვა როგორც სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე ნების გამოხატვა. თუ ამასთან დაკავშირებით ეჭვი რჩება, მაშინ ბგბ-ს § 2084 პარაგრაფით დადგენილი განმარტების პრინციპი არ გამოიყენება.¹⁴⁹ არსებობდა თუ არა ასეთი სერიოზული საანდერძო ნება,

147 *Nobis in:* Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2096 BGB, Rn. 1; *Ehm in:* Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2096 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 8.

148 შდრ. KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn 14.

149 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 23. Juli 2014 - I-3 Wx 95/13 - FamRZ 2015, 700, Rn. 15; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss

უნდა დადგინდეს განმარტების გზით (ბგბ, § 133), ყველა მნიშვნელოვანი გარემოების, მათ შორის დოკუმენტის ფარგლებს გარეთ არსებული გარემოებებისა და ცხოვრებისეული გამოცდილების გათვალისწინებით.¹⁵⁰ როგორც უკვე აღინიშნა, საანდერძო ნების არსებობის დასადასტურებლად მკაცრი მოთხოვნები მოქმედებს მაშინ, როცა დოკუმენტის ფორმა არ შეესაბამება ანდერძისთვის დამახასიათებელ რომელიმე ჩვეულ ფორმას.¹⁵¹ თუ დოკუმენტს სათაურად აქვს „ანდერძი“, „ჩემი უკანასკნელი ნება“, „უკანასკნელი ნების განკარგულება“ ან მსგავსი ფორმულირება და იგი შედგენილია ანდერძისთვის დამახასიათებელი ჩვეულებრივი ფორმით, მაშინ სანინალმდეგო ნიშნების არარსებობის შემთხვევაში, სასამართლო პროცესზე, როგორც წესი, აღარ ჩნდება საჭიროება დამატებით შემოწმდეს, არსებობდა თუ არა სამართლებრივი ბოჭვის ნება.¹⁵² ანუ, თუკი ტექსტი ანდერძის მონახაზს არ ჰგავს, არ არის არასერიოზულად შედგენილი ან მოანდერძე არ აცხადებს, რომ ეს მხოლოდ ანდერძის პროექტია, მაშინ სამართალი, როგორც წესი, ვარაუდობს, რომ მოანდერძეს ნამდვილად სურდა ამ ნების გამოხატვა, თუკი ეს დოკუმენტი ფორმითა და სათაურით ჩვეულებრივ ანდერძს ჰგავს. ასეთ შემთხვევაში, მტკიცების ტვირთი ჩვეულებრივ მასზეა, ვინც ამტკიცებს, რომ ასეთი დოკუმენტი შედგენილი იყო სამართლებრივი ბოჭვის ნების გარეშე.

განმარტების ზოგადი წესების საფუძველზე უნდა გაიმიჯნოს ასევე თუ რასთან გვაქვს საქმე - სიკვდილის შემთხვევისთვის გაკეთებულ განკარგულებასთან თუ სიკვდილის შემთხვევისთვის განხორციელებულ ჩუქების დაპირებასთან? ეს უკანასკნელი წარმოადგენს ვალდებულებითი სამართლის სფეროს მიკუთვნებულ ორმხრივ ხელშეკრულებას ცოცხალ პირებს შორის და არა მემკვიდრეობით-სამართლებრივ განკარგულებას.

vom 29. Mai 2009 - 3 Wx 58/04 - FamRZ 2010, 65, Rn. 39.

150 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25.

151 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 18 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 32, სასამართლო პრაქტიკის ვრცელი ჩამონათვალისთვის იხ. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 33.

152 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 27; OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2020 - 31 Wx 246/19 - FamRZ 2020, 1783, Rn. 13.

მისი ძალაში შესვლისთვის აუცილებელია დასაჩუქრებული პირის თანხმობა (აქცეპტი), ხოლო ხელშეკრულება იმ პირობით იდება, რომ დასაჩუქრებული მჩუქებელზე ადრე არ გარდაიცვლება.¹⁵³ იმისათვის, რომ ასეთი ვალდებულებით-სამართლებრივი შეთანხმების მეშვეობით არ მოხდეს მემკვიდრეობითი სამართლის ფორმალური მოთხოვნების გვერდის ავლა, ბგზ-ს § 2301 I პარაგრაფის მიხედვით¹⁵⁴ მასზე ვრცელდება საანდერძო განკარგულებისთვის დადგენილი ფორმის მოთხოვნები. თუმცა, რადგან სიკვდილის შემთხვევისთვის განხორციელებულ ჩუქების დაპირებას ხელშეკრულებითი ხასიათი აქვს, აღნიშნული საკანონმდებლო მითითება ეხება არა ცალმხრივ სამემკვიდრეო განკარგულებებს, არამედ (მათ შორის, გაუქმების უფლებასთან დაკავშირებითაც) სამემკვიდრეო ხელშეკრულების (*Erbvertrag*) მარეგულირებელ ნორმებს. ამიტომ ბგზ-ს § 2276 პარაგრაფის შესაბამისად, აუცილებელია სანოტარო დამონშება¹⁵⁵, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ჩუქება ბგზ-ს § 2301 II პარაგრაფის გაგებით სიცოცხლეშივე არ არის შესრულებული.¹⁵⁶ სიკვდილის

153 მაგალითად, თუ ბაბუა და შვილიშვილი ფორმის დაცვით შეთანხმდებიან, რომ ბაბუის გარდაცვალების შემთხვევაში შვილიშვილს უსასყიდლოდ გადაეცემა ბაბუის საკუთრებაში არსებული ავტომობილი, მაშინ ადგილი აქვს ცოცხალ პირებს შორის დადებულ გარიგებას. ასეთ შემთხვევაში ავტომობილი არ შევა სამკვიდრო მასაში, არამედ ბაბუის გარდაცვალების შემდეგ პირდაპირ გადავა შვილიშვილის საკუთრებაში. ხელშეკრულების კონკრეტულ პირობებზეა დამოკიდებული, თუ როგორ განხორციელდება საკუთრებისა და მფლობელობის გადასვლა. თუ ავტომობილი შვილიშვილს უკვე სიცოცხლეშივე ჰქონდა გადაცემული უსასყიდლოდ და დამოუკიდებელი სარგებლობისთვის, მაშინ მხოლოდ საკუთრების უფლების გადასვლა იქნა დაკავშირებული ბაბუის გარდაცვალების პირობასთან. ასეთ დროს ჩუქება ბგზ-ს § 2301 II პარაგრაფის მნიშვნელობით უკვე შესრულებულად ჩაითვლება.

154 ბგზ, § 2301. ჩუქების შეპირება საანდერძო განკარგულებით

(1) იმ ჩუქების შეპირების მიმართ, რომელსაც პირი იძლევა იმ პირობით, რომ დასაჩუქრებული ცოცხალი იქნება მჩუქებლის გარდაცვალების შემდეგ, გამოიყენება საანდერძო განკარგულებების მიმართ მოქმედი ნორმები. ანალოგიური წესი მოქმედებს ვალის შეპირების ან ვალის აღიარების მიმართ, რომლებიც ჩუქების სახით ხორციელდება ზემოაღნიშნული პირობით §§ 780, 781 მოცემული წესით.

(2) თუ მჩუქებელი ჩუქებას ახორციელებს გადასაცემი საგნის მიწოდებით, მაშინ გამოიყენება ცოცხალ პირთა შორის განხორციელებული ნაჩუქრობების მიმართ მოქმედი ნორმები.

155 OLG München, Urteil vom 16. Februar 2011 - 3 U 4316/07 - FamRZ 2011, 1757 Rn. 28; S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2301 BGB, Rn. 5; სადავოა, შდრ. Staudinger/Raff (2022) BGB § 2301, Rn. 41 mwN.

156 ამ მხრივ ყოველთვის მარტივი არ არის გამიჯვნა: BGH, Urteil vom 23. Februar 1983 -

შემთხვევისთვის განხორციელებული ჩუქების დაპირება, რომელიც ვალდებულებით და მემკვიდრეობით სამართალს შორის მდებარე ინსტიტუტს წარმოადგენს, საჭიროების შემთხვევაში უნდა გაიმიჯნოს ასევე მესამე პირის სასარგებლოდ სიკვდილის შემთხვევისთვის განხორციელებული ჩუქების დაპირებისგან,¹⁵⁷ რომელიც მთლიანად ვალდებულებითი სამართლის სფეროს განეკუთვნება. ამის ყველაზე მნიშვნელოვანი მაგალითია სიცოცხლის დაზღვევის ხელშეკრულება, როდესაც მესამე პირს უსასყიდლოდ ენიჭება დაზღვევის თანხის მიღების უფლება. ასეთ შემთხვევაში დაზღვეულის გარდაცვალებისთანავე მესამე პირი უშუალოდ იძენს სადაზღვევო კომპანიის მიმართ გადახდის მოთხოვნის უფლებას. მსგავსი შეთანხმებები ხშირად გვხვდება მაშინაც, როცა მომავალი მამკვიდრებელი საკრედიტო დაწესებულებასთან შეთანხმდება, რომ მისი გარდაცვალების შემთხვევაში საბანკო ანგარიშიდან გამომდინარე უფლებები პირდაპირ გადავიდეს მესამე პირზე. ასეთ ვითარებაში მესამე პირს მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტიდან შეიძლება წარმოეშვას საკრედიტო დაწესებულების მიმართ დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება, რომელიც სამკვიდრო მასაში არ შევა.¹⁵⁸

ისევე როგორც მამკვიდრებლის სიცოცხლეში განხორციელებულ ჩუქებებს, სიკვდილის შემთხვევისთვის განხორციელებულ ჩუქებებსაც შეიძლება ჰქონდეს მემკვიდრეობით-სამართლებრივი შედეგები. კერძოდ, თუ ბენეფიციარი სავალდებულო წილზე უფლების მქონე პირია, ასეთი ჩუქება შეიძლება, სკ-ის 1375-ე მუხლისა და ბგბ-ს § 2315 პარაგრაფის¹⁵⁹

IVa ZR 186/81 - BGHZ 87, 19, Rn. 17; *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2301, Rn. 47 ff.; *Reischl* in: *Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger*, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2301 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 43 ff.

157 ამასთან დაკავშირებით იხ. BGH, Urteil vom 19. Oktober 1983 – IVa ZR 71/82 - NJW 1984, 480, Rn. 7 ff.; *Reischl* in: *Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger*, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2301 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 80 ff.; *S. Kappeler/T. Kappler* in: *Erman*, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2301 BGB, Rn. 9.

158 ცალკეულ საკითხებთან დაკავშირებით შეად. BGH, Urteil vom 18. Januar 2005 - X ZR 264/02 - NJW 2005, 980, Rn. 10 f.; BGH, Urteil vom 26. November 2003 - IV ZR 438/02 - BGHZ 157, 79, Rn. 7 ff.

159 ბგბ, § 2315. ქონებრივი გადაცემების სავალდებულო წილის ანგარიშში ჩათვლა

(1) სავალდებულო წილის მიღებაზე უფლებამოსილმა პირმა ანგარიშში უნდა ჩათვალოს ის ქონება, რაც მას მიეცემა მამკვიდრებლისაგან ცოცხალ პირთა შორის გარიგებით იმ დათქმით, რომ იგი უნდა ჩაითვალოს სავალდებულო წილის ანგარიშში.

(2) სავალდებულო წილის გაანგარიშებისას გადაცემული ქონების ღირებულება ემატება სამკვიდრო ქონებას. ღირებულება განისაზღვრება ქონების გადაცემის მომენტისათვის.

შესაბამისად, ჩაითვალოს მის სავალდებულო წილში. ასევე, იმ შემთხვევაში, თუ ჩუქებით ზიანი ადგება პირის სავალდებულო წილის უფლებას, სკ-ის 1378-ე მუხლისა და ბგბ-ს §§ 2325, 2329 პარაგრაფების¹⁶⁰ შესაბამისად, შეიძლება წარმოიშვას სავალდებულო წილის შევსების მოთხოვნის უფლება.

5.2. საანდერძო თავისუფლების საზღვრები

მონდერძის ნების სამართლებრივი აღიარება გამოწვევას სახით უნდა უარყვოთ მაშინ, როცა იგი თავისი განკარგულების შინაარსით აჭარბებს ანდერძის თავისუფლების საზღვრებს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა იგი მოქმედებს წესიერების/ზნეობის საწინააღმდეგოდ.

(3) თუ სავალდებულო წილის მიღებაზე უფლებამოსილი პირი წარმოადგენს მამკვიდრებლის შთამომავალს, მაშინ შესაბამისად გამოიყენება § 2051 1-ლი ნაწილის ნორმა.

160 ბგბ, § 2325. სავალდებულო წილზე დამატების მოთხოვნის უფლება ნაჩუქრობების შემთხვევაში

(1) თუ მამკვიდრებელმა მესამე პირის მიმართ განახორციელა ჩუქება, მაშინ სავალდებულო წილის მიღებაზე უფლებამოსილ პირს შეუძლია სავალდებულო წილზე დამატების სახით მოითხოვოს თანხის ის ოდენობა, რომლითაც სავალდებულო წილი იზრდება ნაჩუქარი საგნის სამკვიდრო ქონებისათვის დამატებით.

(2) მოხმარებადი ნივთი ფასდება იმ ღირებულებით, რომელიც მას ჰქონდა ჩუქების მომენტში. სხვა საგანი ფასდება იმ ღირებულებით, რომელიც მას აქვს სამკვიდროს გახსნის მომენტში; თუ მას ჩუქების მომენტში ჰქონდა უფრო ნაკლები ღირებულება, მაშინ მხედველობაში მიიღება მხოლოდ ეს უკანასკნელი.

(3) ჩუქება მხედველობაში არ მიიღება, თუ სამკვიდროს გახსნის დროისათვის ნაჩუქარის საგნის გადაცემის შემდეგ გასულია ათი წელი; თუ ადგილი აქვს ჩუქებას მამკვიდრებლის მეუღლის მიმართ, მაშინ ვადის დენა არ იწყება ქორწინების შეწყვეტამდე.

ბგბ, § 2329. დასაჩუქრებულის მიმართ მოთხოვნის უფლება

(1) რამდენადაც მემკვიდრეს არ ევალება სავალდებულო წილის დამატება, სავალდებულო წილის მიღებაზე უფლებამოსილ პირს ნაკლები თანხის ანაზღაურების მიზნით შეუძლია უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ ნორმების თანახმად დასაჩუქრებულისაგან მოითხოვოს საჩუქრის დაბრუნება. თუ სავალდებულო წილის მიღებაზე უფლებამოსილი პირი წარმოადგენს ერთადერთ მემკვიდრეს, მაშინ ანალოგიური უფლება ეკუთვნის მას.

(2) დასაჩუქრებულს შეუძლია თავიდან აიცილოს საჩუქრის დაბრუნება ნაკლები თანხის გადახდით. (3) რამდენიმე დასაჩუქრებულიდან უფრო ადრე დასაჩუქრებული პასუხს აგებს მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც მოგვიანებით დასაჩუქრებული არ არის გადახდაზე ვალდებული.

მოანდერძე კანონით დადგენილ ჩარჩოში თავისუფალია თავისი განკარგულებების მიღებაში. გერმანიის ძირითადი კანონის მე-14 (1) მუხლის¹⁶¹ ფარგლებში არსებული „დაძაბულობა“ - რომელიც ერთდროულად იცავს როგორც მოანდერძის განკარგვის თავისუფლებას, ისე მისი შთამომავლების უფლებას, არ დარჩნენ მემკვიდრეობის გარეთ - კანონმდებელმა სავალდებულო წილის ინსტიტუტით კონსტიტუციურად მისაღებ ბალანსამდე მიიყვანა.¹⁶² თუ ამ გზით შთამომავლები უკვე საკმარისად არიან დაცულნი, არც სამოქალაქო სამართლის ნორმები და არც ძირითადი უფლებები არ მოითხოვს დამატებით თანასწორ მოპყრობას.¹⁶³ ამდენად, მოანდერძეს შეუძლია მემკვიდრეობის განაწილება, მათ შორის არაბიოლოგიურ ბენეფიციარებს შორისაც, თავისი სურვილისა და წარმოდგენების შესაბამისად თავისუფლად დაარეგულიროს.¹⁶⁴ თვითნებური განსხვავებაც კი შეიძლება წარმოადგენდეს ანდერძის თავისუფლების გამოხატულებას.¹⁶⁵ ეს ნიშნავს იმას, რომ მოანდერძე არ არის ვალდებული თანაბრად ან სამართლიანად გაანაწილოს ქონება. მაშინაც კი თუ ის ერთ შვილს ყველაფერს დაუტოვებს და მეორეს - არაფერს, ასეთი

161 გერმანიის ძირითადი კანონი (კონსტიტუცია), მ. 14.

(1) საკუთრება და მემკვიდრეობის უფლება გარანტირებულია. მათი შინაარსი და ფარგლები (შეზღუდვები) განისაზღვრება კანონით.

აღნიშნული ნორმა გარკვეულწილად იანუშისებურ ხასიათს ატარებს, რაც გამოიხატება ორი სახის იდეაში - ერთი მხრივ, ის გარანტიაა მამკვიდრებლის ნების თავისუფლებისთვის, ხოლო, მეორე მხრივ, კი ამავედროულად დაცვა მემკვიდრეებისთვის, რაც მიიღწევა მაგალითად, მათი სავალდებულო წილის კონსტიტუციური დაცვის უზრუნველყოფით და ამ გზით მოანდერძის სრული თავისუფალი არჩევანის შეზღუდვით. ამასთან დაკავშირებით ვრცლად იხ.: BVerfG, Beschluss vom 19. April 2005 - 1 BvR 1644/00 - BVerfGE 112, 332, Rn. 64 ff.

162 BVerfG, Beschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15 mwN.; BVerfG, Beschluss vom 19. April 2005 - 1 BvR 1644/00 - BVerfGE 112, 332, Rn. 64 ff.; BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 37.

163 BVerfG, Beschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 76; OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35.

164 BVerfG, Nichtannahmebeschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15; BVerfG, Stattgebender Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

165 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47; გაუქმებულია გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ, Stattgebender Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

საბოლოო განკარგულება სამართლებრივად მაინც ძალაში რჩება და ითვლება ანდერძის თავისუფლების დასაშვებ განხორციელებად. ამგვარი განკარგულების შედეგებისგან დასაცავად მემკვიდრეს სწორედ სავალდებულო წილის ინსტიტუტი იცავს.

ნებისმიერ შემთხვევაში, ბათილია ანდერძის განკარგულებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება კანონით დადგენილ აკრძალვას, მაგალითად, როცა მემკვიდრეობითი დანაწესი მოითხოვს დანაშაულის ჩადენას ან როცა განკარგულებები შეუთავსებელია ზნეობის ნორმებთან.¹⁶⁶ ეს უკანასკნელი მხოლოდ ძალიან შეზღუდულ გამონაკლის შემთხვევებში გამოიყენება,¹⁶⁷ ანუ ანდერძის ბათილად ცნობა იმიტომ, რომ ის ზნეობის საწინააღმდეგოა, ხდება ძალიან იშვიათად. ასეთი საგამონაკლისო შემთხვევა სახეზე არ არის, როცა მართალია მოანდერძე თვითნებურად განსხვავებულად ეპყრობა მემკვიდრეებს, თუმცა ეს ემსახურება ანდერძის თავისუფლებით დაცულ მიზნებს, მაგალითად მისი ქონებრივი ურთიერთობების მოწესრიგებას გარდაცვალების შემდეგ (მაგ. პიროვნულად ფორმირებულ საწარმოებში მონაწილეობასთან დაკავშირებულ საკითხებს).¹⁶⁸ სხვაგვარად შეიძლება შეფასდეს სიტუაცია მაშინ, როცა საბოლოო განკარგულება მიმართულია იქეთკენ და ობიექტურადაც იმგვარად მოქმედებს, რომ კონკრეტული პირი იმ ნიშნის გამო, რომელსაც დიფერენცირება ეყრდნობა, დამამცირებელ მდგომარეობაში აღმოჩნდეს და ღირსება შეელახოს.¹⁶⁹ ასეთ შემთხვევაში სახეზე უკვე აღარ გვაქვს სამართლებრივად დასაშვები და პირადი ავტონომიის ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილება, არამედ გადაწყვეტილება, რომელიც ადამიანის დამცირებისა და მისი ღირსების შელახვის ბოროტი მიზნით მიიღება. ასევე შეიძლება პრობლემური იყოს შემთხვევები, როდესაც ანდერძი უსაფუძვლოდ ზღუდავს ბენეფიციარის პირად, კონსტიტუციურად დაცულ თავისუფლებებს, მაგალითად ქორწინების თავისუფლებას ან ოჯახის დაგეგმვის უფლებას.¹⁷⁰

166 BVerfG, Stattgebender Kammerbeschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 30 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

167 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

168 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

169 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

170 BVerfG, Stattgebender Kammerbeschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

განსაკუთრებულ სირთულეს წარმოადგენს ანდერძში ჩართული ისეთი პირობები, რომელთა მეშვეობითაც მოანდერძე ბენეფიციარის პირადი ავტონომიის სფეროს მიკუთვნებულ გადაწყვეტილებას აკავშირებს ქონებრივი უპირატესობის მიღებასთან და ამგვარად ცდილობს მის ქცევაზე გავლენის მოხდენას საკუთარი სურვილების შესაბამისად.¹⁷¹ თუმცა, როცა ასეთი პირობა არ იწვევს ღირსების შელახვას ან გადაჭარბებულ ზეწოლას პირად თავისუფლებაზე, მაშინ მისი ბათილობა ავტომატურად არ დგება, თუნდაც ეთიკურად სადავო იყოს.¹⁷² მაგალითად, საექვოა, უნდა ჩაითვალოს თუ არა მიუღებელ ზეწოლად ის, რომ მოანდერძე შვილიშვილების მემკვიდრეობას უკავშირებს წელიწადში მინიმუმ ექვსჯერ ვიზიტს,¹⁷³ რადგან ასეთ მოთხოვნაში, როგორც წესი, არ ჩანს დამამცირებელი ან არასათანადო ხასიათი. სამაგიეროდ, გაცილებით პრობლემურია პირობები, რომლებიც გავლენას ახდენს ქორწინების თავისუფლებაზე.¹⁷⁴ იმ შემთხვევაში, როცა ზნეობის საწინააღმდეგო დათქმა ეკონომიკურ სარგებელთანაა დაკავშირებული, ანუ როცა „კარგი ქცევა“ განაპირობებს მემკვიდრეობის მიღებას, მაშინ ანდერძის განმარტების პრინციპების საფუძველზე უნდა დადგინდეს, ხომ არ უნდა ჩაანაცვლოს ეს ზნეობის საწინააღმდეგო განკარგულება სხვა შინაარსის მქონე, სამართლებრივად მისაღებმა განკარგულებამ.¹⁷⁵

171 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 16.

172 შდრ. შემთხვევას, როცა მოანდერძე მემკვიდრის მემკვიდრეობიდან ჩამოშორებას კონკრეტულ პირთან დაქორწინების პირობას უკავშირებს: OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 15 ff.

173 ასე მიიჩნია: ფრანკფურტის უმაღლესმა რეგიონულმა სასამართლომ, იხ. OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 21 ff.

174 BVerfG, Stattgebender Kammerbeschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 30 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47; OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.

175 OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 29.

5.3. ცალკეული საკითხები

5.3.1. განმარტება / კონვერსია

ზემოთ განხილული პრინციპებიდან გამომდინარეობს, რომ ანდერძის შინაარსის დადგენისას გამოიყენება როგორც კონვერსიის, ისე არასწორი დასახელების (*falsa demonstratio*) მიმართ მოქმედი ზოგადი კრიტერიუმები. თუმცა, ვინაიდან ანდერძით გაკეთებული განკარგულება არ წარმოადგენს მიღებასავალდებულო ნების გამოვლენას, მასზე არ ვრცელდება ის პრობლემატიკა, რაც დაკავშირებულია ორმხრივ გარიგებებში ნების ადრესატის მიერ ნების აღქმის შესაძლებლობასთან (ე.წ. „მიმღების ჰორიზონტი“).¹⁷⁶

განმარტების პრინციპებსა - რომელთა ქვეკატეგორიას *falsa demonstratio*-ს პრინციპიც წარმოადგენს - და კონვერსიას შორის განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ განმარტება ადგენს მოანდერძის რეალურად არსებულ ან სავარაუდო ნებას (ბგბ, § 133 / სკ, მ.52), მაშინ როცა კონვერსია (ბგბ, § 140 / სკ, მ.60) რეალურად არსებული ნების მიხედვით ბათილ განცხადებას „გადააქცევს“ ისეთ განცხადებად, რომელსაც მოანდერძე სავარაუდოდ გააკეთებდა, ბათილობის შესახებ რომ სცოდნოდა. ამის წინაპირობაა, რომ ასეთი სავარაუდო ნების დადგენა შესაძლებელი იყოს.

როგორც შემავსებელი განმარტება, ისე კონვერსია ეფუძნება მოანდერძის სავარაუდო (ჰიპოთეტურ) ნებას. თუმცა, ისინი განსხვავდებიან იმით, რომ შემავსებელი განმარტების მიზანია ანდერძში არსებული შეუმჩნეველი ხარვეზების (დაუგეგმავი სიცარიელის) შევსება ან მოვლენათა მოულოდნელი განვითარების შემთხვევაში სავარაუდო ნების დადგენა, მაშინ როცა კონვერსიის დროს ნება უკვე არსებობს, თუმცა ეს ნება სამართლებრივად ნამდვილი ფორმით არ არის გამოხატული.

მაგალითად, განმარტების საკითხია, თუ როგორ უნდა იქნეს გაგებული შემთხვევა, როცა მოანდერძე თავის შვილს „სახლის მემკვიდრედ“ ნიშნავს. ასეთ ვითარებაში რეალური ნება მიმართულია იმისკენ, რომ შვილი მემკვიდრეობის შედეგად სახლის მესაკუთრე გახდეს. ვინაიდან ცალკეულ სამკვიდრო ნივთზე „მემკვიდრედ“ დანიშვნა სამართლებრივად დაუშვებელია, განმარტების გზით უნდა დადგინდეს, რომელი სამართლებრივი მექანიზმით სურდა მოანდერძეს ამ მიზნის მიღწევა

176 Staudinger/Singer (2021) BGB § 133, Rn. 37.

(მაგალითად, მემკვიდრედ დანიშვნა, თუ სახლი ერთადერთი მნიშვნელოვანი სამკვიდრო აქტივია; საანდერძო დანაკისრი (ლეგატი); თუ სამკვიდროს გაყოფის განკარგულება, (როცა არსებობს რამდენიმე მემკვიდრე და მამკვიდრებელი თავად წყვეტს, რომელს რომელი ქონება დარჩეს). სხვაგვარადაა საქმე, როცა მოანდერძე თავის საყვარელ კატას ნიშნავს მემკვიდრედ. ასეთ შემთხვევაში მისი ნების განხორციელება - ანუ ის მიზანი, რომლის მიღწევაც მას სურდა - სამართლებრივად შეუძლებელია, რადგან კატა, სამართლებრივი ქმედუნარიანობის არარსებობის გამო, ვერ გახდება სამკვიდრო მასაში შემავალი ვერცერთი ნივთის მესაკუთრე. ასეთ სიტუაციაში განმარტება საანდერძო განკარგულების ნამდვილობის სასარგებლოდ (*wohlwollende Auslegung*)¹⁷⁷ (ბგბ, § 2084) გამოირიცხულია.¹⁷⁸

საკითხი იმის შესახებ შეიძლება თუ არა ბათილი ანდერძით განკარგულების შენარჩუნება გარდაქმნითი ფორმით, კონვენსიის კრიტერიუმების მიხედვით უნდა გადაწყდეს. ამისათვის აუცილებელია, რომ მოანდერძის სავარაუდო ნების შესაბამისად,¹⁷⁹ მის მიერ გამოხატული არანამდვილი ნების (რომლის არანამდვილობის შესახებაც მან არ იცოდა) ადგილი დაიკავოს ისეთმა განკარგულებამ, რომელიც სამართლებრივად დასაშვებია¹⁸⁰ და მიზნობრივად (თითქმის) იდენტურ შედეგს იძლევა (ე.წ. სამართლებრივი და ეკონომიკური კონგრუენტულობა).¹⁸¹ კონვენსიის მიზანი არ არის ფიქციის გზით ბათილი გარიგებისთვის ნამდვილობის ძალის მინიჭება იმ სამართლებრივი მოქმედების „შემდგომი შევსებით“,

177 აღნიშნული წარმოადგენს განმარტებას, რომელიც მაქსიმალურად ითვალისწინებს და პატივს სცემს მოანდერძის ნებას.

178 Arnold in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 140 BGB, Rn. 3a.

179 BGH, Urteil vom 23. Februar 2022 - IV ZR 101/20 - NJW 2022, 1813, Rn. 23; Staudinger/Roth (2025) BGB § 140, Rn. 24.

180 BGH, Beschluss vom 3. November 2014 - IV ZR 230/14 - RuS 2015, 458, Rn. 11; BGH, Urteil vom 2. März 2004 - XI ZR 288/02 - NJW-RR 2004, 873, Rn. 13; Nassall in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 140 BGB (18.03.2025 მდგომარეობით), Rn. 10.

181 BGH, Urteil vom 23. Februar 2022 - IV ZR 101/20 - NJW 2022, 1813, Rn. 23; BGH, Beschluss vom 3. November 2014 - IV ZR 230/14 - RuS 2015, 458, Rn. 11 BGH, Urteil vom 10. Dezember 1997 - XII ZR 119/96 - NJW 1998, 896, Rn. 13; OLG Frankfurt, Urteil vom 16. Mai 2023 - 26 U 1/19 - Rn. 71 ff.; Staudinger/Roth (2025) BGB § 140, Rn. 21; Nassall in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 140 BGB (18.03.2025 მდგომარეობით), Rn. 10.

რომელიც თავდაპირველად აკლდა.¹⁸² თუმცა, (კონვენსიისათვის საჭირო) ასეთი კონგრუენტულობის მიღწევა „საყვარელი კატის“ მაგალითში თითქმის არასდროს არის შესაძლებელი (იგულისხმება შემთხვევა, როცა მოანდერძე თავის მემკვიდრედ კატას ასახელებს). მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება განიხილებოდეს კონვენსია იმგვარად, რომ მოქმედებაში მოვიდეს კანონით მემკვიდრეობა ან (როცა სამკვიდროს ღირებულება დაახლოებით შეესაბამება მოვლისთვის საჭირო ხარჯს¹⁸³) ადგილობრივი ცხოველთა დაცვის ორგანიზაციის¹⁸⁴ მემკვიდრედ დანიშვნა, იმ პირობით, რომ მას დაევალოს საყვარელი კატის სათანადო მოვლა.

სხვაგვარია ვითარება, როცა მოანდერძე მემკვიდრედ ცხოველს კი არ ნიშნავს, არამედ ფუნქციურად გამოხატავს სურვილს - „დაეხმაროს ცხოველებს“. ასეთ შემთხვევაში, როგორც წესი, ანდერძი ბათილად არ უნდა ჩაითვალოს მხოლოდ იმიტომ, რომ ბენეფიციარს (ცხოველი) სამართლებრივი ქმედუნარიანობა არ გააჩნია ან დარღვეულია განსაზღვრულობის პრინციპი. პირიქით, განმარტების გზით შესაძლებელია ისეთი სამართლებრივი სუბიექტის „მოძებნა“, რომლის ფუნქციაც მოიცავს მოანდერძის მიერ აღწერილი მიზნის განხორციელებას. მაგალითად, თუ მოანდერძე ადგენს, რომ მისი სამკვიდრო „ცხოველთა დაცვას“ უნდა მოხმარდეს, ეს, როგორც წესი, შეიძლება საანდერძო განკარგულების ნამდვილობის სასარგებლო განმარტების მეშვეობით ისე იქნეს გაგებული, რომ მემკვიდრედ ადგილობრივი ცხოველთა დაცვის ორგანიზაცია დაინიშნა.¹⁸⁵ იმ შემთხვევაში თუ მოანდერძეს ცხოველთა დაცვის სპეციალურ მიმართულებასთან განსაკუთრებული შინაგანი კავშირი

182 BGH, Urteil vom 24. März 2009 - XI ZR 191/08 - NJW-RR 2009, 979, Rn. 23.

183 თუკი მაგალითად, სამკვიდრო ქონების ღირებულებაა 2 მილიონი ევრო, ხოლო კატის მოვლა მხოლოდ 5 000 ევრო ჯდება, მაშინ მთელი სამკვიდრო ქონების ცხოველთა დაცვის ორგანიზაციისათვის გადაცემა უკვე რთულად დასასაბუთებელია. აქ უკვე რთულია იმის თქმა, რომ მოანდერძეს მთელი თავისი ქონების ცხოველთა დაცვის ორგანიზაციისათვის გადაცემა სურდა, რადგან სამკვიდრო მასის ღირებულება მნიშვნელოვნად აღემატება კატის მოვლისათვის საჭირო ხარჯებს.

184 მაგალითად, როცა ამის შესახებ მიუთითებს მოანდერძის შესაბამისი განცხადებები და ქცევა.

185 OLG Oldenburg (Oldenburg), Beschluss vom 15. Dezember 1992 - 5 W 120/92 - MDR 1993, 546, Rn. 8 ff.

ჰქონდა, მაგალითად, თუკი იგი სიცოცხლეში მონაწილეობდა ქუჩის ძალების ვაქცინაციის პროცესში, სავარაუდოა, რომ იგი გულისხმობდა ისეთ ორგანიზაციას, რომელიც სწორედ ასეთ მიზანს ემსახურებოდა.

ასეთი ინტერპრეტაცია, ერთი შეხედვით, შესაძლოა გარკვეულწილად „კრეატიულად“ ჩანდეს. თუმცა, იგი ეფუძნება საანდერძო განკარგულების ნამდვილობის სასარგებლო განმარტების პრინციპს, რადგან მნიშვნელოვნად უფრო ახლოს დგას მოანდერძის რეალურ მიზანთან, ვიდრე კანონით მემკვიდრეობის ნებისმიერი ფორმა. ამგვარი მიდგომით არ ირღვევა არც ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფის მოთხოვნა, რომლის მიხედვითაც მემკვიდრის განსაზღვრა მესამე პირს არ შეიძლება დაევალოს. რამდენადაც სასამართლოები (მათ შორის საარბიტრაჟო სასამართლოებიც) ანდერძის განმარტების გზით ადგენენ მემკვიდრეს და ამ პროცესში გარკვეულ „შემოქმედებით ფუნქციას“ ასრულებენ, ისინი ბგბ-ს § 2065 პარაგრაფის გაგებით „მესამე პირებად“ არ მიიჩნევიან.¹⁸⁶

5.3.2. არანამდვილი ერთობლივი ანდერძის კონვერსია

თუ ერთობლივი ანდერძი არ აკმაყოფილებს მისთვის დადგენილ ფორმალურ მოთხოვნებს, მაგალითად იმიტომ, რომ მეორე მეუღლეს მასზე ხელი არ მოუწერია, იგი შესაძლოა გარდაიქმნას იმ მეუღლის ინდივიდუალურ ანდერძად, რომელმაც ხელნაწერი ტექსტი შეადგინა (არასოდეს - მეორე მეუღლის ანდერძად¹⁸⁷). ამის წინაპირობაა, რომ დაცული იყოს ინდივიდუალური ანდერძის ფორმა და ასეთი გარდაქმნა შეესაბამებოდეს მოანდერძის სავარაუდო ნებას.¹⁸⁸ შეესაბამება თუ არა მოანდერძის სავარაუდო ნებას გამოვლენილი ნების ცალმხრივ უკანასკნელ ნებად გარდაქმნა, მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული კონკრეტული შემთხვევის

186 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 23. Mai 2001 - 1Z BR 10/01 - FamRZ 2002, 200, Rn. 22; სრულყოფილად იხ. *Staudinger/Otte* (2019) BGB § 2065, Rn. 16 ff.

187 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 26. Juli 1996 - 3 Wx 278/96 - FamRZ 1997, 518, Rn. 4 ff.

188 *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2265, Rn. 6 ff. mwN.; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2265 BGB, Rn. 4 ff.; *Reymann* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 14 ff.; vgl. auch BGH, Urteil vom 16. Juni 1987 - IVa ZR 74/86 - NJW-RR 1987, 1410, Rn. 7 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 21. April 2005 -- 2 W 225/04 - NJW-RR 2005, 1027, Rn. 13.

გარემოებებზე.¹⁸⁹ ასეთი ნება განსაკუთრებით მაშინ შეიძლება არსებობდეს, როცა საქმე ეხება მხოლოდ ცალმხრივ (არაურთიერთდამოკიდებულ) განკარგულებებს.¹⁹⁰ ურთიერთდამოკიდებული განკარგულებების შემთხვევაში - ანუ ისეთი უკანასკნელი ნების შემთხვევაში, რომელიც მეორე მეუღლის „კორესპონდირებული“ (საპასუხო, შემხვედრი) განკარგულების გარეშე არ გაკეთდებოდა (ბგბ, § 2270 II) - კონვენსია, ძირითადად შესაძლებელია.¹⁹¹ თუმცა, სავარაუდო ნების დადგენისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, რომ კონვენსიის სურვილი გარკვეულ შინაგან კონფლიქტშია მეუღლეთა იმ ნებასთან, რომ მათ ერთობლივად და ურთიერთდამოკიდებულად განეკარგათ თავიანთი ქონება.¹⁹² ამიტომ, ავტომატურად ვერ ჩაითვლება, რომ თუკი მეორე მეუღლის ურთიერთდამოკიდებული განკარგულება არანამდვილია, პირველი მეუღლის განკარგულება დამოუკიდებლად მაინც უნდა დარჩეს ძალაში.¹⁹³

თუმცა სხვაგვარია ვითარება, როცა ერთობლივი ანდერძი შინაარსობრივად მხოლოდ მეუღლეთა ერთმანეთის ერთადერთ მემკვიდრედ დანიშვნას მოიცავს. ასეთი ურთიერთდანიშვნა, მართალია, ძირითადად ურთიერთდამოკიდებულ განკარგულებად ითვლება (ბგბ, § 2270 II), მაგრამ თუ ერთობლივი ანდერძი მხოლოდ მეორე მეუღლის მემკვიდრედ დანიშვნას ეხება, როგორც წესი, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მეუღლეებს შორის არსებულ ურთიერთნდობას. ეს ურთიერთნდობა სწორედ ერთობლივი ანდერძის შედგენის მცდელობაში ვლინდება და, როგორც წესი, არ არის დამოკიდებული იმაზე, არის თუ არა მეორე მეუღლის განკარგულება სამართლებრივად ძალამოსილი.¹⁹⁴ ამიტომ, კონვენსიისთვის, როგორც წესი, საკმარისია, რომ მეუღლეთა ურთიერთმემკვიდრედ დანიშვნა გარეგნულად გამოხატული - თუნდაც სამართლებრივად

189 შდრ. *Reymann* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 21.

190 *S. Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2265 BGB, Rn. 6.

191 BGH, Urteil vom 12. Januar 2011 - IV ZR 230/09 - NJW 2011, 1353, Rn. 16; OLG Stuttgart, Beschluss vom 27. Dezember 2018 - 8 W 241/17 - NJW-RR 2019, 715, Rn. 49 ff.

192 *Reymann* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (01.07.2023 მდგომარეობით), Rn. 21.

193 ამ მხრივ გერმანიაში სრულად ერთგვაროვანი მიდგომა არ არსებობს. შეჯამების სახით იხ. *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2265, Rn. 8 ff.

194 შდრ. მაგალითად, OLG München, Beschluss vom 23. April 2014 - 31 Wx 22/14 - NJW-RR 2014, 838, Rn. 7 ff.

არანამდვილი ფორმით - და რეალურად ნაგულისხმევი იყოს.¹⁹⁵ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თუ ორი პირი რეალურად და აშკარად გამოხატავს ერთმანეთის მემკვიდრედ დანიშვნის ნებას, მაშინ, თუნდაც მათი საერთო ანდერძი იურიდიულად არანამდვილი აღმოჩნდეს, სასამართლოს შეუძლია კონვენსიის გზით მაინც შეინარჩუნოს მათი ეს ნება და დოკუმენტს სხვა მოქმედი სამართლებრივი ფორმის ეფექტი მიანიჭოს (მაგალითად, ინდივიდუალურ ანდერძებად ჩათვალოს).

იგივე პრინციპები მოქმედებს მაშინაც, როდესაც მეორე მეუღლე ანდერძუნაროა,¹⁹⁶ ან როცა დაუქორწინებელი პირები, მაგალითად პარტნიორები, ერთობლივ ანდერძს ადგენენ.¹⁹⁷ თუ ბათილი ერთობლივი ანდერძი ნოტარიულად არის დამოწმებული, შესაძლებელია (თუმცა, უფრო გამონაკლის შემთხვევებში) მისი გარდაქმნა სამემკვიდრეო ხელშეკრულებად.¹⁹⁸

5.3.3. მემკვიდრედ დანიშვნა სამკვიდრო ქონების ცალკეულ ნივთებზე

ბგბ-ს §§ 1922 და 1967 პარაგრაფებიდან გამომდინარეობს, რომ მემკვიდრე შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მთელი სამკვიდროს ან სამკვიდროს წილის მიმართ, მაგრამ არა ცალკეული სამკვიდრო ნივთების მიმართ. აქედან წარმოიშობა გამიჯვნის პრობლემა იმასთან დაკავშირებით სახეზეა უბრალოდ ლეგატი თუ მემკვიდრედ დანიშვნა.

ბგბ-ს § 2087 II პარაგრაფის მიხედვით, კონკრეტული ნივთების ანდერძით გადაცემა ეჭვის შემთხვევაში ლეგატად ითვლება, მაშინაც კი, თუ მოანდერძე ბენეფიციარს „მემკვიდრეს“ უწოდებს. მიუხედავად ამისა, შესაძლოა მოანდერძის რეალურ ან სავარაუდო ნებას შეესაბამებოდეს, რომ ანდერძში ჩამოთვლილი ნივთებით სინამდვილეში მთელი თავისი ქონება გადასცეს კონკრეტულ პირს, ანუ იგი მემკვიდრედ დანიშნოს.¹⁹⁹

195 Staudinger/Raff (2022) BGB § 2265, Rn. 20.

196 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 19. Februar 2016 - I-3 Wx 40/14 - FamRZ 2016, 1206, Rn. 22; OLG München, Beschluss vom 23. Juli 2014 - 31 Wx 204/14 - NJW-RR 2014, 1354, Rn. 16.

197 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 27. März 2001 - 1Z BR 130/00 - FamRZ 2001, 1563, Rn. 11 ff.

198 Staudinger/Raff (2022) BGB § 2265, Rn. 24.

199 BGH, Urteil vom 22. März 1972 - IV ZR 134/70 - WM 1972, 780, Rn. 40.

ეს განსაკუთრებით მაშინ შეიძლება ვივარაუდოთ, როცა მოანდერძე ბენეფიციარს გადასცემს იმ ნივთებს სამკვიდრო ქონებიდან, რომლებიც მისი წარმოდგენით მთავარ ან თითქმის მთელ ქონებას შეადგენს.

მსგავსი განცხადებები საანდერძო განკარგულების ნამდვილობის სასარგებლო განმარტების (*wohlwollende Auslegung*) პრინციპით უნდა განიმარტოს. მაგალითად, თუ მოანდერძის ფაქტობრივად ერთადერთი მნიშვნელოვანი ქონებაა მინის ნაკვეთი საცხოვრებელი სახლით, ავეჯითა და საოჯახო ნივთებით, და იგი წერს, რომ მისმა მეზობელმა X-მა „სახლი უნდა მიიღოს“, ეჭვის შემთხვევაში ეს მოიცავს არა მხოლოდ უძრავ ქონებას, არამედ ინვენტარსა და საოჯახო ნივთებსაც, ანუ პრაქტიკულად მთელ ქონებას. სასამართლო პრაქტიკაში ამგვარი მიდგომის საფუძველს ძირითადად შემდეგი მოსაზრებები წარმოადგენს:

თუ ასეთი ანდერძი ლეგატად იქნებოდა გაგებული, მაშინ სამკვიდრო ქონება გაუნაწილებელი დარჩებოდა; შედეგად კი მივიღებდით „ნაწილობრივ ანდერძს“, მიუხედავად იმისა, რომ ფაქტობრივად თითქმის მთელი ქონება უკვე განაწილებულია. ასეთ შემთხვევაში მემკვიდრეობა გადავიდოდა კანონისმიერ მემკვიდრეებზე. კანონისმიერი მემკვიდრე იქნებოდა უნივერსალური სამართალმემკვიდრე, მაგრამ პრაქტიკულად მიიღებდა მხოლოდ „ცარიელ სამართლებრივ გარსს“. მას ექნებოდა მხოლოდ „შრომა და საზრუნავი“ (მოვალეობები და ტვირთი), მაგრამ უნივერსალური სამართალმემკვიდრეობიდან ეკონომიკურ სარგებელს თითქმის ვერაფერს მიიღებდა.²⁰⁰ მაგალითად, თუკი მოანდერძე ანდერძით მთელ თავის ქონებას (რომელიც ფაქტობრივად მხოლოდ მინის ნაკვეთი და მასზე აღმართული შენობა-ნაგებობაა), უტოვებს პირს, რომელსაც ჩავთვლით ლეგატარად, მაშინ გამოდის რომ ის იღებს მხოლოდ უფლებას, ხოლო მოანდერძის კანონისმიერი მემკვიდრე კი ქონებრივი აქტივის გარეშე რჩება და ეკისრება მხოლოდ ვალდებულებები - სამკვიდროს გამოვლენა და დაცვა, უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ვალდებულებები, საჯარო-სამართლებრივი ვალდებულებები და ა.შ. ასეთ ვითარებაში, როგორც წესი, ადვოკატის რჩევა იქნებოდა, რომ კანონისმიერმა მემკვიდრეებმა ერთმანეთის მიყოლებით უარი თქვან მემკვიდრეობის მიღებაზე. ასეთი შედეგი, როგორც წესი, არ შეესაბამება მოანდერძის ნებას. ამიტომ სასამართლო პრაქტიკა მიიჩნევს, რომ პრინციპულად, მემკვიდრედ დანიშვნა არის ნავარაუდევია, როცა მოანდერძე

200 წარმოდგენის გამარტივების მიზნით, სავალდებულო წილის თემატიკასთან დაკავშირებული საკითხები აქ შეგნებულად გამოტოვებულია, თუმცა ეს გარემოება ეკონომიკურ შედეგებზე გავლენას არ ახდენს.

თავის პრაქტიკულად მთელ ქონებას გადასცემს იმ პირს, რომელსაც თავად ლეგატარს უნოდებს, ან რამდენიმე ბენეფიციარს ერთობლივად.

თუმცა, თუ ქონების განაწილება უკიდურესად დანაწევრებულია (მაგალითად, 60-ზე მეტ პირზე სხვადასხვა წილებით კონკრეტული ნივთების განაწილება), ეჭვის შემთხვევაში ძალაში რჩება კანონით დადგენილი ვარაუდი, რომ მემკვიდრედ დანიშვნა არ ყოფილა განზრახული.²⁰¹ ანუ, ასეთ დროს ივარაუდება, რომ ეს პირები ლეგატარები უფრო არიან, ვიდრე მემკვიდრეები. ასეთი გამონაკლისი შემთხვევებისთვის უნივერსალური განმარტებითი კრიტერიუმების ჩამოყალიბება შეუძლებელია.

თუ ანდერძის ინტერპრეტაციის შედეგად მივაღწიოთ იმ დასკვნამდე, რომ ის პირები, ვისაც ქონება ეანდერძათ, სინამდვილეში მემკვიდრეები არიან და არა მხოლოდ ლეგატარები, მაშინ დღის წესრიგში დგება წილების გამოთვლის საჭიროება. შესაბამისად, თუკი რამდენიმე ბენეფიციარი არსებობს, საეჭვოობისას, მათი სამემკვიდრეო წილი განისაზღვრება მათთვის განკუთვნილი ნივთების ღირებულების პროპორციულად.²⁰² შემდგომი ქონებრივი ცვლილებები ამ წილებს აღარ ცვლის.²⁰³

ანდერძის ინტერპრეტაცია ხდება მისი შედგენის დროის მიხედვით და არა მოგვიანებით შეცვლილი ქონებრივი მდგომარეობის მიხედვით. შესაბამისად, შემდგომი ქონებრივი ცვლილებები მემკვიდრეთა წილებს არ ცვლის.²⁰⁴ სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, ამ მიდგომის შედეგად, მოულოდნელი ქონებრივი ზრდა ან კონკრეტული ნივთის ღირებულების მკვეთრი მატება შეიძლება ავტომატურად გადავიდეს იმ პირებზე, რომლებიც ანდერძში კონკლუდენტურად მემკვიდრეებად არიან დანიშნულები.

201 BGH, Urteil vom 19. Januar 2000 - IV ZR 157/98 - ZEV 2000, 195, Rn. 11.

202 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 69; OLG Karlsruhe, Urteil vom 16. Dezember 2022 - 14 U 49/21 - ErbR 2023, 881, Rn. 49; OLG München, Beschluss vom 21. Mai 2007 - 31 Wx 120/06 - FamRZ 2008, 187, Rn. 13; შდრ. ზოგადად, სამკვიდრო წილების ქონების ცალკეული ჯგუფების ღირებულების საფუძველზე განსაზღვრის პრობლემასთან დაკავშირებით: BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 -, NJW 1997, 392, Rn. 15. თუ მოანდერძეს თავად აქვს მითითებული ქონებრივი ობიექტების ღირებულება, მაშინ უპირატესობა სწორედ ამ შეფასებას უნდა მიენიჭოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვეულებრივ, მხედველობაში მიიღება ანდერძის შედგენის დროისათვის არსებული ობიექტური ღირებულებითი თანაფარდობები. მიუხედავად ამისა, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით გარკვეული გაურკვევლობები მაინც არსებობს.

203 BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 - NJW 1997, 392, Rn. 12.

204 BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 - NJW 1997, 392, Rn. 15.

6. დასკვნა

საბოლოოდ, ზემოთ განხილული საკითხები კიდევ ერთხელ კარგად აჩვენებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ანდერძში მკაფიო და არაწინააღმდეგობრივი განკარგულებების არსებობა. ეს უპირველესად მოანდერძის უკანასკნელი ნების ეფექტიან დაცულობას უზრუნველყოფს, ხოლო საბოლოოდ კი, ზოგადად, მემკვიდრეობითი ურთიერთობების სტაბილურობისა და სამართლებრივი განსაზღვრულობის გარანტიაა. ანდერძის ბუნდოვანი ნაწილები წარმოშობენ ანდერძის განმარტების საჭიროებას, რასაც თავისი საზღვრები აქვს. განმარტების პროცესში სასამართლოს ფუნქცია მოანდერძის ნების დადგენაა და არა ახალი ნების შექმნა. ერთ-ერთ საქმეში საქართველოს უზენაესი სასამართლო განმარტავს: „ანდერძის შედგენა არსებითად ეხება არამარტო მოანდერძის, არამედ მასთან დაკავშირებული სხვა პირების მნიშვნელოვან ინტერესებსაც. ანდერძის ცენტრალური მიზანია მემკვიდრის (მემკვიდრეების) დანიშვნა. მოანდერძე დაინტერესებულია იმით, რომ ანდერძის აღსრულების დროს არ მოხდეს მისი ნების შეცვლა და სამკვიდრო ქონების ბედი განისაზღვროს ისე, როგორც მას სურდა. თავის მხრივ, მემკვიდრეები არამარტო მატერიალური, არამედ ზნეობრივ-ეთიკური და თუნდაც სამართლებრივი მოსაზრებებით, დაინტერესებული უნდა იყვნენ მოანდერძის უკანასკნელი ნების მართლზომიერად განხორციელებით. სწორედ ამისთვისაა აუცილებელი სამკვიდროს დამტოვებლის ნების მკვეთრად, გასაგებად და არაორაზროვნად გამოხატვა ანდერძში. ხაზგასასმელია, რომ ანდერძთან მიმართებით გარიგების ფორმის საკითხს ანდერძის ნამდვილობასთან ერთად, მტკიცების გაიოლების მნიშვნელობაც გააჩნია.“²⁰⁵ ამდენად, რაც უფრო ნათლად არის ჩამოყალიბებული საანდერძო განკარგულება, მით უფრო მეტია იმის ალბათობა, რომ სამკვიდრო ქონება სწორედ ისე განაწილდება, როგორც ეს თავად მოანდერძეს ჰქონდა განზრახული.

205 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2025 წლის 28 მარტის #ას-1393-2024 განჩინება.

Formerfordernisse und Auslegung bei Testamenten im georgischen und deutschen Recht

1. Einleitung

Das georgische Erbrecht definiert das Testament nicht ausdrücklich. Jedoch steht außer Zweifel, dass die Errichtung eines Testaments eine der höchsten Ausprägungen der Privatautonomie und der Testierfreiheit einer Person darstellt. Durch das Testament verteilt der Erblasser seinen Nachlass nach eigenem Ermessen und bestimmt frei den Kreis der Erben und sonstigen Begünstigten. Er kann auch Personen umfassen, die weder familiär noch verwandt mit dem Erblasser verbunden sind.

Das Testament ist eine einseitige, nicht empfangsbedürftige Willenserklärung,¹ die vom Erblasser grundsätzlich jederzeit widerrufen werden kann. Die Besonderheit einer testamentarischen Verfügung liegt darin, dass die im Testament angeordneten Rechtsfolgen erst mit dem Tod des Erblassers eintreten.² Gerade deshalb kommt im Zusammenhang mit dem Testament sowohl der strikten Einhaltung der Formvorschriften als auch der Ermittlung des wirklichen (tatsächlichen) Willens des Erblassers besondere Bedeutung zu.

Die Testamentsauslegung ist von besonderer praktischer Relevanz, da vor allem unklare, unvollständige oder widersprüchliche Anordnungen im Testament einer Auslegung sowie der Feststellung des wirklichen Willens des Erblassers bedürfen. In diesem Zusammenhang genügt häufig nicht das rein wörtliche Verständnis des

1 Das Testament ist deshalb ab dem Zeitpunkt seiner Errichtung, also ab dem Zeitpunkt der Abgabe der Willenserklärung, wirksam, und es ist unerheblich, ob die Erben den im Testament zum Ausdruck gebrachten Willen annehmen oder nicht. Vgl. *Chanturia*, Kommentar zum Zivilgesetzbuch, Buch I, 2017, S. 295, Rn. 2. Gegen das Aufdrängen einer von ihm nicht gewollten Rechtsstellung ist der Begünstigte durch die gesetzlichen Regelungen zur Ausschlagung geschützt.

2 Beschluss des Obersten Gerichtshofs Georgiens vom 28. März 2025, Nr. as-1393-2014.

Testamentstextes; vielmehr ist es erforderlich, auch zusätzliche außerhalb des Textes liegende Umstände zu berücksichtigen, die eine zutreffende Ermittlung des Erblasserwillens ermöglichen.

In der georgischen zivilrechtlichen Doktrin stellt die Testamentsauslegung bis heute einen der am wenigsten entwickelten Bereiche dar. Der vorliegende Beitrag zielt daher darauf ab, diese dogmatische Lücke teilweise zu schließen und sowohl die weitere Entwicklung der wissenschaftlichen Diskussion als auch eine einheitlichere Rechtsprechung zu fördern. Für die Erreichung dieses Ziels kommt dem deutschen Recht eine besondere Bedeutung zu, da es (bei einer meist identischen Rechtslage) über ein breiteres Spektrum an gerichtlichen Entscheidungen und an wissenschaftlichen Ausarbeitungen verfügt.

Im Hauptteil werden das georgische und das deutsche Recht hinsichtlich der Errichtung von Testamenten, ihrer Formen sowie der Auslegung des in ihnen zum Ausdruck gebrachten letzten Willens vergleichend betrachtet. Die teilweise unterschiedlichen formalen Anforderungen an die Wirksamkeit eines Testaments werden dabei berücksichtigt. Die vorliegende Ausarbeitung befasst sich schwerpunktmäßig mit jenen Fragen, in denen die gesetzlichen Bestimmungen in Georgien und in Deutschland vergleichbar sind und bei denen daher mit einer rechtsvergleichenden Betrachtung auch Anregungen für die Auslegung des jeweiligen nationalen Rechts gewonnen werden können.

2. Arten des Testaments

2.1. Öffentlich beurkundetes Testament

Das sog. öffentliche Testament ist im deutschen Recht in § 2232 BGB geregelt. Ein solches Testament wird im Regelfall auf der Grundlage der persönlichen Erklärung des Erblassers vor dem Notar errichtet.³ Das öffentliche Testament wird bei dem bei der Bundesnotarkammer geführten Zentralen Testamentsregister⁴ registriert und beim Amtsgericht (Nachlassgericht) hinterlegt.

Diese Errichtung eines öffentlichen Testaments ist von der in § 2248 BGB, §§ 344, 346, 347 FamFG⁵ geregelten amtlichen Verwahrung eines handschriftlichen Testaments zu unterscheiden. Mit dessen amtlicher Verwahrung soll sichergestellt werden, dass das eigenhändige Testament nicht verloren geht oder von „fremder

3 <<https://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/>> [29/06/2026].

4 vgl. Verordnung zur Einrichtung und Führung des Zentralen Testamentsregisters; <<https://www.gesetze-im-internet.de/ztrv/>> [27/05/2026].

5 <<https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/>> [29/06/2026].

Hand“ (insbesondere auch nach dem Tod des Erblassers) unterdrückt, vernichtet oder manipuliert wird.⁶ Das eigenhändige Testament wird hierdurch aber nicht zum öffentlichen Testament.

Das georgische Recht kennt ebenfalls die Form des notariell beurkundeten Testaments, bezeichnet diese terminologisch jedoch nicht als öffentliches Testament. Nach Art. 1357 Abs. 1 Satz 2 des georgischen Zivilgesetzbuches kann ein Testament sowohl in notarieller Form als auch ohne notarielle Mitwirkung errichtet werden. Die notarielle Form setzt grundsätzlich voraus, dass das Testament vom Erblasser selbst errichtet wird. Zulässig ist jedoch auch, dass der Notar den letzten Willen des Erblassers in Anwesenheit von zwei Zeugen nach dessen Angaben niederschreibt. In diesem Fall muss der Erblasser das vom Notar aufgenommene Testament selbst lesen und es anschließend in Gegenwart des Notars und der Zeugen unterschreiben (Art. 1358 ZGB). Kann der Erblasser aus irgendeinem Grund nicht selbst unterschreiben, so darf auf seinen Wunsch hin eine andere Person die Unterschrift leisten. Dabei ist im Testament zwingend der Grund anzugeben, weshalb der Erblasser nicht selbst unterschreiben konnte (Art. 1360 ZGB).

Im Unterschied zum georgischen Recht (Art. 1359 ZGB) kennt das deutsche Recht - abgesehen vom Nottestament - keine Beurkundung von Testamenten durch Personen, die funktional einem Notar gleichgestellt sind. Nach georgischem Recht kann ein Testament unter besonderen, gesetzlich ausdrücklich geregelten Umständen auch von einer nicht notariellen Person beurkundet werden, die für die Zwecke der Testamenterrichtung einem Notar gleichgestellt wird.⁷ Das Gesetz bestimmt sowohl den Kreis dieser dem Notar gleichgestellten Personen als auch

6 S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2248 BGB, Rn. 1.

7 Diese Personen sind:

- a) der Leiter eines Krankenhauses, einer Klinik, einer sonstigen medizinischen Einrichtung oder eines Sanatoriums, deren Stellvertreter für den medizinischen Bereich sowie der diensthabende Arzt, ferner der Direktor oder Chefarzt einer spezialisierten Einrichtung für ältere Menschen oder Menschen mit Behinderungen, sofern sich der Erblasser in einer solchen Einrichtung behandeln lässt oder dort lebt;
- b) der Leiter einer Forschungs-, geographischen oder ähnlichen Expedition, sofern sich der Erblasser im Rahmen einer solchen Expedition aufhält;
- c) der Kapitän eines Schiffes oder der Kommandant eines Luftfahrzeugs, sofern sich der Erblasser an Bord des Schiffes oder Luftfahrzeugs befindet;
- d) der Kommandeur (Leiter) einer Militäreinheit, eines Truppenverbandes, einer militärischen Einrichtung oder einer militärischen Ausbildungsstätte, sofern am Stationierungsort der betreffenden Einheit kein Notar vorhanden ist und der Erblasser Soldat, ziviler Mitarbeiter der Militäreinheit oder ein Familienangehöriger einer solchen Person ist;
- e) der Leiter einer Justizvollzugsanstalt, sofern sich der Erblasser in einer solchen Anstalt befindet.

die Voraussetzungen, unter denen eine solche Beurkundung zulässig ist, abschließend. Die Vorschrift hat daher zwingenden Charakter und kann weder durch weitere Ausnahmefälle noch durch eine Erweiterung des Kreises der gleichgestellten Personen ergänzt werden. Zugleich sind diese Personen dem Notar ausschließlich hinsichtlich der Beurkundung von Testamenten gleichgestellt; zur Vornahme anderer notarieller Amtshandlungen sind sie nicht befugt.⁸

2.2. Eigenhändiges Testament

Neben dem öffentlichen Testament kennt das deutsche Recht (von Nottestamenten abgesehen) nur das in § 2247 BGB geregelte eigenhändige Testament. Dieses muss vom Erblasser eigenhändig geschrieben und mit einer Unterschrift versehen sein. Wie bereits erwähnt, kann das eigenhändige Testament (muss aber nicht) beim Amtsgericht (Nachlassgericht) hinterlegt werden. Im Gegensatz zum georgischen Recht (Art. 1366 ZGB) ist es in Deutschland nicht möglich, ein privatschriftliches Testament mit technischen Hilfsmitteln zu errichten.

Das georgische Recht lässt die Errichtung eines Testaments unter Verwendung technischer Hilfsmittel zu. Für die Wirksamkeit eines solchen Testaments ist jedoch erforderlich, dass die Testamentserrichtung in Gegenwart von zwei Zeugen erfolgt, die bezeugen, dass der letzte Wille unter Einsatz technischer Hilfsmittel und in ihrer Anwesenheit niedergelegt wurde. Nicht zulässig ist es dagegen, den Testamentstext zunächst ohne Mitwirkung der Zeugen anzufertigen und ihnen diesen erst nachträglich zur Unterzeichnung vorzulegen.⁹

Das handschriftliche Testament wird im georgischen Recht als privatschriftliches Testament („häusliches Testament“) bezeichnet (Art. 1364 ZGB). Ein solches Testament besitzt volle rechtliche Wirksamkeit, auch wenn es weder notariell beurkundet noch bei einem Notar hinterlegt ist.¹⁰ Der Erblasser kann jedoch das von ihm eigenhändig errichtete Testament in einem versiegelten Umschlag zur Verwahrung einem Notar (oder einer anderen hierzu befugten Amtsperson) in Anwesenheit von drei Zeugen übergeben. Die Übergabe wird durch die Unterschriften auf dem Umschlag bestätigt (Art. 1365 ZGB).

In der Regel beschränkt sich die Rolle der Zeugen darauf, die Tatsache zu bestä-

8 Akhvlediani, Kommentar zum Zivilgesetzbuch Georgiens, Fünftes Buch, Hrsg. Chanturia, Art. 1359, 415.

9 Ebd. Art. 1366, 421.

10 Beschluss des Obersten Gerichtshofs Georgiens vom 28. Februar 2011, Nr. as-1563-1563-2011.

tigen, dass der Erblasser das Testament persönlich errichtet hat, nicht jedoch darauf, den Inhalt des Testaments festzustellen.¹¹ Diese Art von Testament wird als verschlossenes Testament bezeichnet (Art. 1367 ZGB), wobei die Zeugen das Testament beurkunden, ohne dessen Inhalt zu kennen; sie bestätigen lediglich, dass das Testament vom Erblasser persönlich errichtet wurde. In einem solchen Fall ist es zwingend erforderlich, dass die Zeugen bei der Errichtung des Testaments anwesend sind und bei der Beurkundung angeben, dass das Testament in ihrer Gegenwart vom Erblasser errichtet wurde, ohne dass sie jedoch dessen Inhalt zur Kenntnis nehmen. Ob die Zeugen den Inhalt des Testaments erfahren oder nicht, hängt grundsätzlich allein vom Willen des Erblassers ab.¹²

3. Gemeinschaftliches Testament als Sonderform des Testaments

3.1. Grundzüge

Ein Testament enthält in der Regel die Verfügungen eines einzelnen Erblassers. Die gemeinschaftliche Errichtung eines Testaments durch zwei oder mehrere Personen ist grundsätzlich unzulässig; ausgenommen das gemeinschaftliche Testament von Ehegatten (Art. 1347 ZGB; § 2265 BGB).

Ein gemeinschaftliches Testament kann im deutschen Recht von Ehegatten gemeinsam in einem einzigen Dokument errichtet werden. Dabei sind sowohl die Form einer notariellen Beurkundung als auch einer Handschrift möglich. Bei der handschriftlichen Errichtung genügen im deutschen Recht gemäß § 2267 BGB ein von einem der beiden Ehegatten eigenhändig geschriebener Fließtext sowie die Unterschrift der beiden Testierenden.

Diese gesetzliche Regelung betrifft aber nur eine privilegierte Form der Testamentserrichtung. Sie besagt nicht, dass die gesetzlichen Regelungen zum gemeinschaftlichen Testament nur Anwendung finden, wenn die Ehegatten eine einheitliche Testamentsurkunde errichten. Entscheidend für das Vorliegen eines gemeinschaftlichen Testaments ist vielmehr, ob zwischen den testamentarischen Verfügungen inhaltlich ein sog. Errichtungszusammenhang vorliegt, also ob die Ehegatten ihren letzten Willen in einem gewollten Zusammenhang festgelegt haben.¹³

11 Akhvlediani, Kommentar zum Zivilgesetzbuch Georgiens, Fünftes Buch, Hrsg. Chanturia, Art. 1367, 422.

12 Ebd.

13 Staudinger/Raff (2022) Vorbemerkungen zu §§ 2265 ff, Rn. 17 ff.; S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, Vorbemerkung vor § 2265, Rn. 2; Reymann in:

Hiervon ist zwar regelmäßig auszugehen, wenn die Ehegatten eine einheitliche Testamentsurkunde in der in § 2267 BGB hierfür vorgesehenen Form errichten. Legen sie ihren letzten Willen in gesonderten Dokumenten nieder, hindert dies das Vorliegen eines gemeinschaftlichen Testaments nicht von vornherein. Voraussetzung hierfür ist aber, dass trotz der Errichtung getrennter Urkunden ein Errichtungszusammenhang festgestellt werden kann und dieser in den jeweiligen Niederschriften zumindest angedeutet wird.¹⁴

Hieraus folgt zugleich, dass Ehegatten darin frei sind, ob sie ihren letzten Willen im Wege zweier rechtlich gesonderter Testamente oder eines gemeinschaftlichen Testaments niederlegen. Sie sind also nicht verpflichtet, zwischen ihren letztwilligen Verfügungen irgendeinen Errichtungszusammenhang herzustellen. Neben dem genannten Formprivileg (§ 2267 BGB) bietet die Errichtung eines gemeinschaftlichen Testaments aber den Vorteil, dass von den Ehegatten ein abgestimmtes Gesamtkonzept für zwei Todesfälle entwickelt¹⁵ sowie das Testament unter Ausschluss der einseitigen Rücknahme in die amtliche Verwahrung gegeben werden kann (§ 2272 BGB).

Auch im georgischen Recht besteht die Möglichkeit, ein gemeinschaftliches Testament zu errichten. Im Unterschied zur detaillierten Regelung im deutschen Recht enthält das georgische Zivilgesetzbuch hierzu jedoch nur eine einzige Vorschrift. Nach dieser können Ehegatten ein gemeinschaftliches Testament über die gegenseitige Erbfolge errichten, das auf Antrag eines Ehegatten widerrufen werden kann, allerdings nur zu Lebzeiten beider Ehegatten (Art. 1347 ZGB).

Hervorzuheben ist, dass sich das gemeinschaftliche Testament der Ehegatten nach der in der georgischen Wissenschaft wohl einhellig vertretenen Auffassung ausschließlich auf die gegenseitige Erbfolge (d. h. die Erbfolge nacheinander) beziehen darf und nicht andere Personen neben den Ehegatten erfassen kann.¹⁶ Dementsprechend sind die im deutschen Recht entwickelten Formen des gemein-

Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn 8.

14 vgl. zu den (im Detail etwas streitigen) Einzelheiten: S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, Vorbemerkung vor § 2265, Rn. 2; Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 9; Staudinger/Raff (2022) Vorbemerkungen zu §§ 2265 ff, Rn. 17 ff.

15 Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 6.

16 Dazu: Akhvlediani, Kommentar zum Zivilgesetzbuch Georgiens, Fünftes Buch, Hrsg. Chanturia, Art. 1347, 403.

schaftlichen Testaments der georgischen Rechtspraxis fremd. Ob dieses Verständnis nach dem Wortlaut zwingend ist oder ob insbesondere der Normzweck, also die Möglichkeit eines gemeinsam abgestimmten Konzepts bei der Regelung der Erbfolge, eine andere Auslegung nahelegen, soll hier nicht vertieft werden. Selbstredend hätte es aber auch bei einer weniger engen Interpretation dabei zu verbleiben, dass in einem gemeinschaftlichen Testament nur die Ehegatten (nicht deren Abkömmlinge) letztwillige Verfügungen treffen können. Es wäre den Ehegatten dann aber eröffnet, dass Begünstigte ihrer letztwilligen Verfügungen auch Dritte, etwa ihre Abkömmlinge, zu bestimmen.¹⁷

Das georgische Zivilgesetzbuch räumt einem Ehegatten die Möglichkeit ein, ein gemeinschaftliches Testament einseitig zu widerrufen, wobei lediglich vorausgesetzt wird, dass der andere Ehegatte noch am Leben ist. Diese Regelung des Art. 1347 ZGB ist als zwingendes Recht zu verstehen, was die Wirksamkeit einer vorherigen Vereinbarung der Ehegatten ausschließt, durch die der einseitige Widerruf eines gemeinschaftlichen Testaments ausgeschlossen werden soll. Nicht erörtert ist in der georgischen Rechtsprechung und Literatur bislang, ob nach dem Tod des Erstversterbenden ein Widerruf der in einem gemeinschaftlichen Testament enthaltenen letztwilligen Verfügungen generell ausgeschlossen ist (wofür der Wortlaut von Art. 1347 ZGB spricht), oder ob der Normzweck eine restriktive Interpretation dahin erfordert, dass lediglich jene letztwilligen Verfügungen nicht widerrufen werden können, die Teil des gewollten Gesamtkonzepts der Ehegatten war,

17 Die Entwicklung und Ausgestaltung des gemeinschaftlichen Testaments im georgischen Recht entspricht nicht vollständig der deutschen Regelung, obwohl dieses Institut aus dem BGB übernommen wurde. Dies mag - was aber nicht mehr feststellbar ist - damit zusammenhängen, dass bei der Übersetzung der (auch in der deutschen Sprache ungewöhnliche) Begriff „wechselbezüglich“ in seinem rechtlichen Gehalt nicht vollständig erfasst wurde und deshalb (rein linguistisch gut vertretbar, aber juristisch unzutreffend) als „gegenseitig“ verstanden wurde. Jedenfalls erhielt Art. 1347 ZGB im Gesetzgebungsverfahren eine sprachliche Fassung, die es den Ehegatten bei einer streng wortgetreuen Interpretation nicht ermöglicht, in einem gemeinschaftlichen Testament ein aufeinander abgestimmtes gemeinsames erbrechtliches Konzept, insbesondere unter Einschluss ihrer Abkömmlinge, zu entwickeln. Gerade solche koordinierten erbrechtlichen Gestaltungsmöglichkeiten sind aber mit Zweck eines gemeinschaftlichen Testaments. Ob es das georgische Recht eröffnet, Art. 1347 ZGB trotz des dort verwendeten Begriffs "gegenseitig" entsprechend seinem Normzweck dahin zu interpretieren, dass in einem gemeinschaftlichen Testament nur wechselbezügliche Verfügungen zwischen Ehegatten zugelassen sind, soll hier nicht vertieft werden. Jedenfalls aber würden eine solche Auslegung zu einer sachgerechten und praxistauglichen gesetzlichen Regelung und zu einer wesentlich stärkeren Verbreitung des gemeinschaftlichen Testaments führen.

also in der Terminologie der sogleich kurz dargestellten deutschen Rechtslage wechselbezüglich sind.

Im deutschen Recht sind die gesetzlichen Regelungen zum Widerruf der in einem gemeinschaftlichen Testament enthaltenen Verfügungen eher vielschichtig. Von grundlegender Bedeutung ist hierbei, ob es sich um den Widerruf einer sog. wechselbezüglichen Verfügung oder um den Widerruf einer sonstigen Verfügung handelt. Nach näherer Maßgabe von § 2270 BGB¹⁸ hängt dies davon ab, ob die letztwillige Verfügung des einen Ehegatten in einer Art „Abhängigkeitsverhältnis“¹⁹ mit der letztwilligen Verfügung des anderen Ehegatten steht. Anders formuliert: Ob sie nach dem Willen der Ehegatten gewissermaßen Teil eines abgestimmten Gesamtkonzepts sein und mit der letztwilligen Verfügung des anderen Ehegatten „stehen und fallen“²⁰ sollte. Zweck dieser gesetzlichen Beschränkungen des Widerrufsrechts ist es, das Vertrauen eines Ehegatten darauf zu schützen, dass ein solcher Gesamtplan nicht durch eine einseitige Änderung der Verfügung des anderen Ehegatten zerstört wird.

Aus diesem Regelungszweck folgt zugleich, dass sich die Bindungswirkungen eines gemeinschaftlichen Testaments nicht auf letztwillige Verfügungen erstrecken können, die zwar in der Testamentsurkunde niedergelegt sind, aber inhaltlich nicht Teil des gewollten inneren Zusammenhangs sind. Solche „sonstigen“ Verfügungen bleiben rechtlich eigenständig und werden nicht miteinander zu einem einheitlichen rechtlichen Schicksal verknüpft.

Näheres hierzu ist in § 2271 BGB²¹ geregelt. Demnach kann jeder Ehegatte zu Lebzeiten des anderen eine wechselbezügliche Verfügung zwar grundsätzlich wi-

18 § 2270 BGB - Wechselbezügliche Verfügungen

(1) *Haben die Ehegatten in einem gemeinschaftlichen Testament Verfügungen getroffen, von denen anzunehmen ist, dass die Verfügung des einen nicht ohne die Verfügung des anderen getroffen sein würde, so hat die Nichtigkeit oder der Widerruf der einen Verfügung die Unwirksamkeit der anderen zur Folge.*

(2) *Ein solches Verhältnis der Verfügungen zueinander ist im Zweifel anzunehmen, wenn sich die Ehegatten gegenseitig bedenken oder wenn dem einen Ehegatten von dem anderen eine Zuwendung gemacht und für den Fall des Überlebens des Bedachten eine Verfügung zugunsten einer Person getroffen wird, die mit dem anderen Ehegatten verwandt ist oder ihm sonst nahe steht.*

(3) *Auf andere Verfügungen als Erbeinsetzungen, Vermächtnisse, Auflagen und die Wahl des anzuwendenden Erbrechts findet Absatz 1 keine Anwendung.*

19 Formulierung nach Staudinger/Raff (2022) BGB § 2270, Rn. 7.

20 Formulierung nach S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2270 BGB, Rn. 2.

21 § 2271 BGB - Widerruf wechselbezüglicher Verfügungen

derrufen. Er muss hierbei aber die Formerfordernisse eines Rücktritts vom Erbvertrag wahren, also den Widerruf durch eine notariell beurkundete Erklärung gegenüber dem anderen Ehegatten erklären. Die allgemeinen gesetzlichen Regelungen zum Widerruf eines Testaments finden auf den Widerruf einer solchen wechselbezüglichen Verfügung keine Anwendung. Nach dem Tod des Erstversterbenden scheidet ein isolierter Widerruf der eigenen wechselseitigen Verfügung aus. Der überlebende Ehegatte kann sich aber dadurch von der Bindungswirkung lossagen, dass er das ihm Zugewendete ausschlägt.²²

Kommt es zu dem wirksamen Widerruf einer wechselbezüglichen Verfügung, hat dies gemäß § 2270 BGB den Widerruf der wechselbezüglichen Verfügung des anderen Ehegatten zur Folge. Sonstige (nicht wechselbezügliche) Verfügungen bleiben gemäß den allgemeinen erbrechtlichen Regelungen jederzeit frei widerruflich.

Genügt ein gemeinschaftliches Testament nicht den an dieses gestellten Formerfordernissen, etwa weil der andere Ehegatte nicht unterschrieben hat, kann es ggf. in ein Einzeltestament des den handschriftlichen Fließtext fertigenden Ehegatten umgedeutet werden (dazu Abschnitt 4.3.2). Gleiches gilt, wenn einer der beiden Ehegatten nicht testierfähig ist oder wenn nichteheliche Lebenspartner ein gemeinschaftliches Testament errichten.

3.2. Gestaltungsformen des gemeinschaftlichen Testaments

Es gibt drei Konzepte, um in einem gemeinschaftlichen Testament die gesetzliche Erbfolge insbesondere dann zu modifizieren, wenn Abkömmlinge vorhanden sind. Ziel dieser Konzepte ist es im Regelfall, den überlebenden Partner wirtschaftlich abzusichern, indem er Zugriff auf das gesamte bisherige eheliche Vermögen erhält, und das oft als störend empfundene Entstehen einer Erbengemeinschaft

(1) Der Widerruf einer Verfügung, die mit einer Verfügung des anderen Ehegatten in dem in § 2270 bezeichneten Verhältnis steht, erfolgt bei Lebzeiten der Ehegatten nach der für den Rücktritt von einem Erbvertrag geltenden Vorschrift des § 2296. Durch eine neue Verfügung von Todes wegen kann ein Ehegatte bei Lebzeiten des anderen seine Verfügung nicht einseitig aufheben.

(2) Das Recht zum Widerruf erlischt mit dem Tode des anderen Ehegatten; der Überlebende kann jedoch seine Verfügung aufheben, wenn er das ihm Zugewendete ausschlägt. Auch nach der Annahme der Zuwendung ist der Überlebende zur Aufhebung nach Maßgabe des § 2294 und des § 2336 berechtigt.

22 vgl. BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 15. Hinweis: Die bei den gerichtlichen Entscheidungen genannten Randnummern beziehen sich jeweils auf die Veröffentlichungen in www.juris.de.

unter Beteiligung der Abkömmlinge oder deren Erben zu vermeiden. Eine sog. Erbengemeinschaft entsteht, wenn hierdurch nicht nur einen rein wertmäßigen Anteil am Vermögen seines verstorbenen Ehegatten erlangt, sondern als Folge der gesamthänderischen Verbundenheit auch. Zudem kann das Entstehen einer solchen Erbengemeinschaft dazu führen, dass Miterben am Nachlass mit-berechtigt werden, die vom überlebenden Ehegatten als eher störend empfunden werden.

Das erste Modell ist die sogenannte „Trennungslösung“. Bei der Trennungslösung setzt jeder Ehegatte für den Fall des eigenen Erstversterbens den jeweils anderen Ehegatten zu seinem befreiten Vorerben²³ und den Dritten, oft die Abkömmlinge, zu seinem Nacherben ein. Für den Fall des eigenen Letztversterbens bestimmt jeder Ehegatte gleichzeitig den Dritten zu seinem eigenen Erben. Die beiden Vermögensmassen bleiben bei dieser Konzeption nach dem Tod des Erstversterbenden getrennt.

Das zweite Modell ist die sogenannte „Einheitslösung“. Bei der Einheitslösung setzen sich die Ehegatten gegenseitig zu Vollerben und den Dritten, meist die Abkömmlinge, zu ihrem jeweiligen sog. Schlusserben²⁴ ein. Diese Gestaltung führt dazu, dass bei dem Tod des Erstversterbenden dessen gesamtes Vermögen auf den länger lebenden Ehegatten als Vollerben übergeht. Beim letztversterbenden Ehegatten entsteht also eine rechtlich einheitliche („verschmolzene“) Vermögensmasse, die (zusammengesetzt aus ererbtem und aus vor dem eigenen Tod erlangtem eigenem Vermögen) beim Tod des letztversterbenden Ehegatten auf den im gemeinschaftlichen Testament bestimmten Dritten übergeht.

Das dritte Modell ist die sogenannte „Nießbrauchslösung“. Bei der Nießbrauchslösung setzt jeder Ehegatte den Dritten, beispielsweise die Abkömmlinge, jeweils zu seinem Vollerben ein. Die wirtschaftliche Absicherung des überlebenden Ehegatten erfolgt über ein ihm gewährtes lebenslanges Nießbrauchsrecht an dem gesamten Nachlass oder an bestimmten Nachlassteilen. Diese Gestaltungsform ist

23 Ein befreiter Vorerbe (§ 2136 BGB) ist von den gesetzlich einen Vorerben ansonsten treffenden Verfügungsbeschränkungen (§§ 2113-2115 BGB) weitgehend befreit. Er darf über die Nachlassgegenstände verfügen, diese nutzen oder verbrauchen, sie aber nur zu sog. Anstandsschenkungen einsetzen.

24 Als Schlusserbe wird in Deutschland die Person bezeichnet, die das gesamte Vermögen erbt, nachdem beide Partner einer Ehe oder Lebenspartnerschaft verstorben ist. Es handelt sich hierbei aber um keine gesetzliche Sonderform des Erbrechts, sondern nur um eine schlagwortartige Beschreibung einer besonderen Form der Erbeinsetzung von Abkömmlingen im gemeinschaftlichen Testament. In der Praxis handelt es sich bei den Schlusserben meist um die Kinder der Ehegatten, die sich wechselbezüglich als Alleinerben eingesetzt haben.

vor allem dann zu erwägen,²⁵ wenn erhebliche Vermögenswerte im Raum stehen und/oder ein Unternehmen und dessen Führung auf die Abkömmlinge verlagert werden sollen. In der Praxis ist sie eher selten.

Bei Ehegatten mit Abkömmlingen ist in Deutschland die Einheitslösung in der Form des sog. Berliner Testaments verbreitet. Bei diesem setzen sich die Eheleute gegenseitig als Alleinerben (Voll-Erben) und die Abkömmlinge als Erben des letztversterbenden Ehegatten (Schlusserben) ein.

Da bei dieser Gestaltung nach dem Tod des Erstversterbenden die Abkömmlinge enterbt werden, entsteht bei diesen allerdings ein Pflichtteilsanspruch. Dieser verringert den Wert des dem überlebenden Ehegatten zustehenden Nachlasses und damit den Umfang der wirtschaftlichen Absicherung des letztversterbenden Ehegatten. Um der Geltendmachung dieses Pflichtteilsanspruchs entgegenzuwirken, wird in das Berliner Testament oft eine sog. „Pflichtteilsstrafklausel“ aufgenommen.²⁶ Mit dieser Klausel wird ein Abkömmling, der nach dem Tod des erstversterbenden Ehegatten seinen Pflichtteil beansprucht, beim Tod des letztversterbenden Ehegatten (so die umgangssprachliche Formulierung) „auf den Pflichtteil gesetzt“. Hierbei sind verschiedene Gestaltungsformen möglich.²⁷ Eine derartige Konzeption des gemeinschaftlichen Testaments wird - trotz des mit ihr verbundenen wirtschaftlichen Drucks - grundsätzlich als wirksam anerkannt.²⁸

Welche dieser Gestaltungsformen gewollt ist, muss durch eine Auslegung ermittelt werden,²⁹ wobei auf den gemeinsamen Willen beider Ehepartner abzustellen ist. Es muss also stets geprüft werden, ob eine nach dem Verhalten des einen Ehegatten mögliche Auslegung auch dem Willen des anderen Teiles zur Zeit der Testamentserrichtung entsprochen hat.³⁰ Lässt sich der Wille der Testierenden

25 in Deutschland auch aus steuerrechtlichen Gründen.

26 Dazu näher: S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2269 BGB, Rn. 8 ff.

27 nach Schön, Die Pflichtteilsstrafklausel im Berliner Testament - Ein kurzer Einblick in die Gestaltungspraxis,
<<https://www.erbrecht.de/die-pflichtteilsstrafklausel-im-berliner-testament-ein-kurzer-einblick-in-die-gestaltungspraxis/#fn21>> [27/05/2026].

28 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 9. Juni 1994 - 1Z BR 117/93 - NJW-RR 1994, 1495, Rn. 18; Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269, Rn. 110; Reyman in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2269 BGB (Stand: 18.02.2026), Rn. 86.

29 Zu den Auslegungskriterien im Einzelnen: Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269 Rn. 53 ff.

30 BGH, Urteil vom 26. September 1990 - IV ZR 131/89 - BGHZ 112, 229, Rn. 18; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24. Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269, Rn. 53; Reyman in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2269

nicht feststellen, greift die Auslegungsregel des § 2269 BGB³¹ ein, so dass es zu einer Einheitslösung kommt, die Abkömmlinge also zum Schlusserben des letztversterbenden Ehegatten eingesetzt werden. Tendenziell neigt die Rechtsprechung dazu, im Zweifel auch von einem solchen tatsächlichen Willen der Ehepartner auszugehen, da er die mit einer Vor- und Nacherbschaft verbundene Trennung der Vermögensmassen und die damit einhergehenden rechtlichen und tatsächlichen Problemstellungen vermeidet, also für rechtlich klare Verhältnisse sorgt, und zugleich den letztversterbenden Ehegatten nach dem Tod des Erstversterbenden wirtschaftlich umfassend absichert. Von einer Pflichtteilsstrafklausel kann wegen deren sanktionierenden Charakters aber im Regelfall nur ausgegangen werden, wenn sich für sie im Wortlaut des gemeinschaftlichen Testaments ein deutlicher Anhalt findet.³²

4. Formerfordernisse beim handschriftlichen Testament

4.1. Erfordernis des handschriftlichen Textes

Das deutsche Recht erfordert für die Wirksamkeit nicht öffentlich beurkundeter Testamente eine handschriftliche Errichtung durch den Erblasser und die Unterzeichnung des Testamentsurkunde (§ 2247 Abs. 1 BGB).³³ Es ist aber zulässig, in einem Testament auf eine andere wirksame letztwillige Verfügung, insbesondere auf ein notarielles Testament, zu verweisen.³⁴ Dies bedeutet, dass der Erblasser in seinem eigenhändig errichteten Testament auf eine bereits bestehende, rechtlich wirksame Willenserklärung - ein notariell beurkundetes Testament - verweisen kann, wobei in diesem Fall das in Bezug genommene Testament maßgeblich ist, sofern es die gesetzlich vorgeschriebenen Formvoraussetzungen erfüllt. Hingegen

BGB (Stand: 18.02.2026), Rn. 123.

31 § 2269 BGB - Gegenseitige Einsetzung

(1) Haben die Ehegatten in einem gemeinschaftlichen Testament, durch das sie sich gegenseitig als Erben einsetzen, bestimmt, dass nach dem Tode des Überlebenden der beiderseitige Nachlass an einen Dritten fallen soll, so ist im Zweifel anzunehmen, dass der Dritte für den gesamten Nachlass als Erbe des zuletzt versterbenden Ehegatten eingesetzt ist.

(2) Haben die Ehegatten in einem solchen Testament ein Vermächtnis angeordnet, das nach dem Tode des Überlebenden erfüllt werden soll, so ist im Zweifel anzunehmen, dass das Vermächtnis dem Bedachten erst mit dem Tode des Überlebenden anfallen soll.

32 Im Einzelnen: Staudinger/Raff (2022) BGB § 2269 Rn. 108 ff.

33 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12.

34 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 15. Juni 2010 - IV ZR 21/09 - ZEV 2010, 364, Rn. 7.

kann der Testierende hinsichtlich des Inhalts der letztwilligen Verfügung grundsätzlich nicht auf Schriftstücke, die nicht der Testamentsform genügen, Bezug nehmen.³⁵

Wird auf andere Schriftstücke verwiesen (z. B. im Anhang), ist daher im ersten Schritt zu prüfen, ob die letztwillige Verfügung, soweit sie formwirksam ist, für sich genommen hinreichend bestimmt und damit vollständig ist. Ist das nicht der Fall, kommt es darauf an, ob das Testament auslegungsfähig ist. Ist das der Fall, ist zu entscheiden, ob ein sich aus der formunwirksamen Anlage ergebendes Auslegungsergebnis im Testament immerhin andeutungsweise oder versteckt zum Ausdruck gekommen ist. Ist dem so, kann das in Bezug genommene Schriftstück für die Ermittlung des Willens mit herangezogen werden.³⁶ Einfach gesagt: Wenn beispielsweise eine Anlage nicht unterschrieben ist, kann sie nicht unmittelbar zur Feststellung des letzten Willens des Erblassers herangezogen werden. Sie kann jedoch dennoch berücksichtigt werden, wenn ihr Inhalt bereits in irgendeiner Form im Testament selbst zum Ausdruck kommt. Dies kann etwa dann der Fall sein, wenn im Testament steht, dass ein bestimmter Gegenstand aus dem Nachlass an die in der Anlage genannte Person fallen soll. Die Anlage kann für sich genommen formell unwirksam sein (etwa, weil sie nicht unterschrieben ist). Wenn jedoch aus dem Testament hervorgeht, dass der Erblasser tatsächlich wollte, dass eine bestimmte Person einen bestimmten Nachlassgegenstand erhält, kann das Gericht die Angaben aus der Anlage heranziehen, um zu klären, wen der Erblasser konkret gemeint hat. Zwar kann ein unwirksames Dokument nicht als unmittelbares Mittel zur Feststellung eines wirksamen Willens dienen, es kann jedoch zur Auslegung eines im Testament nur unklar zum Ausdruck gebrachten Willens beitragen.

Maßgebend für das Vorliegen eines Testaments ist nicht, dass die Formulierung „Testament“ oder „mein letzter Wille“ verwendet wird.³⁷ Entscheidend ist vielmehr, dass der Wille einer rechtswirksamen letztwilligen Verfügung, also (in Abgrenzung zu einem Rechtsgeschäft unter Lebenden, einer bloßen Absichtserklärung oder des Entwurfs eines Testaments) einer auf den Todesfall gerichteten Willenserklärung, feststellbar ist.³⁸

35 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12; BGH, Urteil vom 29. Mai 1980 - IVa ZR 26/80 - MDR 1980, 831, Rn. 17.

36 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 13 ff.

37 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Urteil vom 9. Januar 2018 - 3 U 17/17 - juris Rn. 65; OLG Hamm, Urteil vom 11. Mai 2017 - I-10 U 64/16 - FamRZ 2018, 862, Rn. 45; *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 4.

38 vgl. OLG Hamm, Urteil vom 11. Mai 2017 - I-10 U 64/16 - FamRZ 2018, 862, Rn. 45.

Eine bestimmte äußere Form ist für das ein Testament enthaltende Dokument nicht erforderlich. Es reicht daher grundsätzlich auch die Niederlegung auf einem kleinen Notizzettel aus.³⁹ Weicht die äußere Form des Schriftstücks von den für Testamente üblichen Gepflogenheiten ab, handelt es sich etwa um auf einem abgerissenen Stück Papier oder auf einem „Schmierblatt“ Geschriebenes, sind deshalb an den Nachweis eines rechtsgeschäftlichen Willens strenge Anforderungen zu stellen.⁴⁰ Enthält das Schriftstück einen Hinweis auf eine beabsichtigte notarielle Beurkundung, spricht dies für die bloße Ankündigung der Errichtung eines Testaments.⁴¹ Tendenziell auf einen bloßen Entwurf weist auch hin, wenn der Testierende das Schriftstück nicht sorgsam, etwa außerhalb seines eigenen Einfluss- und Herrschaftsbereichs, oder an einem ungewöhnlichen Ort aufbewahrt.⁴²

Mit aus diesem Grunde sind auch bei Briefen, in denen zu Gunsten des Empfängers Erklärungen erbrechtlicher Art enthalten sind, an den Nachweis eines Testierwillens hohe Anforderungen zu stellen.⁴³ Dies besagt zwar nicht, dass die an einen Dritten, meist den potentiell Begünstigten, gerichteten sog. Brieftestamente nicht eine rechtsgeschäftliche Erklärung enthalten können. Wohl aber kann aus deren liebevollem Inhalt nicht ohne Weiteres darauf geschlossen werden, dass die angesprochene erbrechtliche Maßnahme mit dem Dankeschreiben bereits rechtsgeschäftlich vollzogen werden soll. Dies gilt umso mehr, als aus einem aktuellen Anlass heraus gefertigte Dankeschreiben meist von einem gewissen Überschwang

39 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 20; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 19; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 53/15 - FamRZ 2016, 585, Rn. 26.

40 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 18 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 32, umfassende Nachweise der Rechtsprechung bei *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 33.

41 Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 23. November 2021 - 5 W 62/21 - FamRZ 2023, 802, Rn. 10.

42 OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 36; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 3.

43 KG Berlin, Beschluss vom 11. April 2022 - 19 W 1167/20 - ErbR 2023, 792, Rn. 8; Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 23. November 2021 - 5 W 62/21 - FamRZ 2023, 802, Rn. 8; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10.

und von eher vollmundigen Ankündigungen ohne rechtsgeschäftlichen Willen geprägt sind.⁴⁴

Liegt ein Dokument vor, das nach seinem äußeren Erscheinungsbild und nach seinem Inhalt den an ein formgerechtes Testament zu stellenden Anforderungen gerecht wird, spricht eine tatsächliche Vermutung dafür, dass es mit einem Testierwillen errichtet wurde. Es bedarf daher des Beweises, wenn entgegen dieser Vermutung in einem Zivilrechtsstreit ein solcher Wille in Abrede gestellt wird.⁴⁵

4.2. Handschriftliche Form

Mit den individuellen Zügen, die jede Handschrift aufweist, sollen die Echtheit des Testaments gesichert und Fälschungen erschwert werden.⁴⁶ Die Handschrift bildet damit auch die Grundlage für etwaige graphologische Gutachten, mit denen im Streitfall die Echtheit des Testaments geklärt werden kann. Darüber hinaus gewährleistet das eigenhändige schriftliche Niederlegen einen gesteigerten Überlegungs- und Übereilungsschutz sowie eine gewisse Rechtssicherheit, etwa (in Verbindung mit dem Erfordernis einer Unterzeichnung) zur Abgrenzung gegenüber reinen Entwürfen.⁴⁷

Entsprechend diesem Zweck wird die Handschrift mit allen Schriftformen gewahrt, die in der jeweils verwendeten Sprache als Handschriftzeichen anerkannt sind;⁴⁸ in Deutschland also Schreibschrift, Druckbuchstaben und Stenographie. Ein Dritter darf dem Testierenden Schreibhilfe insoweit leisten, als er den Arm oder die Hand stützt. Die Schriftzüge müssen aber vollständig vom Erblasser geformt werden.⁴⁹ Ob eine Blindenschrift genügt, ist in Deutschland umstritten.⁵⁰ Um Rechtsunsicherheiten zu vermeiden, empfiehlt sich daher bei blinden Menschen

44 Zum Ganzen: *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 89.

45 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 60.

46 *S. Kappler/T. Kappler* in: *Erman BGB, Kommentar*, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5; *Bauermeister* in: *Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB*, 10. Aufl., § 2247 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 4; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 8.

47 vgl. zum Regelungszweck: BGH, Entscheidung vom 3. Februar 1967 - III ZB 14/66 - BGHZ 47, 68, Rn. 14 ff.

48 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 38.

49 BGH, Urteil vom 12. März 1981 - IVa ZR 111/80 - NJW 1981, 1900, Rn. 12 ff.; OLG Hamm, Beschluss vom 11. September 2001 - 15 W 224/01 - NJW-RR 2002, 222, Rn. 21; *Kappler/T. Kappler* in: *Erman BGB, Kommentar*, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5 mwN.

50 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 39.

dringend die Errichtung eines Testaments in der Form einer notariellen Niederschrift. In welcher Sprache das Testament verfasst ist, ist grundsätzlich unerheblich. Es muss sich aber um eine Sprache handeln, die der Testierende versteht, da nur dann sichergestellt ist, dass der von ihm erstellte Fließtext auch seinem Willen entspricht.⁵¹ Mittels Schreibmaschine, Computerausdruck einer digitalen Aufzeichnung oder anderer technischer Hilfsmittel, etwa digitaler Speicherung,⁵² erstellte Testamente sind im deutschen Recht formunwirksam. Sie können aber einen Entwurf darstellen⁵³ und ggf. zur Ermittlung des Willens mit herangezogen werden, um den in einem handschriftlichen Testament niedergelegten tatsächlichen Willen zu ermitteln.

Die Handschrift setzt eine Lesbarkeit des Fließtextes voraus. Kann der Inhalt der Erklärung nicht aus der handschriftlichen Urkunde entnommen werden, weil diese trotz sachverständiger Hilfe unlesbar bleibt (unlesbar heißt aber nicht „schlecht lesbar“), liegt keine formwirksam verlautbarte letztwillige Verfügung vor.⁵⁴ Zwar können für die Auslegung des Wortlauts auch außerhalb des Testaments liegende Umstände herangezogen werden. Dies gilt aber angesichts des dargelegten Normzwecks nicht für die Ermittlung des Wortlautes, da dessen nachgewiesene Authentizität ein unentbehrliches Element eines formwirksamen handschriftlichen Testaments darstellt.⁵⁵ Anders formuliert: Was der Testierende geschrieben hat, kann ausschließlich dem schriftlichen Dokument entnommen werden. Von den Umständen des Einzelfalles hängt dabei ab, ob der sprachliche Erklärungsgehalt (das Geschriebene) dadurch nicht mehr erkennbar wird, dass einzelne Worte unleserlich sind.

Lässt sich das Erklärte wegen der Unleserlichkeit einzelner Worte oder einzelner Passagen nicht mehr erschließen, richtet sich nach den zur Teilunwirksamkeit entwickelten Kriterien, ob nur die konkret betroffene Verfügung oder die gesamte

51 S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 5; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 38.

52 dazu näher: Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 42.

53 Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 40.

54 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 19/15 - FamRZ 2016, 583, Rn. 12; Bauermeister in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 5; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 56; Adamus, jurisPR-FamR 2/2016 Anm. 7.

55 Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 19/15 - FamRZ 2016, 583, Rn. 12; OLG Hamm, Beschluss vom 27. Juni 1991 - 15 W 116/91 - NJW-RR 1991, 1352, Rn. 26.

letztwillige Verfügung unwirksam ist.⁵⁶ Soweit der nicht lesbare Teil keine die Gesamtheit aller Verfügungen erfassende Grundlage des erklärten Willens, sondern inhaltlich abgeschlossene Verfügungen (etwa im deutschen Recht Auflagen⁵⁷ und

56 vgl. *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 56 mwN.

57 Neben dem Vermächtnis kennt das deutsche Erbrecht auch das Institut der Auflage (§ 1940 BGB), nach dem dem Erben oder dem Vermächtnisnehmer die Verpflichtung auferlegt werden kann, eine bestimmte Leistung zu erbringen. Nach deutschem Recht ist eine Singularsukzession an einzelnen Nachlassgegenständen ausgeschlossen; die Stellung eines Erben erlangt daher nur, wer den gesamten Nachlass oder einen Bruchteil des Nachlasses erhält. Erhält eine Person durch Testament lediglich einen bestimmten einzelnen Gegenstand, wird sie folglich nicht Erbe, sondern Vermächtnisnehmer. Gemäß § 1939 BGB kann der Erblasser einer Person durch Testament einen Vermögensvorteil zuwenden, ohne sie als Erben einzusetzen (Vermächtnis). Erhält eine Person daher durch Testament lediglich einen bestimmten Gegenstand, ist sie Vermächtnisnehmer und nicht Erbe. Demgegenüber kann der Erblasser nach § 1940 BGB einem Erben oder Vermächtnisnehmer durch Testament eine Verpflichtung auferlegen, ohne einem anderen ein Recht auf die Leistung zuzuwenden (Auflage). Für die Abgrenzung zwischen Vermächtnis und Auflage ist entscheidend, ob dem Begünstigten ein eigener Anspruch zusteht. Besteht ein solcher Anspruch, liegt ein Vermächtnis vor. Das georgische Recht kennt auf Gesetzesebene lediglich das Institut des Legats, dessen gesetzliche Ausgestaltung in ihrer Formulierung eher dem deutschen Institut der Auflage ähnelt. Nach Art. 1383 des georgischen Zivilgesetzbuches kann der Erblasser dem Erben die Erfüllung einer Verpflichtung zugunsten einer oder mehrerer Personen aus dem Nachlass auferlegen (Legat). Gemäß Art. 1384 ZGB kann Gegenstand eines Legats insbesondere die Übertragung von Nachlassgegenständen auf den Legatar zu Eigentum, zum Gebrauch oder in Form eines anderen dinglichen Rechts, der Erwerb und die Übertragung von nicht zum Nachlass gehörenden Gegenständen, die Ausführung bestimmter Arbeiten oder die Erbringung von Dienstleistungen sein. Im deutschen Recht stellt das Vermächtnis eine testamentarische Vermögenszuwendung dar, die sowohl einem Erben zusätzlich als auch einem Dritten zugewendet werden kann, ohne dass dieser dadurch Erbe wird. Setzt der Erblasser beispielsweise A als Erben ein und bestimmt zugleich, dass das Kraftfahrzeug B zufallen soll, so wird B nicht Erbe, sondern Vermächtnisnehmer, da ihm lediglich ein einzelner Nachlassgegenstand zugewendet wurde. Ordnet der Erblasser hingegen an, dass der Erbe einem Verwandten einen bestimmten Gegenstand aus dem Nachlass überlassen oder die Kosten für den Erwerb eines Klaviers finanzieren soll, würde dies nach deutschem Recht grundsätzlich als Auflage zu qualifizieren sein. Nach georgischem Recht würde ein solcher Sachverhalt dagegen unter das Institut des Legats fallen. Das georgische Zivilgesetzbuch regelt nicht ausdrücklich, ob dem Begünstigten ein eigener Anspruch gegen den Erben zusteht. Da der georgische Gesetzgeber das Institut des Legats jedoch in vereinfachter und modifizierter Form übernommen hat, spricht vieles dafür, dass der Legatar einen selbständigen Anspruch gegen den Erben besitzt. In diesem Fall wäre der Legatar Gläubiger und der Erbe Schuldner (vgl. Akhvelediani, Kommentar zum Zivilgesetzbuch Georgiens, Buch V, Hrsg. Tschanturia, S. 438). Für diese Auffassung spricht auch Art. 1391 ZGB, der dem Legatar eine dreijährige Verjährungsfrist für die Geltendmachung seines Anspruchs einräumt. Dies stellt ein starkes Indiz dafür dar, dass dem Legatar tatsächlich ein eigener Anspruch zusteht. Damit erscheint das georgische Verständnis des Legats in gewisser Weise janusköpfig, da es Elemente sowohl der deutschen Auflage als auch des deutschen Vermächtnisses miteinander verbindet.

Vermächtnisse bzw. im georgischen Recht Legate) betrifft, kommt es also darauf an, ob nach dem mutmaßlichen Willen des Verstorbenen die lesbaren sonstige Teile des Testaments unabhängig davon wirksam sein sollen, dass ein abgrenzbarer Teil nicht lesbar ist.

4.3. Unterzeichnung, Ort usw.

Die Unterzeichnung des handschriftlichen Testaments ist eine zwingende Voraussetzung für seine Formwirksamkeit.

Mit der Unterschrift bringt der Testierende zum Ausdruck, dass er den Prozess seiner Willensbildung zum Abschluss gebracht hat. Sie dient deshalb (etwa in Abgrenzung zu einem bloßen Entwurf) als Indiz für das Vorhandensein eines ernsthaften und endgültigen Testierwillens. Zudem bekräftigt sie in Verbindung mit dem eigenhändig geschriebenen Fließtext die Authentizität des Testaments.⁵⁸

4.3.1. Abschlusswirkung der Unterschrift

Sowohl nach ihrem Zweck als auch nach ihrem Wortlaut („unter“) muss die Unterschrift grundsätzlich den räumlichen Abschluss der Urkunde bilden, also unter dem Fließtext stehen.⁵⁹ In aller Regel kann der handschriftliche Namenszug nur dann den Fließtext vor nachträglichen Ergänzungen und von Zusätzen sichern sowie die Beendigung des Prozesses der Entscheidungsfindung dokumentieren.⁶⁰ Wenn unter dem Fließtext kein Raum für eine Unterzeichnung verbleibt und damit auch spätere manipulative Eingriffe in das Geschriebene ausscheiden, kann ausnahmsweise ein neben den Fließtext gesetzter handschriftlicher Namenszug den Anforderungen an die Abschlussfunktion einer Unterschrift genügen.⁶¹

Ist zwischen dem Ende des Fließtextes und dem handschriftlichen Namenszug

58 OLG Hamm, Beschluss vom 26. Oktober 2010 - I-15 Wx 81/10 - DNotZ 2011, 702 Rn. 74; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. August 2002 - 1Z BR 66/02 - NJW-RR 2002, 1520, Rn. 21; *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 16; umfassend: *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 103.

59 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - NJW-RR 2024, 1462, Rn. 20; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn. 25; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. August 2002 - 1Z BR 66/02 - NJW-RR 2002, 1520, Rn. 21; *S. Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 107.

60 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn. 25.

61 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - NJW-RR 2024, 1462, Rn. 21.

ein ungewöhnlich großer Abstand vorhanden, beseitigt dies nicht das Vorliegen einer Unterschrift. Wohl aber kann ein solcher auffälliger Freiraum darauf hindeuten, dass der Testierende noch Ergänzungen beabsichtigt, also seine Entscheidungsfindung noch nicht beendet, hat. In Verbindung mit der damit verbundenen Manipulationsgefahr kann deshalb bei solchen Sachlagen nicht ohne weiteres davon ausgegangen werden, dass der Unterschrift eine Abschlusswirkung, also ein Testierwille, zukommen sollte.⁶² Hiervon zu unterscheiden ist, dass einer letztwilligen Verfügung ausdrücklich der Vorbehalt einer Ergänzung beigefügt ist. Dann ist im Zweifel davon auszugehen, dass eine formgerechte (und äußerlich „unauffällige“) Erklärung unabhängig davon wirksam sein soll, ob es zu der (dann eine Änderung des Testaments bewirkenden) Ergänzung kommt oder nicht (§ 2086 BGB).⁶³

Ist bei mehreren miteinander nicht verbundenen Texten nur ein Textblatt unterschrieben, erstreckt sich die Unterschrift nur dann auf die gesamten Texte, wenn diese inhaltlich eine einheitliche Willenserklärung enthalten und die Unterschrift diese Willenserklärung insgesamt abschließt.⁶⁴ Diese textliche Verbindung setzt nicht zwingend voraus, dass die einzelnen Blätter durchnummeriert sind. Vielmehr kann auch der inhaltliche Zusammenhang, also der fortlaufende Fließtext, vor allem in Verbindung mit der gemeinsamen Aufbewahrung, die Einheitlichkeit der Willenserklärung und die (alle einzelnen Blätter umfassende) Abschlusswirkung der Unterschrift ergeben.⁶⁵

Umgekehrt gilt, dass eine Unterschrift, die einzelne miteinander äußerlich verbundene Texte abschließt, nur dann eine Abschlussfunktion für alle Blätter erzeugt, wenn diese auch inhaltlich ein Ganzes bilden, also ein verständlicher Zusammen-

62 vgl. zu derartiger Sachlage: OLG Düsseldorf, Beschluss vom 13. Juni 2013 - I-3 Wx 246/12 - FamRZ 2014, 510, Rn 25.

63 § 2086 BGB - Ergänzungsvorbehalt

Ist einer letztwilligen Verfügung der Vorbehalt einer Ergänzung beigefügt, die Ergänzung aber unterblieben, so ist die Verfügung wirksam, sofern nicht anzunehmen ist, dass die Wirksamkeit von der Ergänzung abhängig sein sollte.

64 Oberlandesgericht des Landes Sachsen-Anhalt, Beschluss vom 30. Juli 2021 - 2 Wx 55/20 - NJW-RR 2022, 224, Rn. 22 f., für Unterzeichnung auf einem mit dem Fließtext nicht verbundenen gesonderten Blatt; OLG Köln, Beschluss vom 23. September 2020 - I-2 Wx 189/20 - NJW-RR 2021, 11, Rn. 13.

65 OLG Köln, Beschluss vom 14. Februar 2014 - I-2 Wx 299/13 - NJW-RR 2014, 1035, Rn. 39; OLG Hamm, Beschluss vom 19. September 2012 - I-15 W 420/11 - FamRZ 2013, 907, Rn. 9; OLG Hamm, Beschluss vom 26. Oktober 2010 - I-15 Wx 81/10 - DNotZ 2011, 702, Rn. 74; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 62 und Rn. 104; *S. Kappler/T. Kappler* in: *Erman BGB, Kommentar*, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9, jeweils mwN.

hang zwischen ihnen besteht. Dies gilt wegen der mit nachträglichen Verbindungen verbundenen Manipulationsgefahr in besonderer Weise, wenn auch das äußere Erscheinungsbild der einzelnen Blätter uneinheitlich ist (verschiedene Papiere, unterschiedliche Formate, uneinheitliches Schreibgerät) oder wenn einzelne Blätter in einem Briefumschlag oder einem Ordner aufbewahrt werden.⁶⁶ Ausnahmsweise kann aber eine auf dem Briefumschlag angebrachte Unterschrift in Verbindung mit einer entsprechenden inhaltlichen Erklärung, etwa „mein letzter Wille“, eine Abschlusswirkung für alle in dem Briefumschlag enthaltenen (nicht gesondert unterschriebenen Blätter) erzeugen.⁶⁷

4.3.2. Anforderung an Unterschrift

Nach § 2247 Abs. 3 Satz 1 BGB soll die Unterschrift den Vornamen und den Nachnamen des Erblassers enthalten. Allerdings kann eine Unterzeichnung auch auf andere Weise erfolgen, wenn sie zur Feststellung der Urheberschaft des Erblassers und der Ernstlichkeit seiner Erklärung ausreicht (§ 2247 Abs. 3 Satz 1 BGB). Entscheidend ist deshalb letztlich, dass dem handschriftlichen Schriftzug die Urheberschaft und ein Testierwille (nicht die bloße Paraphierung eines Entwurfs) entnommen werden kann.⁶⁸

Inwieweit auch Namensabkürzungen oder die Anfangsbuchstaben von Vor- und Nachnamen im Sinne von § 2247 BGB eine Unterschrift darstellen können, ist umstritten.⁶⁹ Zumindest wird nicht ohne weiteres davon ausgegangen werden können, dass mit einer Paraphe oder mit einem parapheähnlichen Schriftzug ein Testierwille zum Ausdruck kommt. Solange die Feststellung der Urheberschaft möglich ist, reicht aber die Unterzeichnung mittels einer Verwandtschaftsbezeichnung (etwa

66 zum Ganzen: OLG Köln, Beschluss vom 14. Februar 2014 - I-2 Wx 299/13 - NJW-RR 2014, 1035, Rn. 39; OLG Hamm, Beschluss vom 19. September 2012 - I-15 W 420/11 - FamRZ 2013, 907, Rn. 9 ff.

67 OLG Rostock, Beschluss vom 25. September 2013 - 3 W 30/13 - FamRZ 2015, 170, Rn. 19 f.; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 1. Juli 1988 - BReg 1 a Z 1/88 - FamRZ 1988, 1211, Rn. 20 ff.; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 9.

68 *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2247 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 17.

69 zum Meinungsstand umfassend: *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124.

„dein lieber Opa“)⁷⁰ oder tatsächlich verwendeten und damit zuordenbaren Kosenamen (etwa „deine Schmusekatze“) aus.⁷¹ Schriftzeichen, die keine individuelle Personenbezeichnung nach außen oder im inneren Verhältnis zum Adressaten darstellen und ohne Unterscheidungsfunktion bleiben (wie etwa drei Kreuze, bildliche Symbole, Wellenlinien und wolkenähnliche Gebilde⁷² oder Angaben als N01 und N02)⁷³, sind hingegen selbst dann nicht wirksam, wenn die Urheberschaft feststeht.⁷⁴

Leserlich braucht die Unterschrift nicht zu sein.⁷⁵ Es genügt ein als Schriftzug erkennbares Gebilde, das zumindest andeutungsweise einen Buchstaben enthält und mit dem der Unterzeichnende sich gegenüber der Allgemeinheit oder auch nur gegenüber dem Adressaten zur Unterscheidung von anderen Personen zu kennzeichnen pflegt. Dieser individuelle Schriftzug muss charakteristische Merkmale aufweisen und sich nach dem gesamten Erscheinungsbild als Unterschrift eines Namens darstellen.⁷⁶ Bei einer gesicherten Urheberschaft ist dabei zumindest dann ein großzügiger Maßstab anzulegen, wenn der Unterzeichner auch sonst in gleicher oder ähnlicher Weise unterschreibt.⁷⁷

4.3.3. Nachträge

Bloße Klarstellungen, Berichtigungen und Erläuterungen eines formwirksam erstellten Testaments müssen nicht gesondert unterzeichnet werden,⁷⁸ da sie am bestehenden Erklärungsgehalt des Testaments nichts ändern, sondern nur Auslegungshilfen darstellen. Ohne textliche Veränderungen erfolgende eigenhändige

70 Oberlandesgericht des Landes Sachsen-Anhalt, Urteil vom 28. März 2002 - 11 U 229/01 - FamRZ 2003, 407, Rn. 4, „Tante Doro“ (für Dorothee).

71 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124 mwN.

72 OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7 ff.

73 OLG Hamm, Beschluss vom 17. Februar 2025 I-10 W 115/24 - NJW-RR 2025, 1036, Rn. 13 ff.

74 OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 124; *S. Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 7.

75 BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8; OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2025 - 33 Wx 289/24 e - NJW-RR 2025, 772, Rn. 7.

76 BGH, Beschluss vom 24. Juni 2025 - VI ZB 91/23 - NJW 2025, 2556, Rn. 7; BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8; BGH, Beschluss vom 11. April 2013 - VII ZB 43/12 - NJW 2013, 1966, Rn. 8 ff.

77 BGH, Beschluss vom 24. Juni 2025 - VI ZB 91/23 - NJW 2025, 2556, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 3. März 2015 - VI ZB 71/14 - NJW-RR 2015, 699, Rn. 8.

78 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 65 und Rn. 124.

Durchstreichungen von Textpassagen führen gemäß § 2255 BGB zu einem teilweisen Widerruf und bedürfen keiner Unterzeichnung;⁷⁹ die Formwirksamkeit des Testaments lassen sie unberührt.⁸⁰ Hat der Erblasser beispielsweise in seinem Testament zunächst angeordnet, dass seine Wohnung seinem Kind zufallen soll, und diese Anordnung später durchgestrichen, so ist darin regelmäßig ein Widerruf dieser einzelnen Verfügung zu sehen. Die Wirksamkeit des Testaments als Ganzes wird dadurch grundsätzlich nicht beeinträchtigt; die übrigen testamentarischen Verfügungen bleiben regelmäßig bestehen.

Bei inhaltlichen Ergänzungen und bei Nachträgen mit einer den Erklärungsgehalt verändernden Wirkung empfiehlt sich aus Gründen der Rechtssicherheit dringend eine gesonderte Unterzeichnung mit Ort und Zeitangabe. Ist in einem Testament zunächst nur ein Kind als Erbe eingesetzt und ergänzt der Erblasser später ein weiteres Kind als Miterben, liegt darin nicht lediglich die Korrektur einer bestehenden Verfügung, sondern die Errichtung einer neuen letztwilligen Verfügung. Eine solche Ergänzung ist daher nur wirksam, wenn die hierfür geltenden Formvorschriften, insbesondere die Unterzeichnung und Datierung, eingehalten werden. Wird dies versäumt, bleiben solche Veränderungen aber grundsätzlich formwirksam, wenn sie räumlich durch die vorhandene Unterschrift gedeckt sind und sich nicht auf getrennt beigefügten Blättern befinden.⁸¹ Zum Beispiel kann eine solche Änderung auch ohne gesonderte Unterschrift als wirksam angesehen werden, wenn sie sich in unmittelbarer Nähe der Unterschrift befindet. Insoweit gelten dieselben Kriterien wie bei einer Bezugnahme auf nicht in der Testierform erstellte Anlagen.⁸²

4.3.4. Ort, Zeit

Die Angabe von Ort und Zeit der Errichtung des Testaments ist gemäß § 2247 Abs. 2 BGB keine Wirksamkeitsvoraussetzung. Diesem Grundsatz folgt auch das

79 OLG Stuttgart, Beschluss vom 25. März 2020 - 8 W 104/19 - FamRZ 2021, 312, Rn. 23.

80 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 63 f.

81 Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 1. Juni 2021 - 3 W 53/21 - FamRZ 2021, 1924, Rn. 18; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 22. Januar 2021 - I-3 Wx 194/20 - NJW-RR 2021, 522, Rn. 13 ff.; S. *Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 11; umfassend: *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 68.

82 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 12 ff.

georgische Recht (Art. 1368 ZGB)⁸³. Daher sind auch unzutreffende oder maschinenschriftliche Angaben unschädlich.⁸⁴ Enthält das Testament eigenhändig geschriebene Orts- und Zeitangaben, besteht eine Vermutung dafür, dass diese zutreffend sind.⁸⁵

Fehlende Orts- und Zeitangaben erlangen aber gemäß § 2247 Abs. 5 BGB⁸⁶ erhebliche Bedeutung, wenn sich hieraus Zweifel an der Gültigkeit des Testaments ergeben. Die Datumsangabe kann beispielsweise von Belang werden, wenn es darum geht, in welcher zeitlichen Reihenfolge einander inhaltlich widersprechende letztwillige Verfügungen errichtet worden sind, ob der Testierende testierfähig war oder auf welche Rahmenbedingungen bei der Auslegung des Testaments abzustellen ist.⁸⁷ Die Ortsangabe kann Bedeutung erlangen, soweit es wegen eines Auslandsbezuges um das für die Formvorschriften anwendbare Recht geht.⁸⁸ Ggf. kann die Ortsangabe auch auf eine Fälschung hindeuten, etwa wenn sich der Erblasser am angegebenen Tag nicht an dem genannten Ort befunden hat.

Soweit gegenteilige Feststellungen nicht zu treffen sind, sind mehrere undatierte Testamente so zu behandeln, als seien sie zeitgleich errichtet worden.⁸⁹ Be-

83 Art. 1368 ZGB. Datum der Testamentserrichtung

Das Testament soll das Datum seiner Errichtung enthalten. Das Fehlen des Datums führt nur dann zur Unwirksamkeit des Testaments, wenn Zweifel an der Testierfähigkeit des Erblassers im Zeitpunkt der Errichtung, Änderung oder Aufhebung des Testaments oder bei Vorliegen mehrerer Testamente nicht ausgeräumt werden können.

84 S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 4; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 133 mwN.

85 Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 24. Februar 2020 - 2 W 60/19 - ErbR 2020, 475, Rn. 77; S. Kappler/T. Kappler in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2247 BGB, Rn. 4; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 136.

86 § 2247 BGB Eigenhändiges Testament

...5) Enthält ein nach Absatz 1 errichtetes Testament keine Angabe über die Zeit der Errichtung und ergeben sich hieraus Zweifel über seine Gültigkeit, so ist das Testament nur dann als gültig anzusehen, wenn sich die notwendigen Feststellungen über die Zeit der Errichtung anderweit treffen lassen. Dasselbe gilt entsprechend für ein Testament, das keine Angabe über den Ort der Errichtung enthält.

87 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 21; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 16. Juli 2015 - 3 Wx 53/15 - FamRZ 2016, 585, Rn. 31 ff.; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 137.

88 vgl. Art. 26 Abs. 1 EGBGB in Verbindung mit Artikel 3 des Haager Übereinkommens vom 5. Oktober 1961 über das auf die Form letztwilliger Verfügungen anzuwendende Recht (BGBl. 1965 II S. 1144, 1145).

89 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. Juli 2004 - 1Z BR 049/04 - FamRZ 2005, 482, Rn 16; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 142.

stehen zwischen diesen Testamenten nicht durch Auslegung auflösbare Widersprüche, ist im Zweifel davon auszugehen, dass sich die Testamente dann gegenseitig aufheben und damit unwirksam sind.⁹⁰ Zudem kann aus einem solchen Hin und Her ggf. abgeleitet werden, dass der Prozess der Meinungsfindung noch nicht abgeschlossen ist und es sich deshalb trotz der Unterschriften um bloße Entwürfe handelt.⁹¹ Liegen mehrere Testamente vor, von denen nur eines datiert ist, und widersprechen sich die Testamente inhaltlich, ist das datierte vorrangig, sofern sich der Zeitpunkt der Errichtung des anderen Testaments nicht auf andere Weise nachweisen lässt.⁹²

5. Auslegung des Testaments

5.1. Allgemeine Grundsätze

Der Inhalt der letztwilligen Verfügung ist durch eine Auslegung der dokumentierten Erklärung zu ermitteln. Im Ausgangspunkt gelten dabei die allgemeinen Grundsätze für die Auslegung von Willenserklärungen, einschließlich einer ergänzenden Auslegung. Allerdings ergeben sich gegenüber Willenserklärungen, die im Zusammenhang mit gegenseitigen Rechtsgeschäften abgegeben werden, zwei wichtige Besonderheiten:

5.1.1. Auslegungskriterien

Wie bereits in Abschnitt 1. ausgeführt, handelt es sich bei einer testamentarischen Verfügung um eine einseitige und insbesondere nicht empfangsbedürftige Willenserklärung.⁹³ Für deren Auslegung kommt es daher ausschließlich auf den tatsächlichen Willen, nicht auf das (mangels Empfangsbedürftigkeit unerhebliche)

90 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 12. Juli 2004 1Z BR 049/04 - FamRZ 2005, 482, Rn 20, *Bauermeister* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2258 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 10; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 142 und Rn. 147.

91 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 7. April 1989 - BReg 1 a Z 9/88 - NJW-RR 1989, 1092, Rn. 15; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 142.

92 *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 147 mwN.

93 OLG Karlsruhe, Beschluss vom 11. März 2022 - 11 W 104/20 (Wx) - FamRZ 2023, 389, Rn. 16; OLG Nürnberg, Urteil vom 4. August 2020 - 3 U 2727/19 - ErbR 2021, 144, Rn. 41; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 31; *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 24.

objektive Verständnis der Erklärung oder auf das Verständnis des durch die letztwillige Verfügung Begünstigten, also auf den sog. Empfängerhorizont, an.⁹⁴ Deshalb wird beispielsweise zumindest in aller Regel dem Willen des Erblassers entsprechen, dass er mit einer Erbeinsetzung der „Kirche“ jene Religionsgemeinschaft meint, der er selbst angehört.⁹⁵ Hieran ändert nichts, wenn mit dem Stichwort „Kirche“ im allgemeinen Sprachgebrauch eine andere Religionsgemeinschaft gemeint ist oder wenn es eine „Staatskirche“ gibt.

Zur Ermittlung des Inhalts der testamentarischen Verfügung ist der gesamte Inhalt der Testamentsurkunde einschließlich aller Nebenumstände, auch solcher außerhalb der Niederschrift, heranzuziehen und zu würdigen.⁹⁶ Geben die Parteien dem Richter in einem Zivilrechtsstreit für die Testamentsauslegung keine außerhalb der Urkunde liegenden Umstände an die Hand, bleibt der Richter allerdings wegen der Dispositionsmaxime (bei einem nicht eindeutigen Wortlaut ggf. erst nach einem ergebnislos erteilten rechtlichen Hinweis) darauf angewiesen, sich bei der Auslegung allein auf eine Ausdeutung des Wortlauts zu beschränken.⁹⁷

Maßgeblich für die Ermittlung des Willens ist der Zeitpunkt der Testamentserrichtung.⁹⁸ Dies schließt aber nicht aus, bei zeitlich nachfolgenden Entwicklungen, wie etwa bei einem erkennbar nicht bedachten Wegfall eines Erben oder bei einer ungewollten Regelungslücke, die Erklärung des Erben (ausgehend von dessen Willen im Zeitpunkt der Testamentserrichtung) ergänzend auszulegen. In solchen Fällen ist maßgeblich, welchen Willen der Erblasser bei Kenntnis der veränderten Umstände mutmaßlich gebildet hätte. Beim gemeinschaftlichen Testament bedarf dieser Grundsatz, wie bereits erwähnt, insoweit einer gewissen Modifikation, als

94 Geiger, AnwZert ErbR 1/2023 Anm. 1, Abschnitt B. II.; Schiffer, AnwZert ErbR 24/2016 Anm. 2, Abschnitt B. III.; Rudolf/Scharf, AnwZert ErbR 9/2009 Anm. 1, Abschnitt B I.1.a.

95 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 16. Juli 1998 - 1Z BR 75/98 - NJW 1999, 1119, Rn. 19.

96 BGH, Urteil vom 7. Oktober 1992 - IV ZR 160/91 - NJW 1993, 256, Rn. 10 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 23. Oktober 2023 - 21 W 69/23 - NJW-RR 2023, 1563, Rn. 24; KG Berlin, Urteil vom 24. November 2022 - 19 U 39/21 - ErbR 2024, 532, Rn. 97; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. November 2022 - 3 W 121/22 - FamRZ 2023, 726, Rn. 17; ständige Rechtsprechung.

97 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 16; KG Berlin, Beschluss vom 17. Januar 2020 - 6 W 58/19 - ErbR 2020, 410, Rn. 11 f.; OLG München, Beschluss vom 6. Juli 2006 - 31 Wx 35/06 - NJW-RR 2006, 159, Rn. 14 ff.

98 BGH, Beschluss vom 2. April 2003 - IV ZB 28/02 - NJW 2003, 2095, Rn. 11; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 25; für Erbvertrag: BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 12; BGH, Beschluss vom 22. Mai 2024 - IV ZB 26/23 - NJW 2024, 2537, Rn. 10.

der Wille der beiden testierenden Ehegatten einheitlich sein muss. Daher kommt es beim gemeinschaftlichen Testament nicht auf den wirklichen Willen des einzelnen Ehegatten, sondern auf den gemeinsamen tatsächlichen Willen beider an. Dieser ergibt sich aus dem Erklärungsgehalt, der dem jeweils anderen Ehegatten erkennbar ist, also aus deren gemeinsamem subjektiven Verständnis.⁹⁹

Die rechtliche Anerkennung dieses Willens stößt aber dort an ihre Grenzen, wo sie dazu führt, dass gegen § 2065 BGB¹⁰⁰ und gegen das in ihm konkretisierte allgemeine Bestimmtheitsgebot verstoßen wird.¹⁰¹

5.1.2. Folgen der Formbedürftigkeit

Der so ermittelte Wille ist in dem Testament aber nur dann in der gesetzlich gebotenen Form niedergelegt, wenn er im Wortlaut der Niederschrift (und sei es auch nur „versteckt“) einen gewissen Anhalt findet.¹⁰² Nur wenn die für die Auslegung relevanten sonstigen (außerhalb der Niederschrift liegenden) Umstände im Wortlaut des Testaments zumindest angedeutet werden, kann nämlich dem gesetzlichen Gebot einer (handschriftlichen oder beurkundeten) Schriftform Rechnung getragen werden.¹⁰³

Findet der tatsächliche Wille des Testierenden in dem Wortlaut des Testaments keinerlei, auch keinen „versteckten“ Anhalt, gilt dieses nicht mit seinem (dem ermittelten Willen dann nicht entsprechenden) textlichen Erklärungsgehalt, sondern ist mangels Wahrung der gesetzlich gebotenen Form gemäß § 125 BGB unwirksam.¹⁰⁴ In der Praxis bleibt dies aber eine Ausnahme, da eine Vermutung dafür be-

99 BGH, Urteil vom 26. September 1990 - IV ZR 131/89 - NJW 1991, 169, Rn. 18; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24.

100 § 2065 BGB - Bestimmung durch Dritte

(1) Der Erblasser kann eine letztwillige Verfügung nicht in der Weise treffen, dass ein anderer zu bestimmen hat, ob sie gelten oder nicht gelten soll.

(2) Der Erblasser kann die Bestimmung der Person, die eine Zuwendung erhalten soll, sowie die Bestimmung des Gegenstands der Zuwendung nicht einem anderen überlassen.

101 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 15; OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24.

102 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 18; BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 17; BGH, Beschluss vom 9. April 1981 - IVa ZB 6/80 - BGHZ 80, 246, Rn. 13; BGH, Urteil vom 24. Oktober 1979 - IV ZR 31/78 - NJW 1980, 1276, Rn. 27; ständige Rechtsprechung.

103 vgl. BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 18.

104 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 21; BGH, Beschluss

steht, dass der Wortlaut des Testaments den Willen des Erblassers richtig wiedergibt. Zu einer Formunwirksamkeit kann es deshalb nur kommen, wenn ein mit dem Wortlaut der Niederschrift unvereinbarer tatsächlicher Wille positiv festgestellt wird. Ist die letztwillige Verfügung formunwirksam, lässt sie sich auch nicht über die Grundsätze einer ergänzenden Auslegung in eine formwirksame „umdeuten“.¹⁰⁵

5.1.3. Praktische Konsequenzen

Diese Grundsätze wirken sich auf die Auslegung wie folgt aus:¹⁰⁶

5.1.3.1. Ermittlung des tatsächlichen Willens

Soweit ein Testament unklare oder unvollständige Anordnungen enthält, muss zunächst versucht werden, den erklärten Willen des Erblassers im Wege der Auslegung, also durch die Heranziehung von außerhalb der Urkunde liegenden Umständen, festzustellen. Hierbei gelten die allgemeinen Auslegungsregeln des § 133 BGB.^{107 108} Der Bundesgerichtshof führt hierzu u.a. aus:¹⁰⁹

„Bei der Testamentsauslegung ist vor allem der wirkliche Wille des Erblassers zu erforschen und nicht an dem buchstäblichen Sinn des Ausdrucks zu haften (vgl. Senatsbeschluss vom 10. Dezember 2014 - IV ZR 31/14, ZEV 2015, 343 Rn. 16; Senatsurteil vom 24. Juni 2009 - IV ZR 202/07, FamRZ 2009, 1486 Rn. 25). Dieser Aufgabe kann der Richter nur dann voll gerecht werden, wenn er sich nicht auf eine Analyse des Wortlauts beschränkt (Senatsurteile vom 24. Juni 2009 aaO; vom 27. Februar 1985 - IVa ZR 136/83, BGHZ 94, 36 unter II 1 [juris Rn. 11]; vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81, BGHZ 86, 41 unter II 1 [juris Rn. 16]). Der Wortsinn der benutzten Ausdrücke muss gewissermaßen "hinterfragt" werden, wenn dem wirklichen Willen

vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 17 f.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 30. Juli 2020 - 20 W 79/19 - ErbR 2021, 851 Rn. 20 und Rn. 22; Staudinger/Baumann (2022) BGB § 2247, Rn. 20; allgemeine Auffassung.

105 vgl. BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 25.

106 anschaulich: OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 31 ff.

107 § 133 BGB - Auslegung einer Willenserklärung

Bei der Auslegung einer Willenserklärung ist der wirkliche Wille zu erforschen und nicht an dem buchstäblichen Sinne des Ausdrucks zu haften.

108 BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 12.

109 BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 15.

des Erblassers Rechnung getragen werden soll (Senatsurteile vom 24. Juni 2009 aaO; vom 28. Januar 1987 - IVa ZR 191/85, FamRZ 1987, 475 unter 5 [juris Rn. 17]). Dafür muss der Richter auch alle ihm aus dem Inbegriff der mündlichen Verhandlung zugänglichen Umstände außerhalb der Testamentsurkunde heranziehen (vgl. Senatsurteile vom 16. Juli 1997 - IV ZR 356/96, ZEV 1997, 376 unter 3 [juris Rn. 12]; vom 7. Oktober 1992 - IV ZR 160/91, NJW 1993, 256 unter 2 [juris Rn. 10]).“

Zu diesen außerhalb des Wortlauts liegenden Umständen gehören beispielsweise der Inhalt von Testamentsentwürfen oder von formunwirksamen Testamenten,¹¹⁰ sonstige Schriftstücke (wie etwa Begleitschreiben) oder durch Zeugen bekundete Äußerungen des Erblassers.¹¹¹ Im Einzelnen:

Diese Umstände können zeitlich sowohl vor als auch nach der Testamentserrichtung liegen. Zwar kommt es rechtlich auf den Willen im Zeitpunkt der Testamentserrichtung an. Dies ändert aber nichts daran, dass auch Umstände, die zeitlich vorher oder nachher liegen, eine indizielle Wirkung¹¹² haben können.¹¹³ Dies gilt umso mehr, als testamentarische Verfügungen in der Regel nicht aus einem spontanen Entschluss heraus getroffen werden, sondern meist Folge eines eher längerfristigen Prozesses der Entscheidungsfindung sind. Auch ist es nicht atypisch, dass unter den Betroffenen oder im Freundeskreis nach der Errichtung eines Testaments über dessen Inhalt gesprochen wird, so dass sich grundsätzlich auch hieraus Erkenntnisse über dem tatsächlichen oder mutmaßlichen Willen gewinnen lassen. Des Weiteren können (vor allem wenn es um die Ermittlung von begünstigten Organisationen geht) bestimmte gesellschaftliche oder kulturelle Interessen, ein spezifisches soziales oder karitatives Engagement, religiöse Bindungen oder sonstige persönliche Interessen in die Ermittlung des tatsächlichen oder mutmaßlichen Willens einfließen.

Steht mehr die Bestimmung von natürlichen Personen im Raum, können ggf. durch die Feststellung von freundschaftlichen oder eher feindlichen Verhältnissen

110 Saarländisches Oberlandesgericht Saarbrücken, Beschluss vom 15. Januar 2019 - 5 W 90/18 - NJW-RR 2019, 906, Rn. 18; Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 18. März 2015 - 2 W 5/15 - FamRZ 2016, 665, Rn. 31.

111 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 66.

112 Ein Umstand stellt zwar nicht zwingend einen unmittelbaren Beweis dar, kann jedoch auf das Vorliegen bestimmter Tatsachen hindeuten oder als Indiz für deren Existenz dienen. Im juristischen Sprachgebrauch bezeichnet ein „Indiz“ einen Umstand, aus dem durch logische Schlussfolgerung auf das Vorliegen einer anderen Tatsache geschlossen werden kann.

113 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 66.

zu den durch die letztwillige Verfügung potentiell begünstigten oder benachteiligten Personen, Rückschlüsse auf den Willen des Testierenden gezogen werden.¹¹⁴ Bei der Ermittlung dieses Willens ist gemäß § 2084 BGB¹¹⁵ eine „wohlwollende“ Auslegung geboten, also eine solche, die im Zweifel dem mutmaßlichen Willen des Testierenden gerecht wird.¹¹⁶ Selbst ein rein sprachlich betrachtet klarer und eindeutiger Wortlaut setzt einer solchen Auslegung keine Grenzen.¹¹⁷

Auch bei verwendeten erbrechtlichen Begriffen ist das subjektive Verständnis des Testierenden maßgeblich. Dieses muss vor allem dann nicht der rechtlichen Bedeutung des Begriffs entsprechen, wenn der Erblasser juristischer Laie ist.¹¹⁸ In besonderer Weise gilt dies, wenn der Gesamtzusammenhang aller Regelungen der letztwilligen Verfügung mit einzelnen darin verwendeten Rechtsbegriffen nicht übereinstimmt.¹¹⁹ Zu Recht hat der deutsche Gesetzgeber daher in § 2087 BGB¹²⁰ vorgegeben, dass insbesondere für die Abgrenzung zwischen einer Erbschaft und einem Vermächtnis unerheblich ist, wie der Testierende den Begünstigten bezeichnet.

114 vgl. KG Berlin, Beschluss vom 16. August 2024 - 6 W 39/23 - ErbR 2024, 955, Rn. 43.

115 § 2084 BGB - Auslegung zugunsten der Wirksamkeit

Lässt der Inhalt einer letztwilligen Verfügung verschiedene Auslegungen zu, so ist im Zweifel diejenige Auslegung vorzuziehen, bei welcher die Verfügung Erfolg haben kann.

116 OLG Celle, Beschluss vom 11. Juli 2022 - 6 W 77/22 - FamRZ 2023, 728, Rn. 24; KG Berlin, Beschluss vom 13. Dezember 2017 - 26 W 45/16 - Rn 19; OLG Koblenz, Beschluss vom 10. Dezember 2012 - 2 U 963/11 - juris Rn. 10.

117 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 16; Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Beschluss vom 5. Februar 2020 - 2 W 2/20 - RPFleger 2021, 423, Rn. 50.

118 OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 - 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 37; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 22. Februar 2023 - 3 W 31/22 - FamRZ 2023, 1401, Rn. 15; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 8. Mai 2003 - 12 BR 124/02 - Rn. 42; strenger, weil Nachweis eines abweichenden Verständnisses verlangend: OLG Stuttgart, Beschluss vom 22. Februar 2022 - 8 W 361/21 - FamRZ 2023, 1238, Rn. 32.

119 Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 31. Juli 2018 - 6 W 14/16 - FamRZ 2019, 397, Rn. 34.

120 § 2087 BGB - Zuwendung des Vermögens, eines Bruchteils oder einzelner Gegenstände

(1) Hat der Erblasser sein Vermögen oder einen Bruchteil seines Vermögens dem Bedachten zugewendet, so ist die Verfügung als Erbeinsetzung anzusehen, auch wenn der Bedachte nicht als Erbe bezeichnet ist.

(2) Sind dem Bedachten nur einzelne Gegenstände zugewendet, so ist im Zweifel nicht anzunehmen, dass er Erbe sein soll, auch wenn er als Erbe bezeichnet ist.

Allerdings ändert dies nichts daran, dass, wie bereits erwähnt, in der Regel ein zweifelsfreier Wortlaut den tatsächlichen Willen des Testierenden zutreffend wiedergibt. Ist der Wortlaut eindeutig, ist deshalb in einem gerichtlichen Verfahren nur dann abzuklären, ob der Erblasser ein vom Wortlaut abweichendes Verständnis hatte, wenn hierfür gewisse Anhaltspunkte bestehen bzw. von den Verfahrensbeteiligten vorgetragen sind.

Bei der Auslegung von Testamenten gelten in einem Zivilrechtsstreit die allgemeinen Grundsätze zur Darlegungs- und Beweislast. Soweit keine gesetzlichen Vermutungen bestehen, trägt damit jede Partei die Darlegungs- und Beweislast für die ihr günstigen Umstände.¹²¹ Zum Beispiel begründet § 2069 BGB die Vermutung, dass beim Vorversterben eines als Erbe eingesetzten Kindes dessen Abkömmlinge (also die Enkel) als Ersatzerben anzusehen sind und an die Stelle des verstorbenen Kindes treten. In dieser Vorschrift schafft der Gesetzgeber selbst eine zugunsten des mutmaßlichen Willens des Erblassers wirkende Auslegungsregel und erleichtert damit den Abkömmlingen des vorverstorbenen Erben die Beweislast dafür, dass der Erblasser sie in einem solchen Fall tatsächlich als Erben einsetzen wollte.

Die Auslegung eines Testaments selbst ist zwar Rechtsanwendung, nicht jedoch die Feststellung der einer Auslegung zu Grunde zu legenden Tatsachen.¹²² Daher muss sich eine Partei, die sich auf außerhalb der Niederschrift des Testaments liegende Umstände beruft, diese darlegen und beweisen.¹²³ Dies schließt ein, dass sie vom Verfahrensgegner vorgetragene Umstände, die gegen die von ihr gewollte Auslegung sprechen, widerlegen muss.¹²⁴ Zur Frage der richtigen Verteilung der Beweislast stellt der Oberste Gerichtshof Georgiens in einer Entscheidung klar: „Bei der richtigen Verteilung der Beweislast ist die Vermutung der Wirksamkeit des Testaments zu berücksichtigen. Diese Vermutung als Annahme eines bestimmten Sachverhalts unterliegt selbst keiner Beweisführung; wird sie nicht widerlegt, hat

121 BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168, Rn. 30; BGH, Urteil vom 18. Januar 1978 - IV ZR 181/76 - MDR 1978, 649, Rn. 16; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 10. Februar 2026 - 3 W 14/23 - juris Rn. 30; OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 - 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 33; vgl. bei Testierfähigkeit: BGH, Beschluss vom 23. November 2011 - IV ZR 49/11 - FamRZ 2012, 297, Rn. 21.

122 OLG Karlsruhe, Urteil vom 1. Oktober 2024 - 14 U 144/23 - NJW-RR 2025, 262, Rn. 33; *Staudinger/Otte* (2019) Vorbemerkungen zu §§ 2064–2086, Rn. 120.

123 BGH, Urteil vom 16. März 2005 - IV ZR 272/03 - NJW-RR 2005, 953, Rn. 18; BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168, Rn. 30; BGH, Urteil vom 18. Januar 1978 - IV ZR 181/76 - MDR 1978, 649, Rn. 16; Brandenburgisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 10. Februar 2026 - 3 W 14/23 - juris Rn. 30.

124 BGH, Urteil vom 24. Februar 1993 - IV ZR 239/91 - NJW 1993, 2168, Rn. 30.

das Gericht den vermuteten Sachverhalt zugrunde zu legen. Die prozessuale Natur eines solchen vermuteten Sachverhalts zeigt sich darin, dass die Widerlegung dieser Annahme derjenigen Partei obliegt, gegen die sie gerichtet ist. Folglich muss die klagende Partei nachweisen, dass das Testament nicht wirksam ist.“¹²⁵

5.1.3.2. Fehlende Bestimmbarkeit

Mit einer solchen Auslegung wird nicht gegen das in § 2065 BGB niedergelegte Gebot der Höchstpersönlichkeit der Testamentserrichtung verstoßen.¹²⁶ Das Gericht ersetzt bei einem solchen Vorgehen nämlich nicht den Willen des Erblassers, sondern ermittelt in ihn der dafür gesetzlich vorgegebenen Weise; also unter Beachtung der allgemeinen Auslegungsgrundsätze von einseitigen Willenserklärungen und der hierbei durch die Formbedürftigkeit von Testamenten gesetzten Schranken. Ist der Wortlaut der letztwilligen Verfügung allerdings so unklar, dass die Auslegung ergebnislos bleiben muss, ist die letztwillige Verfügung nichtig.¹²⁷ Dies ist in der Rechtsprechung im Ergebnis unstreitig, wird aber teils unmittelbar mit den Vorgaben von § 2065 BGB,¹²⁸ teils mit dem allgemeinen Bestimmtheitsfordernis begründet.¹²⁹

Ein solcher Verstoß gegen das Bestimmtheitsgebot liegt jedoch erst vor, wenn der Wille des Erblassers selbst bei einer wohlwollenden Auslegung seiner Erklärung nicht mehr hinreichend erkennbar wird; man also quasi „im Nebel stochern muss.“ Hat der Testierende beispielsweise verfügt, dass „die Kirche oder eine Stadtverwaltung“ (für einen näher beschriebenen wohltätigen Zweck) erben solle, steht einer Bestimmbarkeit des Willens nicht von vornherein entgegen, dass durch das (auf gleichwertige Alternativen hinweisende) Wort „oder“ rein sprachlich unklar bleibt, welcher der beiden Rechtsträger Erbe werden soll. Es ist vielmehr vorab

125 Beschluss des Obersten Gerichtshofs Georgiens vom 28. März 2025, Nr. AS-1393-2024.

126 vgl. BGH, Beschluss vom 14. Juli 1965 – V BLw 11/65 – NJW 1965, 2201, Rn. 55; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 – 1 W 42/17 – NJW-RR 2019, 583, Rn. 33 ff.; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 16. Juli 1998 – 1Z BR 75/98 – NJW 1999, 1119, Rn. 17.

127 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 – IV ZB 30/20 – BGHZ 231, 377, Rn. 15; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 – 1 W 42/17 – NJW-RR 2019, 583, Rn. 33.

128 OLG Köln, Beschluss vom 14. November 2016 – 2 Wx 536/16 – NJW RR 2017, 648, Rn. 22; OLG München, Beschluss vom 22. Mai 2013 – 31 Wx 55/13 – NJW 2013, 2977, Rn. 13 ff.; wohl auch BGH, Beschluss vom 14. Juli 1965 – V BLw 11/65 – NJW 1965, 2201, Rn. 55.

129 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 22. Juli 1998 – 1Z BR 229/97 – NJW 1999, 1118, Rn. 15 ff.

zu prüfen, ob sich dem (tatsächlichen oder mutmaßlichen) Willen des Erblassers nicht doch Rechnung tragen lässt. Hat sich etwa der Testierende christlichen Werten besonders verbunden gefühlt, kann es trotz der Formulierung „oder“ seinem Willen entsprochen haben, vorrangig die zunächst genannte „Kirche“ als Erbin einzusetzen und die danach erwähnte, religiös neutrale „Stadtverwaltung“ lediglich als Ersatzerbin zu benennen. Eine solche Interpretation ist zwar „großzügig“; sie kommt aber den Vorstellungen des Erblassers zumindest weit näher als eine ansonsten eintretende gesetzliche Erbfolge.

Eine fehlende Bestimmbarkeit wurde hingegen für eine testamentarische Verfügung angenommen, nach welcher Erbe werden sollte, wer auf den Erblasser „aufpasst“¹³⁰ und ihn nicht „in ein Heim steckt“.¹³¹ Hier war bereits nicht ansatzweise erkennbar, was der Erblasser mit „aufpassen“ meinen wollte und wen die negative Formulierung betreffen könnte.¹³²

Eine Bestimmbarkeit ist tendenziell zu bejahen, wenn feststeht, dass es das Anliegen des Testierenden ist, ein abgrenzbares funktionales gemeinnütziges Ziel zu verfolgen; also etwa nicht nur „Gutes für die Menschen zu tun“, sondern seinen Nachlass „dem Tierschutz“, der Erforschung einer bestimmten Erkrankung oder den „streunenden Hunden“ zukommen zu lassen.

Erst nachdem der wirkliche Wille des Testierenden in der dargelegten Weise ermittelt worden ist, kann im Regelfall entschieden werden, ob dieser (denknotwendig zuvor festzustellende) Wille im Testament eine hinreichende Stütze findet und damit formgültig erklärt ist.¹³³ Allerdings ist es (weil das Bestehen eines solchen Willens dann nicht entscheidungserheblich ist) verfahrensrechtlich zulässig, dass der Richter in einem Zivilrechtsstreit einen von einem Verfahrensbeteiligten behaupteten Willen des Testierenden unterstellt, aber mangels formgerechter Erklärung dieses Willens für unbeachtlich erklärt.¹³⁴

130 Sollen dies die Nachbarn sein (wenn ja: welche?), die gelegentlich an der Tür klingeln und fragen, ob alles in Ordnung ist? Soll dies sein, wer kontrolliert, ob der Erblasser seine Medikamente nimmt usw.?

131 Sollen dies die Mitarbeiter (wenn ja: welche?) eines ambulanten Pflegedienstes sein, welche den Erblasser bei Maßnahmen der Körperhygiene unterstützen? Soll dies der freundliche Nachbar sein, der regelmäßig ein Mittagessen bringt? Soll dies die Enkelin sein, welche die Waren des täglichen Bedarfs einkauft usw.?

132 Dazu: OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33 ff.

133 BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 18.

134 BGH, Beschluss vom 10. November 2021 - IV ZB 30/20 - BGHZ 231, 377, Rn. 9; BGH, Beschluss vom 19. Juni 2019 - IV ZB 30/18 - NJW 2019, 2317, Rn. 19.

Das Oberlandesgericht Hamm fasst diese Grundsätze wie folgt zusammen:¹³⁵

„Randnummer22

aa) In den §§ 2064, 2065 BGB bekennt das Gesetz sich zu dem Grundsatz, dass der Erblasser allein vor seinem Gewissen die Verantwortung dafür übernehmen muss, wenn er die Erbfolge anders regelt, als das Gesetz sie vorgesehen hat. Aus diesem Grunde kann er eine letztwillige Verfügung nur persönlich errichten. Er kann sich danach weder im Willen noch bei Abgabe seiner Willenserklärung von einem anderen vertreten lassen. § 2065 BGB nötigt ihn, sich selbst über den Inhalt aller wesentlichen Teile seines letzten Willens schlüssig zu werden. Es ist ihm nicht gestattet, seinen letzten Willen in der Weise unvollständig zu äußern, dass es einem Dritten überlassen bleibt, ihn nach seinem Belieben oder Ermessen in wesentlichen Teilen zu ergänzen. Zu den wesentlichen Teilen des letzten Willens gehören die Bestimmungen über den Gegenstand der Zuwendung und über die Person des Bedachten. Der Erblasser muss selbst die Person des Bedachten festlegen und darf grundsätzlich die Auswahl nicht einem Dritten überlassen (BGH, Urteil vom 18. November 1954 - IV ZR 152/54 -, BGHZ 15, 199-204; Lenz-Brendel in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2065 BGB (Stand: 01.07.2023) Rn. 25).

Randnummer23

Der Erblasser braucht allerdings seinen letzten Willen nicht so zu äußern, dass der Bedachte individuell bestimmt bezeichnet oder der Gegenstand der Zuwendung konkret benannt ist. Erforderlich ist nur, dass die Bestimmung der Person des Bedachten oder des Gegenstandes der Zuwendung nach dem Inhalt der letztwilligen Verfügung unter Berücksichtigung von außerhalb der Testamentsurkunde liegenden Umständen erfolgen kann (KG Berlin, Beschluss vom 26. August 2022 - 1 W 262/22 -, juris). Es genügt, wenn der Bedachte anhand objektiver Kriterien von jeder sachkundigen Person bezeichnet werden kann. Für Willkür eines Dritten bei der Bezeichnung des Bedachten darf aber kein Raum bleiben (BGH, Urteil vom 18. November 1954 - IV ZR 152/54 -, BGHZ 15, 199-204). Denn nur die Bezeichnung, nicht jedoch die Bestimmung einer Person darf gemäß § 2065 Abs. 2 BGB einem Dritten überlassen werden (Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 18. März 2004 - 1Z BR 044/03 -, juris).“

135 OLG Hamm, Beschluss vom 9. Januar 2025 - I-10 W 23/24 - ZEV 2025, 657, Rn. 22 f.

Das bedeutet, dass einem Dritten nicht die freie Dispositionsbefugnis über die Bestimmung des Begünstigten übertragen werden kann. Wohl aber ist es zulässig, dass der Erblasser den Begünstigten nicht namentlich bezeichnet, sondern objektivierbare inhaltliche Maßstäbe vorgibt, an Hand derer ein sachkundiger Dritter ermitteln kann, welche der potentiell in Betracht kommenden Begünstigten die vom Erblasser vorgegebenen Kriterien (am besten) erfüllt. Besteht der Nachlass beispielsweise überwiegend aus einem selbst bewirtschafteten landwirtschaftlichen Grundbesitz kann dies für eine Klausel in Betracht kommen, nach welcher ein Vorerbe berechtigt sein soll, aus den Abkömmlingen des Erblassers denjenigen als Nacherben auszuwählen, der „am geeignetsten für die Erhaltung und Bewirtschaftung des Grundbesitzes ist.“¹³⁶ Zu empfehlen sind solche „Drittbestimmungsklauseln“ aber nicht ohne Weiteres, da sie Gefahr laufen, in rechtliche Grenzbereiche zu geraten und damit mit Unwägbarkeiten verbunden sind.

5.1.4. Ergänzende Auslegung

Entsprechend den allgemeinen Grundsätzen zur ergänzenden Auslegung von Willenserklärungen kann auch eine testamentarische Verfügung ergänzend ausgelegt werden, wenn das Testament eine ungewollte (sog. planwidrige) Regelungslücke enthält.¹³⁷ Dies kann etwa der Fall sein, wenn ein objektiv betrachtet regelungsbedürftiger Punkt unbedacht nicht geregelt wurde oder eine einzelne testamentarische Verfügung (vom Erblasser unerkannt) unwirksam ist.¹³⁸ Bei derartigen Sachlagen ist zu prüfen, ob die vorhandene Regelungslücke durch eine dem (soweit feststellbar) mutmaßlichen Willen des Testierenden Rechnung tragende Auslegung geschlossen werden kann.¹³⁹ Der Bundesgerichtshof führt hierzu aus:¹⁴⁰

„Randnummer 13

a) Hierzu (Hinweis der Autoren: Für eine ergänzende Auslegung) ist zunächst

136 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 18. März 2004 - 1Z BR 044/03 - FamRZ 2005, 65, Rn. 38.

137 BGH, Beschluss vom 12. Juli 2017 - IV ZB 15/16 - Rn 13 ff. und Rn. 23 ff.; BGH, Urteil vom 8. Dezember 1982 - IVa ZR 94/81 - BGHZ 86, 41, Rn. 22 und Rn. 32; OLG Hamm, Beschluss vom 19. März 2025 – I-10 W 40/25 -ErbR 2026, 216, Rn. 42.

138 vgl. etwa bei Sittenwidrigkeit einer Regelung: OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 29.

139 BGH, Beschluss vom 26. März 2025 - IV ZB 15/24 - NJW 2025, 2151, Rn. 22.

140 BGH, Beschluss vom 12. Juli 2017 - IV ZB 15/16 - NJW-RR 2017, 1035, Rn. 13 ff.

erforderlich, dass die letztwillige Verfügung der Erblasserin eine ungewollte Regelungslücke aufweist.

Randnummer14

aa) Eine solche liegt vor, wenn ein bestimmter, tatsächlich eingetretener Fall vom Erblasser nicht bedacht und deshalb nicht geregelt wurde, aber geregelt worden wäre, wenn der Erblasser ihn bedacht hätte (vgl. BGH, Urteil vom 28. Juni 1963 - V ZR 15/62, WM 1963, 999 unter II 4). Ein nach Testamenterrichtung eingetretenes Ereignis kommt hierfür in Betracht, falls dessen Kenntnis für die EntschlieÙung des späteren Erblassers bedeutsam gewesen wäre (...). Das kann auch ein unerwarteter Vermögenserwerb des Erblassers sein (vgl. BayObLG FamRZ 1989, 1348 f.; KG NJW 1971, 1992; OLG München FamRZ 2011, 1817, 1820; ...).

Randnummer15

Ob danach von einer planwidrigen Unvollständigkeit der Verfügung von Todes wegen auszugehen ist, kann nicht schematisch anhand des Wortlauts der letztwilligen Verfügung festgestellt werden. Vielmehr ist eine wertende Gesamtbetrachtung aller Umstände bei Testamenterrichtung vorzunehmen (MünchKomm-BGB/Leipold, 7. Aufl. § 2084 BGB Rn. 84; Soergel/Loritz, 13. Aufl. § 2084 BGB Rn. 38).

b) Auch wenn man mit dem Beschwerdegericht eine entsprechende Regelungslücke unterstellt, steht nicht fest, ob im Streitfall eine ergänzende Testamentsauslegung eröffnet wäre, weil dies - wie die Rechtsbeschwerde zu Recht hervorhebt - weiter voraussetzt, dass ein hypothetischer Wille der Erblasserin ermittelt werden kann, anhand dessen die vorhandene Lücke geschlossen werden könnte.

Randnummer24

aa) Dabei handelt es sich nicht um den mutmaßlichen wirklichen Willen der Erblasserin, sondern den Willen, den sie vermutlich gehabt hätte, wenn sie die planwidrige Unvollkommenheit der letztwilligen Verfügung im Zeitpunkt ihrer Errichtung erkannt hätte (vgl. RGZ 142, 171, 175; KG NJW 1971, 1992...). Insoweit darf ... ein den Verhältnissen entsprechender Erblasserwille nur unterstellt werden, wenn er auf eine bestimmte, durch Auslegung der letztwilligen Verfügung erkennbare Willensrichtung des Erblassers zurückgeführt werden kann (Senatsurteil vom 15. Dezember 1956 - IV ZR 238/56, BGHZ 22, 357, 360; RGZ 142, 171, 175). Lässt sich ein solcher Wille nicht feststellen, so muss es trotz vorhandener Regelungslücke bei

dem bisherigen Auslegungsergebnis verbleiben (vgl. OLG Hamm FamRZ 1997, 121, 123; ...).“

Des Weiteren kann eine ergänzende Testamentsauslegung in Betracht kommen, wenn ein testamentarisch bedachter Erbe zeitlich vor dem (eine solche Situation nicht ausdrücklich regelnden) Testierenden verstirbt.¹⁴¹ Es ist dann zu entscheiden, ob der Testierende den tatsächlichen Willen hatte, einen Ersatzerben (§ 2096 BGB)¹⁴² zu bestellen oder (soweit ein solcher wirklicher Wille nicht feststellbar ist), ob es dem mutmaßlichen Willen entspricht, einen Ersatzerben einzusetzen.¹⁴³ Von einem solchen tatsächlichen oder hypothetischen Willen kann im Regelfall ausgegangen werden, wenn feststellbar ist, dass die Zuwendung nicht dem im Testament benannten (vorverstorbenen) Erben persönlich gegolten hat, etwa als „Anerkennung“ für besondere persönliche Leistungen oder Verdienste, sondern - was gemäß § 2069 BGB¹⁴⁴ bei Abkömmlingen vermutet wird - als dem Ersten seines Stammes (vgl. § 1924 Abs. 3 BGB).¹⁴⁵ Bei anderen Begünstigten greift die gesetzliche Vermutung des § 2069 BGB aber nicht ein,¹⁴⁶ so dass dann ein entsprechender tatsächlicher oder mutmaßlicher Wille in einem Zivilprozess von jener Partei darzulegen und zu beweisen ist, die sich als Ersatzerbe des testamentarisch eingesetzten Erben erachtet.

Ein auf die Begünstigung des Stammes, also eine Ersatzerbeinsetzung der Abkömmlinge, gerichteter tatsächlicher oder mutmaßlicher Wille kann beispielsweise zu erwägen sein, wenn zwischen dem Erblasser und einer gesamten Familie im

141 dazu zuletzt: Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. Juni 2025 - 6 W 94/24 - FamRZ 2025, 1638, Rn. 18 ff.; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 31. Juli 2023 - I-3 Wx 76/23 - juris Rn. 26; KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn. 14 ff.

142 § 2096 BGB - Ersatzerbe

Der Erblasser kann für den Fall, dass ein Erbe vor oder nach dem Eintritt des Erbfalls wegfällt, einen anderen als Erben einsetzen (Ersatzerbe).

143 KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn. 14.

144 § 2069 BGB - Abkömmlinge des Erblassers

Hat der Erblasser einen seiner Abkömmlinge bedacht und fällt dieser nach der Errichtung des Testaments weg, so ist im Zweifel anzunehmen, dass dessen Abkömmlinge insoweit bedacht sind, als sie bei der gesetzlichen Erbfolge an dessen Stelle treten würden.

145 § 1924 BGB - Gesetzliche Erben erster Ordnung

(3) An die Stelle eines zur Zeit des Erbfalls nicht mehr lebenden Abkömmlings treten die durch ihn mit dem Erblasser verwandten Abkömmlinge (Erbfolge nach Stämmen).

146 BGH, Urteil vom 5. Juli 1972 - IV ZR 125/70 - NJW 1973, 240, Rn. 43; juris; Thüringer Oberlandesgericht, Beschluss vom 23. Juni 2025 - 6 W 94/24 - FamRZ 2025, 1638, Rn. 18; KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn. 14.

Rahmen einer nachbarschaftlichen oder freundschaftlichen Verbundenheit eine besondere persönliche Beziehung, etwa unter Einschluss gemeinsamer Unterstützungen durch mehrere Familienangehörige, besteht, aber (wie dann meist üblich) nicht alle Familienmitglieder, sondern der Erste oder die Ersten des Stammes (etwa die Eltern) quasi stellvertretend für alle ihre anderen Familienangehörigen bedacht werden.¹⁴⁷ An dieser gebotenen Vorgehensweise ändert sich nichts, wenn der Erblasser mehrere Erben eingesetzt hat, da die Auslegungsregel des § 2094 Abs. 1 Satz 1 BGB, wonach der Anteil eines weggefallenen Erben im Zweifel den übrigen Erben anwächst, gemäß § 2099 BGB nur eingreift, wenn der Testierende keinen Ersatzerben bestimmt hat.¹⁴⁸ Gerade derartige Sachlagen erfordern aber in der Regel eine umfassende Aufklärung der konkreten Umstände des Einzelfalles. Umso wichtiger ist, dass die notarielle und anwaltliche Praxis insoweit für klare testamentarische Regelungen Sorge trägt.

5.1.5. Testierwille

Diese für die Auslegung des Inhalts eines Testaments dargelegten Kriterien gelten für die Frage, ob überhaupt eine letztwillige Verfügung vorliegt, mit folgender Maßgabe:

Ob der Erblasser die von ihm erstellte Urkunde als Niederlegung eines rechtsgeschäftlichen Willens verstanden hat, muss zweifelsfrei feststehen. Verbleiben hieran Zweifel, findet das (allein den Inhalt eines Testaments betreffende) Gebot einer wohlwollenden Auslegung (§ 2084 BGB) keine Anwendung.¹⁴⁹ Ob ein solcher ernstlicher Testierwille vorgelegen hat, ist im Wege der Auslegung (§ 133 BGB) unter Berücksichtigung aller erheblichen, auch außerhalb der Urkunde liegenden Umstände und der allgemeinen Lebenserfahrung, zu beurteilen.¹⁵⁰ Wie bereits dargelegt (Abschnitt 2. am Ende) sind an den Nachweis des Testierwillens strenge Anfor-

147 *Nobis* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2096 BGB, Rn. 1; *Ehm* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2096 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 8.

148 vgl. KG Berlin, Beschluss vom 22. Juni 2020 - 19 W 91/19 - ErbR 2021, 417, Rn. 14.

149 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 23. Juli 2014 - I-3 Wx 95/13 - FamRZ 2015, 700, Rn. 15; Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht, Beschluss vom 29. Mai 2009 - 3 Wx 58/04 - FamRZ 2010, 65, Rn. 39.

150 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25.

derungen zu stellen, falls die Form des Schriftstücks nicht den für Testamente üblichen Gepflogenheiten entspricht.¹⁵¹ Wird die hingegen das Dokument mit „Testament“, „Mein letzter Wille“, „Letztwillige Verfügung“ oder ähnlichen Formulierungen überschrieben und in einer üblichen Gepflogenheiten genügenden Weise verfasst, besteht - soweit keine gegenteiligen Anhaltspunkte vorliegen - kein Anlass, in einem gerichtlichen Verfahren das Vorliegen eines rechtsgeschäftlichen Willens näher zu prüfen.¹⁵² Das heißt, wenn der Text nicht wie ein bloßer Entwurf eines Testaments wirkt, nicht offensichtlich unverbindlich oder „nicht ernst gemeint“ abgefasst ist und der Erblasser auch nicht erklärt, dass es sich nur um einen Testamentsentwurf handelt, dann geht das Recht im Regelfall davon aus, dass der Erblasser diesen Willen tatsächlich rechtsverbindlich erklären wollte, sofern das Dokument in Form und Überschrift einem gewöhnlichen Testament entspricht. In der Regel wird dann in einem Zivilrechtsstreit die sich hierauf berufende Partei darzulegen und zu beweisen haben, dass ein solches Dokument ohne rechtsgeschäftlichen Bindungswillen errichtet wurde.

Nach allgemeinen Auslegungsgrundsätzen ist abzugrenzen, ob eine Verfügung von Todes wegen oder ein Schenkungsversprechen auf den Todesfall vorliegt. Letztere ist ein zweiseitiger Vertrag schuldrechtlicher (nicht erbrechtlicher) Art unter Lebenden, der einer Annahme durch den Beschenkten bedarf und unter der Bedingung steht, dass der Beschenkte den Schenker überlebt.¹⁵³ Um zu vermeiden,

151 OLG München, Beschluss vom 28. Januar 2020 - 31 Wx 229/19 - NJW-RR 2020, 329, Rn. 18 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 25; OLG München, Beschluss vom 31. März 2016 - 31 Wx 413/15 - FamRZ 2016, 1812, Rn. 10; OLG Hamm, Beschluss vom 27. November 2015 - I-10 W 153/15 - FamRZ 2016, 1500, Rn. 32, umfassende Nachweise der Rechtsprechung bei *Staudinger/Baumann* (2022) BGB § 2247, Rn. 33.

152 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 27; OLG München, Beschluss vom 5. Mai 2020 - 31 Wx 246/19 - FamRZ 2020, 1783, Rn. 13.

153 Vereinbarung ein Großvater beispielsweise mit seinem Enkel formwirksam, dass an diesen unter der Bedingung des Eintritts des Todes des Großvaters unentgeltlich das Eigentum an dessen Pkw XY übertragen werde, liegt ein solches Rechtsgeschäft unter Lebenden vor. Der Pkw fällt dann nicht in den Nachlass, sondern geht mit dem Tod des Großvaters auf den Enkel über. Von Einzelheiten der Vertragsgestaltung hängt ab, wie sich der Rechtsübergang (Eigentumserwerb; Besitzerlangung) im Einzelnen vollzieht. Wird der Pkw bereits zu Lebzeiten zur unentgeltlichen eigenverantwortlichen Nutzung überlassen und "nur" der Eigentumserwerb unter die Bedingung des Todeseintritts gestellt, ist die Schenkung im Sinne von § 2301 Abs. 2 BGB vollzogen.

dass durch eine solche schuldrechtliche Abrede die erbrechtlichen Formvorschriften unterlaufen werden, bedarf er gemäß § 2301 Abs. 1 BGB¹⁵⁴ der für testamentarische Verfügungen gesetzlich vorgegebenen Form. Da das Schenkungsversprechen auf den Todesfall Vertragscharakter hat, bezieht sich diese gesetzliche Verweisung aber nicht auf einseitige erbrechtliche Verfügungen, sondern (auch hinsichtlich des Widerrufsrechts) auf die gesetzlichen Regelungen zum Erbvertrag. Daher ist gemäß § 2276 BGB eine notarielle Beurkundung erforderlich;¹⁵⁵ es sei denn, die Schenkung ist im Sinne von § 2301 Abs. 2 BGB bereits zu Lebzeiten vollzogen.¹⁵⁶ Dieses an der Nahtstelle zum Erbrecht liegende Schenkungsversprechen auf den Todesfall ist ggf. von einem Schenkungsversprechen zu Gunsten Dritter auf den Todesfall abzugrenzen.¹⁵⁷ Hierbei handelt es sich aber um eine rein schuldrechtliche Thematik, die nicht Gegenstand dieser Ausarbeitung ist. Dieser erlangt bei einer solchen Vertragsgestaltung mit dem Tod des Versicherungsnehmers einen unmittelbaren schuldrechtlichen Zahlungsanspruch gegen den Versicherer. Eher häufig kommt es zu solchen Vereinbarungen auch, wenn der spätere Erblasser mit einem Kreditinstitut vereinbart, dass mit seinem Tod die Rechte aus einer Kontenverbindung unmittelbar auf einen Dritten übergehen sollen. Der Dritte Der Dritte erlangt dann mit Eintritt des Todes einen schuldrechtlichen Anspruch gegen das Kreditinstitut, der nicht in den Nachlass fällt.¹⁵⁸

In gleicher Weise wie die zu Lebzeiten des Erblassers vollzogenen Schenkungen

154 § 2301 BGB - Schenkungsversprechen von Todes wegen

(1) Auf ein Schenkungsversprechen, welches unter der Bedingung erteilt wird, dass der Beschenkte den Schenker überlebt, finden die Vorschriften über Verfügungen von Todes wegen Anwendung. Das Gleiche gilt für ein schenkweise unter dieser Bedingung erteiltes Schuldversprechen oder Schuldanerkenntnis der in den §§ 780, 781 bezeichneten Art.

(2) Vollzieht der Schenker die Schenkung durch Leistung des zugewendeten Gegenstands, so finden die Vorschriften über Schenkungen unter Lebenden Anwendung.

155 OLG München, Urteil vom 16. Februar 2011 - 3 U 4316/07 - FamRZ 2011, 1757 Rn. 28; S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2301 BGB, Rn. 5; umstritten, vgl. Staudinger/Raff (2022) BGB § 2301, Rn. 41 mwN.

156 zu der insoweit nicht immer einfachen Abgrenzung: BGH, Urteil vom 23. Februar 1983 - IVa ZR 186/81 - BGHZ 87, 19, Rn. 17; Staudinger/Raff (2022) BGB § 2301, Rn. 47 ff.; Reischl in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2301 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 43 ff.

157 dazu: BGH, Urteil vom 19. Oktober 1983 - IVa ZR 71/82 - NJW 1984, 480, Rn. 7 ff.; Reischl in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2301 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 80 ff.; S. Kappler/T. Kappler in: Erman, BGB, 17. Auflage, 9/2023, § 2301 BGB, Rn. 9.

158 vgl. im Einzelnen: BGH, Urteil vom 18. Januar 2005 - X ZR 264/02 - NJW 2005, 980, Rn. 10 f.; BGH, Urteil vom 26. November 2003 - IV ZR 438/02 - BGHZ 157, 79, Rn. 7 ff.

haben auch solche Schenkungen auf den Todesfall erbrechtliche Auswirkungen insoweit, als sie (soweit der Begünstigte Pflichtteilsberechtigter ist) ggf. nach näherer Maßgabe von Art. 1375 ZGB; § 2315 BGB¹⁵⁹ auf den Pflichtteilsanspruch anzurechnen sind oder (soweit durch die Schenkungen der Pflichtteilsanspruch beeinträchtigt wird) nach näherer Maßgabe von Art. 1378 ZGB; §§ 2325, 2329 BGB¹⁶⁰ Pflichtteilsergänzungsansprüche auslösen.

5.2. Grenzen der Testierfreiheit

Dem Willen des Testierenden ist die rechtliche Anerkennung ausnahmsweise zu versagen, soweit er mit dem Inhalt seiner Verfügungen die Grenzen der Testierfreiheit überschreitet, insbesondere sittenwidrig handelt.

159 § 2315 BGB - Anrechnung von Zuwendungen auf den Pflichtteil

(1) Der Pflichtteilsberechtigte hat sich auf den Pflichtteil anrechnen zu lassen, was ihm von dem Erblasser durch Rechtsgeschäft unter Lebenden mit der Bestimmung zugewendet worden ist, dass es auf den Pflichtteil angerechnet werden soll.

(2) Der Wert der Zuwendung wird bei der Bestimmung des Pflichtteils dem Nachlass hinzugerechnet. Der Wert bestimmt sich nach der Zeit, zu welcher die Zuwendung erfolgt ist.

(3) Ist der Pflichtteilsberechtigte ein Abkömmling des Erblassers, so findet die Vorschrift des § 2051 Abs. 1 entsprechende Anwendung.

160 § 2325 BGB - Pflichtteilsergänzungsanspruch bei Schenkungen

(1) Hat der Erblasser einem Dritten eine Schenkung gemacht, so kann der Pflichtteilsberechtigte als Ergänzung des Pflichtteils den Betrag verlangen, um den sich der Pflichtteil erhöht, wenn der verschenkte Gegenstand dem Nachlass hinzugerechnet wird.

(2) Eine verbrauchbare Sache kommt mit dem Werte in Ansatz, den sie zur Zeit der Schenkung hatte. Ein anderer Gegenstand kommt mit dem Werte in Ansatz, den er zur Zeit des Erbfalls hat; hatte er zur Zeit der Schenkung einen geringeren Wert, so wird nur dieser in Ansatz gebracht.

(3) Die Schenkung wird innerhalb des ersten Jahres vor dem Erbfall in vollem Umfang, innerhalb jedes weiteren Jahres vor dem Erbfall um jeweils ein Zehntel weniger berücksichtigt. Sind zehn Jahre seit der Leistung des verschenkten Gegenstandes verstrichen, bleibt die Schenkung unberücksichtigt. Ist die Schenkung an den Ehegatten erfolgt, so beginnt die Frist nicht vor der Auflösung der Ehe.

§ 2329 BGB - Anspruch gegen den Beschenkten

(1) Soweit der Erbe zur Ergänzung des Pflichtteils nicht verpflichtet ist, kann der Pflichtteilsberechtigte von dem Beschenkten die Herausgabe des Geschenks zum Zwecke der Befriedigung wegen des fehlenden Betrags nach den Vorschriften über die Herausgabe einer ungerechtfertigten Bereicherung fordern. Ist der Pflichtteilsberechtigte der alleinige Erbe, so steht ihm das gleiche Recht zu.

(2) Der Beschenkte kann die Herausgabe durch Zahlung des fehlenden Betrags abwenden.

(3) Unter mehreren Beschenkten haftet der früher Beschenkte nur insoweit, als der später Beschenkte nicht verpflichtet ist.

Im Ausgangspunkt ist der Erblasser allerdings innerhalb des gesetzlich vorgegebenen Rahmens in seiner Entschließung frei. Das Spannungsverhältnis zwischen den beiden Seiten der Erbrechtsgarantie des Grundgesetzes (Art. 14 Abs. 1 GG),¹⁶¹ die (quasi janusköpfig) sowohl die Verfügungsfreiheit des Erblassers als auch den Anspruch seiner Abkömmlinge auf eine Teilhabe am Nachlass schützt, hat der Gesetzgeber durch die Regelungen zum Pflichtteilsanspruch zu einem verfassungsrechtlich angemessenen Ausgleich gebracht.¹⁶² Sind aber die Abkömmlinge durch ihren Pflichtteilsanspruch hinreichend geschützt, verlangen weder die Regelungen des bürgerlichen Rechts noch die Ausstrahlungen der Grundrechte eine darüber hinausgehenden Gleichbehandlung der Abkömmlinge.¹⁶³ Der Testierende kann daher innerhalb dieses Rahmens die Erbfolge, erst recht gegenüber nicht von ihm abstammenden Begünstigten, durch eine Verfügung von Todes weitgehend nach seinen persönlichen Wünschen und Vorstellungen regeln.¹⁶⁴ Selbst eine willkürliche Differenzierung kann Ausdruck der Testierfreiheit sein.¹⁶⁵

Unwirksam sind allerdings testamentarische Verfügungen, die gegen ein gesetzliches Verbot verstoßen, etwa indem sie sich auf die Vornahme einer strafbaren Handlung im Rahmen eines Vermächtnisses oder einer Auflage richten, oder mit den guten Sitten (§ 138 BGB) unvereinbar sind.¹⁶⁶ Letzteres kommt aber nur in

161 Art 14 GG

(1) Das Eigentum und das Erbrecht werden gewährleistet. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt

Die Vorschrift besitzt gewissermaßen einen janusköpfigen Charakter. Dies zeigt sich darin, dass sie einerseits die Freiheit des Erblassers bei der Gestaltung seiner letztwilligen Verfügung gewährleistet, andererseits aber zugleich dem Schutz der gesetzlichen Erben dient, etwa indem es deren Pflichtteilsanspruch verfassungsrechtlich absichert und hierdurch einem völligen Belieben des Erblassers Grenzen setzt. Dazu grundlegend: BVerfG, Beschluss vom 19. April 2005 - 1 BvR 1644/00 - BVerfGE 112, 332, Rn. 64 ff.

162 BVerfG, Beschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15 mwN.; BVerfG, Beschluss vom 19. April 2005 - 1 BvR 1644/00 - BVerfGE 112, 332, Rn. 64 ff.; BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 37.

163 BVerfG, Beschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 76; OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn. 35.

164 BVerfG, Beschluss vom 25. März 2009 - 1 BvR 909/08 - NJW-RR 2010, 156, Rn. 15; BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

165 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47; aufgehoben durch BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

166 BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 30 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

eng begrenzten Ausnahmefällen in Betracht.¹⁶⁷

Ein solcher Ausnahmefall ist grundsätzlich nicht schon dann gegeben, wenn der Erblasser zwar in seiner letztwilligen Verfügung in willkürlicher Weise differenziert, damit aber andere, von der Testierfreiheit gedeckte Ziele verfolgt, wie etwa die aus Anlass des Erbfalls erforderlich werdende Regelung seiner Vermögensverhältnisse (etwa bei der Beteiligung an Unternehmen mit persönlicher Prägung) und damit sachlich zusammenhängende Fragen.¹⁶⁸ Anders kann es dagegen liegen, wenn die letztwillige Verfügung darauf gerichtet und auch objektiv geeignet ist, den Betroffenen wegen des Merkmals, an das die Differenzierung anknüpft, nachhaltig in seiner Würde herabzusetzen.¹⁶⁹ In solchen Fällen handelt es sich nicht mehr nur um eine bloße rechtlich anzuerkennende höchstpersönliche Entscheidung; vielmehr wird sie dann zur Herabwürdigung eines Menschen missbraucht. Gleiches kann in Betracht kommen, wenn der Erblasser die Entschließungsfreiheit des Begünstigten in höchstpersönlichen und verfassungsrechtlich geschützten Bereichen (Freiheit der Eheschließung; eigene „Familienplanung“) in unangemessener Weise zu beeinträchtigen versucht.¹⁷⁰

Als problematisch erweisen sich dabei insbesondere in einem Testament enthaltene Bedingungen, mit denen der Testierende eine höchstpersönliche Entscheidung des Bedachten mit Vermögensvorteilen im Falle eines vom Testierenden gewünschten Verhaltens verquickt.¹⁷¹ Solange damit keine Entwürdigung und keine unangemessenen Eingriffe in die Entscheidungsfreiheit verbunden sind, wird man aber selbst solchen Bedingungen (mögen sie auch ethisch bedenklich sein) die rechtliche Wirksamkeit nicht ohne weiteres versagen können.¹⁷² Ob bereits als unzulässiger Druck auf die eigene Entschließungsfreiheit verstanden werden kann, wenn ein Erblasser die Erbeinsetzung seiner Enkel von mindestens sechs Besuchen im Jahr abhängig macht,¹⁷³ erscheint eher zweifelhaft, da in einem solchen nicht sachfremden oder gar missbilligenswerten Verlangen kaum ein die Enkel entwürdigendes Verhalten zu sehen ist. Deutlich „heikler“ sind hingegen Bedingungen, mit denen (in die eine oder andere Richtung) auf die Freiheit der Eheschließung

167 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 – IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

168 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 – IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

169 BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 – IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47.

170 BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 34 ff.

171 OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 16.

172 vgl. für Enterbung für den Fall der Eheschließung mit einer bestimmten Person: OLG München, Beschluss vom 9. August 2024 - 33 Wx 115/24 e - FamRZ 2024, 1905, Rn. 15 ff.

173 so OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 21 ff.

Einfluss genommen werden soll.¹⁷⁴ Soweit in solchen Sachlagen eine sittenwidrige Verquickung von wirtschaftlichem Vorteil und „Wohlverhalten“ angenommen wird, ist, wie bereits erwähnt, nach den Grundsätzen der ergänzenden Testamentsauslegung zu ermitteln, ob eine Verfügung anderen Inhalts an die Stelle der sittenwidrigen tritt.¹⁷⁵

5.3. Einzelfragen der Auslegung

5.3.1. Auslegung / Umdeutung

Aus den dargelegten Grundsätzen folgt, dass bei der Ermittlung des Inhalts von Testamenten im Ausgangspunkt die allgemeinen Kriterien für die Umdeutung und für die Behandlung von Falschbezeichnungen (*falsa demonstratio*) Anwendung finden. Da es sich bei der testamentarischen Verfügung um keine empfangsbedürftige Willenserklärung handelt, entfallen aber bei ihr jene Problembereiche, die bei gegenseitigen Rechtsgeschäften mit der Erkennbarkeit für den Empfänger der Erklärung (sog. Empfängerhorizont) verbunden sind.¹⁷⁶

Der Unterschied zwischen den Auslegungsgrundsätzen, zu denen als Unterfall auch die Grundsätze der *falsa demonstratio* zählen, und der Umdeutung liegt darin, dass die Auslegung den tatsächlich vorhandenen oder mutmaßlichen Willen des Testierenden ermittelt (§ 133 BGB), während die Umdeutung (§ 140 BGB) eine nach dem tatsächlichen Willen unwirksame Erklärung in eine solche „umwandelt“, die der Erblasser mutmaßlich getroffen hätte, wenn er die Unwirksamkeit erkannt hätte. Voraussetzung hierfür ist aber, dass sich ein solcher mutmaßlicher Wille ermitteln lässt. Das heißt:

Eine ergänzende Auslegung und eine Umdeutung haben zwar jeweils den mutmaßlichen (hypothetischen) Willen des Testierenden zur Grundlage. Sie unterscheiden sich aber dadurch, dass mit der ergänzenden Vertragsauslegung eine unerkannte („planwidrige“) Lücke in der letztwilligen Verfügung gefüllt oder der mutmaßliche Wille bei einer unerwarteten Entwicklung ermittelt wird, während die

174 BVerfG, Beschluss vom 22. März 2004 - 1 BvR 2248/01 - FamRZ 2004, 765, Rn. 30 ff.; BGH, Beschluss vom 2. Dezember 1998 - IV ZB 19/97 - BGHZ 140, 118, Rn. 47; OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.

175 OLG München, Beschluss vom 23. September 2024 - 33 Wx 325/23 e - FamRZ 2025, 389, Rn 35 ff.; OLG Frankfurt, Beschluss vom 5. Februar 2019 - 20 W 98/18 - NJW-RR 2019, 394, Rn. 29.

176 Staudinger/Singer (2021) BGB § 133, Rn. 37.

Umdeutung einen vorhandenen Willen (keine Lücke in der erkennbaren Willensbildung) voraussetzt, dieser aber in der verlautbarten Form rechtlich nicht wirksam ist.

Beispielsweise ist es deshalb eine Frage der Auslegung, wie zu verstehen ist, wenn der Erblasser seinen Sohn zum „Erben seines Hauses“ einsetzt. In diesem Fall ist der tatsächliche Wille darauf gerichtet, dass der Sohn auf Grund des Erbfalls Eigentümer des Hauses wird. Da ein „Erbe“ in einen einzelnen Nachlassgegenstand rechtlich ausgeschlossen ist, ist eine Frage der Auslegung, auf welchem rechtlichen Weg dieser - rechtlich umsetzbare - Wille nach den Vorstellungen des Testierenden erreicht werden soll (etwa Einsetzung zum Erben, wenn das Haus der einzige nennenswerte Nachlassgegenstand ist; Vermächtnis; Teilungsanordnung. Bestimmt der Erblasser hingegen seine Lieblingsskatze zur Erbin, ist die Verwirklichung dieses Willens, also des gewollten Zieles der letztwilligen Verfügung, rechtlich ausgeschlossen, da seine Lieblingsskatze mangels Rechtsfähigkeit auf keinem denkbaren Weg Eigentümerin irgendeines Nachlassgegenstandes werden kann. Eine wohlwollende Auslegung¹⁷⁷ ist in einer solchen Situation ausgeschlossen.¹⁷⁸

Ob eine unwirksame letztwillige Verfügung in einer umgewandelten Form aufrecht erhalten werden kann, beurteilt sich nach den Kriterien der Umdeutung. Diese setzt voraus, dass nach dem mutmaßlichen Willen des Testierenden¹⁷⁹ an die Stelle der von ihm nicht erkannten Unwirksamkeit seiner Verfügung eine solche tritt, die rechtlich zulässig getroffen werden kann¹⁸⁰ und dem erstrebten Ziel (nahezu) gleichsteht (sog. rechtliche und wirtschaftliche Kongruenz).¹⁸¹ Zweck einer Umdeutung ist es also nicht, einem nichtigen Rechtsgeschäft durch eine im Wege einer bloßen Fiktion erfolgende Nachholung fehlender Rechtshandlungen zur

177 Das ist gewissermaßen eine sog. möglichst erblasserfreundliche Auslegung.

178 Arnold in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 140 BGB, Rn. 3a.

179 BGH, Urteil vom 23. Februar 2022 - IV ZR 101/20 - NJW 2022, 1813, Rn. 23; Staudinger/Roth (2025) BGB § 140, Rn. 24.

180 BGH, Beschluss vom 3. November 2014 - IV ZR 230/14 - RuS 2015, 458, Rn. 11; BGH, Urteil vom 2. März 2004 - XI ZR 288/02 - NJW-RR 2004, 873, Rn. 13; Nassall in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 140 BGB (Stand: 18.03.2025), Rn. 10.

181 BGH, Urteil vom 23. Februar 2022 - IV ZR 101/20 - NJW 2022, 1813, Rn. 23; BGH, Beschluss vom 3. November 2014 - IV ZR 230/14 - RuS 2015, 458, Rn. 11 BGH, Urteil vom 10. Dezember 1997 - XII ZR 119/96 - NJW 1998, 896, Rn. 13; OLG Frankfurt, Urteil vom 16. Mai 2023 - 26 U 1/19 - Rn. 71 ff.; Staudinger/Roth (2025) BGB § 140, Rn. 21; Nassall in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 140 BGB (Stand: 18.03.2025), Rn. 10.

Wirksamkeit zu verhelfen.¹⁸² Eine solche (für die Umdeutung erforderliche) Kongruenz lässt sich aber in dem Beispielsfall mit der Lieblingskatze so gut wie nie erzielen (gemeint ist der Fall, in dem der Erblasser seine Katze als Erben einsetzt). Allenfalls ganz ausnahmsweise kann daher eine Umdeutung dahin zu erwägen sein, dass eine gesetzliche Erbfolge oder (wenn der Wert des Nachlasses in etwa dem erforderlichen Pflegeaufwand entspricht¹⁸³) eine testamentarische Einsetzung des örtlichen Tierschutzvereins¹⁸⁴ eintreten solle, verbunden mit der Auflage, die Lieblingskatze gut zu versorgen.

Anders verhält es sich hingegen, wenn der Testierende mit seiner letztwilligen Verfügung nicht ein Tier zum Erben einsetzt, sondern seinen Willen, „Tieren zu helfen“, funktional beschreibt. In aller Regel wird man dann das Testament nicht deshalb als unwirksam erachten dürfen, weil es an einer Rechtsfähigkeit des Begünstigten („Tiere“) fehle oder das Bestimmtheitsgebot nicht gewahrt werde. Vielmehr lässt sich bei solchen Sachlagen im Wege der Auslegung ein Rechtsträger „finden“, zu dessen Aufgaben es zählt, das vom Erblasser funktional beschriebene Ziel zu verwirklichen. So ist etwa eine hinreichende Bestimmbarkeit des Willens (dazu Abschnitt 3.1.3.2.) vorhanden, wenn ein Erblasser letztwillig verfügt, dass sein Nachlass an den „Tierschutz“ fallen soll. Eine derartige Erklärung wird man im Regelfall wohlwollend - dem Ziel des Testierenden entsprechend - etwa dahin würdigen können, dass der örtliche Tierschutzverein Erbe werden solle.¹⁸⁵ Hat der Erblasser eine besondere innere Verbindung zu einer besonderen Ausprägung des Tierschutzes, etwa indem er sich zu Lebzeiten für die Impfung streunender Hunde engagiert hat, liegt nahe, dass er eine Organisation meint, welche einen solchen Zweck verwirklicht.

Eine solche Interpretation mag auf den ersten Blick etwas „kreativ“ erscheinen. Sie ist aber von dem Gebot einer wohlwollenden Auslegung getragen, da sie dem (wenn auch eher wenig konkret gefassten) Willen des Testierenden wesentlich näher kommt als jedwede gesetzliche Erbfolge. Mit einer derartigen Vorgehen wird

182 BGH, Urteil vom 24. März 2009 - XI ZR 191/08 - NJW-RR 2009, 979, Rn. 23.

183 Beträgt der Wert des Nachlasses beispielsweise 2 Millionen Euro, während die Versorgung der Katze lediglich Kosten von etwa 5.000 Euro verursacht, lässt sich die Übertragung des gesamten Nachlasses auf einen Tierschutzverein nur schwer rechtfertigen. In einem solchen Fall ist es kaum möglich anzunehmen, dass der Erblasser sein gesamtes Vermögen dem Tierschutzverein zuwenden wollte, da der Wert des Nachlasses die für die Versorgung der Katze erforderlichen Aufwendungen bei weitem übersteigt.

184 etwa bei entsprechenden Erklärungen und entsprechendem Verhalten des Erblassers.

185 OLG Oldenburg (Oldenburg), Beschluss vom 15. Dezember 1992 - 5 W 120/92 - MDR 1993, 546, Rn. 8 ff.

auch nicht dagegen verstoßen, dass gemäß § 2065 BGB nicht Dritte die Person des Erben bestimmten dürfen (dazu Abschnitt 3.1.3.2.). Soweit die Gerichte (auch Schiedsgerichte) durch eine solche Auslegung von Testamenten den Erben ermitteln und hierbei zwangsläufig eine gewisse „gestalterische Funktion“ zu übernehmen haben, sind sie nämlich nicht Dritte im Sinne von § 2065 BGB.¹⁸⁶

5.3.2. Umdeutung eines unwirksamen gemeinschaftlichen Testaments

Genügt ein gemeinschaftliches Testament nicht den an dieses gestellten Formanforderungen, etwa weil der andere Ehegatte nicht unterschrieben hat, kann es ggf. in ein Einzeltestament des den handschriftlichen Fließtext fertigenden Ehegatten (nie des anderen)¹⁸⁷ umgedeutet werden. Voraussetzung hierfür ist aber, dass die Form eines Einzeltestaments gewahrt ist und die Umdeutung dem mutmaßlichen Willen des Testierenden entspricht.¹⁸⁸ Ob davon ausgegangen werden kann, dass eine Umdeutung in eine einseitige letztwillige Verfügung dem mutmaßlichen Willen des Erblassers entspricht, hängt stark von den Umständen des Einzelfalles ab.¹⁸⁹

Ein solcher Wille kommt namentlich in Betracht, soweit es um rein einseitige (nicht wechselbezügliche) Verfügungen geht.¹⁹⁰ Bei wechselbezüglichen Verfügungen, also bei letztwilligen Verfügungen, die ohne die „korrespondierende“ letztwillige Verfügung des anderen Ehegatten nicht getroffen worden wären (vgl. § 2270 Abs. 2 BGB) ist eine Umdeutung zwar grundsätzlich möglich.¹⁹¹ Bei der Ermittlung

186 OLG Braunschweig, Beschluss vom 20. März 2019 - 1 W 42/17 - NJW-RR 2019, 583, Rn. 33; Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 23. Mai 2001 - 1Z BR 10/01 - FamRZ 2002, 200, Rn. 22; umfassend: *Staudinger/Otte* (2019) BGB § 2065, Rn. 16 ff.

187 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 26. Juli 1996 - 3 Wx 278/96 - FamRZ 1997, 518, Rn. 4 ff.

188 *Staudinger/Raff* (2022) BGB § 2265, Rn. 6 ff. mwN.; *S. Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2265 BGB, Rn. 4 ff.; *Reymann* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 14 ff.; vgl. auch BGH, Urteil vom 16. Juni 1987 - IVa ZR 74/86 - NJW-RR 1987, 1410, Rn. 7 ff.; OLG Braunschweig, Beschluss vom 21. April 2005 -- 2 W 225/04 - NJW-RR 2005, 1027, Rn. 13.

189 vgl. *Reymann* in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 21.

190 *S. Kappler/T. Kappler* in: Erman BGB, Kommentar, 17. Auflage 2023, § 2265 BGB, Rn. 6.

191 BGH, Urteil vom 12. Januar 2011 - IV ZR 230/09 - NJW 2011, 1353, Rn. 16; OLG Stuttgart, Beschluss vom 27. Dezember 2018 - 8 W 241/17 - NJW-RR 2019, 715, Rn. 49 ff.

des mutmaßlichen Willens ist aber zu bedenken, dass der Umdeutungswille in einem latenten Zielkonflikt zu dem Willen der Testierenden steht, gemeinschaftlich zu verfügen.¹⁹² Daher ist nicht ohne weiteres davon auszugehen, dass ohne die Wirksamkeit der wechselbezüglichen Verfügung des anderen Ehegatten die eigene wechselbezügliche Verfügung isoliert bestehen bleiben soll.¹⁹³

Anderes gilt aber zumindest tendenziell, wenn sich das gemeinschaftliche Testament inhaltlich auf die gegenseitige Einsetzung als Alleinerben beschränkt. Eine solche gegenseitige Erbeinsetzung ist zwar grundsätzlich wechselbezüglich (vgl. § 2270 Abs. 2 BGB). Wenn das gemeinschaftliche Testament ausschließlich eine jeweilige Erbeinsetzung des anderen Ehegatten zum Gegenstand hat, ist für die eigene Entscheidung im Regelfall aber das gegenseitige Vertrauen in den jeweils anderen Ehepartner entscheidend. Dieses gegenseitige Vertrauen kommt in dem Versuch eines gemeinschaftlichen Testaments zum Ausdruck und hängt nicht ohne weiteres davon ab, dass die Verfügungen des anderen Ehegatten rechtlich wirksam sind.¹⁹⁴ Daher genügt für eine Umdeutung im Regelfall, dass eine gegenseitige Erbeinsetzung (ohne sonstige wechselbezügliche Verfügungen) nach außen hin - wenn auch rechtsunwirksam - verlautbart wird und tatsächlich gewollt war.¹⁹⁵

Dieselben Grundsätze gelten, wenn der andere Ehegatte testierungsfähig ist¹⁹⁶ oder wenn nicht miteinander verheiratete Testierende, beispielsweise Lebenspartner, ein gemeinschaftliches Testament errichten.¹⁹⁷ Ist das unwirksame gemeinschaftliche Testament notariell beurkundet, kann (allerdings eher ausnahmsweise) eine Umdeutung in einen Erbvertrag erwogen werden.¹⁹⁸

5.3.3. Erbeinsetzung in einen Nachlassgegenstand

Aus §§ 1922, 1967 BGB folgt, dass der Erbe nur für den gesamten Nachlass oder

192 Reymann in: Herberger/Martinek/Rüßmann/Weth/Würdinger, jurisPK-BGB, 10. Aufl., § 2265 BGB (Stand: 01.07.2023), Rn. 21.

193 Eine ganz einheitliche Tendenz besteht insoweit in Deutschland nicht. Zusammenfassend: Staudinger/Raff (2022) BGB § 2265, Rn. 8 ff.

194 vgl. etwa OLG München, Beschluss vom 23. April 2014 - 31 Wx 22/14 - NJW-RR 2014, 838, Rn. 7 ff.

195 Staudinger/Raff (2022) BGB § 2265, Rn. 20.

196 OLG Düsseldorf, Beschluss vom 19. Februar 2016 - I-3 Wx 40/14 - FamRZ 2016, 1206, Rn. 22; OLG München, Beschluss vom 23. Juli 2014 - 31 Wx 204/14 - NJW-RR 2014, 1354, Rn. 16.

197 Bayerisches Oberstes Landesgericht, Beschluss vom 27. März 2001 - 12 BR 130/00 - FamRZ 2001, 1563, Rn. 11 ff.

198 Staudinger/Raff (2022) BGB § 2265, Rn. 24.

für Bruchteile des Nachlasses, aber nicht für einzelne Nachlassgegenstände eingesetzt werden kann. Dies wirft Abgrenzungsfragen zwischen der Zuwendung eines Vermächtnisses und einer Erbeinsetzung auf.

Zwar ist die testamentarische Zuwendung bestimmter Gegenstände gemäß § 2087 Abs. 2 BGB im Zweifel selbst dann als Vermächtnis anzusehen, wenn der Testierende den Begünstigten als Erben bezeichnet. Dessen ungeachtet kann es aber dem tatsächlichen oder mutmaßlichen Willen des Testierenden entsprechen, mit den in den einzelnen aufgeführten Gegenständen in Wahrheit dem Begünstigten sein ganzes Vermögen zuwenden, ihn also zum Erben einzusetzen.¹⁹⁹ Solches kommt vor allem in Betracht, wenn der Erblasser dem Bedachten jene Nachlassgegenstände zuwendet, die nach seiner Vorstellung das Hauptvermögen oder praktisch das gesamte Vermögen bilden.

Hierbei ist zudem zu bedenken, dass auch solche Erklärungen wohlwollend auszulegen sind. Ist der faktisch einzige Vermögenswert eines Erblassers beispielsweise ein Grundstück mit auf ihm errichtetem Wohngebäude samt Inventar und Hausrat, erfasst die Erklärung, dass sein Nachbar X. „das Haus bekommen“ solle, im Zweifel nicht nur das Immobilienvermögen, sondern auch dessen Inventar und den Hausrat, also faktisch alles, was der Erblasser an Vermögen hat. Maßgebend für diese Grundsätze der Rechtsprechung sind vor allem folgende Erwägungen:

Würde eine derartige letztwillige Verfügung als Vermächtnis verstanden, wäre rechtlich nicht über den gesamten Nachlass verfügt; es läge also ein „Teil-Testament“ vor, obwohl von ihm faktisch das gesamte Vermögen oder zumindest der Großteil des Nachlasses umfasst wäre. Die Erbfolge würde sich dann nach den gesetzlichen Bestimmungen richten. Der gesetzliche Erbe wäre zwar Gesamtrechtsnachfolger, erhielte aber weitgehend eine inhaltlich „leere rechtliche Hülle“. Er hätte also „Arbeit und Aufwand“, wirtschaftlich aber von der Gesamtrechtsnachfolge nennenswerte wirtschaftliche Vorteile ziehen könnte.²⁰⁰ Hat der Erblasser beispielsweise sein gesamtes Vermögen, das faktisch nur aus einem Grundstück mit darauf errichtetem Gebäude besteht, einer Person zugewandt, die als Vermächtnisnehmer anzusehen wäre, so hätte diese Person lediglich einen Anspruch auf den Vermögensgegenstand. Der gesetzliche Erbe bliebe dagegen ohne wirtschaftlich werthaltigen Nachlass zurück, müsste aber dennoch sämtliche mit der Erbenstellung verbundenen Verpflichtungen tragen, insbesondere die Ermittlung und Sicherung des Nachlasses, Verkehrssicherungspflichten, öffentlich-rechtliche

199 BGH, Urteil vom 22. März 1972 - IV ZR 134/70 - WM 1972, 780, Rn. 40.

200 Aspekte des Pflichtteilsrechts werden hier zur vereinfachten Darstellung ausgeblendet. Sie bleiben aber wirtschaftlich neutral.

Verpflichtungen usw. Ein anwaltlicher Rat müsste in einer solchen Lage im Zweifel dahin gehen, dass ein gesetzlicher Erbe nach dem anderen die Erbschaft ausschlägt. Solche Folgen werden aber dem Willen des Erblassers zumindest in der Regel nicht gerecht. Deshalb geht die Rechtsprechung davon aus, dass grundsätzlich eine Erbeinsetzung gewollt ist, wenn der Erblasser den praktisch sein gesamtes Vermögen bildenden Vermögensgegenstand einem von ihm als Vermächtnisnehmer bezeichneten Begünstigten oder mehreren Begünstigten gemeinschaftlich zuwendet.

Bei einer stark zersplitterten Verteilung (Beispiel aus Rechtsprechung: gegenständliche Verteilung zu sehr unterschiedlichen Quoten auf über 60 Personen) hat es im Zweifel aber dabei zu verbleiben, dass entsprechend der gesetzlichen Auslegungsregel keine Erbeinsetzung gewollt ist.²⁰¹ Das bedeutet, dass in solchen Fällen davon ausgegangen wird, dass diese Personen eher als Vermächtnisnehmer (Legatäre) denn als Erben anzusehen sind. Für derartige Ausnahmefälle lassen sich auch keine allgemein gültigen Auslegungskriterien entwickeln.

Wenn die Auslegung des Testaments zu dem Ergebnis führt, dass die Personen, denen Vermögen zugewendet wurde, tatsächlich als Erben und nicht lediglich als Vermächtnisnehmer anzusehen sind, entsteht die Notwendigkeit, ihre Erbquoten zu berechnen. Dementsprechend wird im Zweifel, wenn mehrere Begünstigte vorhanden sind, ihr Erbteil am gesamten Nachlass entsprechend dem anteiligen Wert der ihnen zugedachten Nachlassgegenstände zu bemessen.²⁰² Spätere Vermögensveränderungen berühren diese Quote nicht.²⁰³

Die Auslegung eines Testaments erfolgt nach dem Zeitpunkt seiner Errichtung und nicht nach der später veränderten Vermögenslage. Da für die Auslegung des Testaments auf den Zeitpunkt dessen Errichtung abzustellen ist und spätere Veränderungen des Nachlasswerts an den Erbquoten nichts ändern,²⁰⁴ haben diese Grundzüge der Rechtsprechung zur Folge, dass bei einer Erbeinsetzung auch ein

201 BGH, Urteil vom 19. Januar 2000 - IV ZR 157/98 - ZEV 2000, 195, Rn. 11.

202 OLG Frankfurt, Beschluss vom 11. Januar 2025 - 20 W 169/23 - ErbR 2026, 232, Rn. 69; OLG Karlsruhe, Urteil vom 16. Dezember 2022 - 14 U 49/21 - ErbR 2023, 881, Rn. 49; OLG München, Beschluss vom 21. Mai 2007 - 31 Wx 120/06 - FamRZ 2008, 187, Rn. 13; vgl. zur Problematik der Ermittlung von Erbquoten gemäß dem Wert von Vermögensgruppen allgemein: BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 -, NJW 1997, 392, Rn. 15. Soweit die Wertvorstellungen vom Erblasser angegeben sind, kommt es auf diese an; ansonsten wird man im Regelfall die objektiven Wertverhältnisse - bezogen auf den Zeitpunkt der Testamentserrichtung - zu Grunde legen dürfen. Insoweit verbleiben aber Unsicherheiten.

203 BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 - NJW 1997, 392, Rn. 12.

204 BGH, Urteil vom 16. Oktober 1996 - IV ZR 349/95 - NJW 1997, 392, Rn. 15.

nachträglicher unerwarteter Vermögenszuwachs und/oder eine unerwartete Wertsteigerung des zugewandten Nachlassgegenstandes den konkludent eingesetzten Erben zufließen.

6. Schlussfolgerung

Abschließend zeigen die vorstehend erörterten Fragen erneut deutlich, wie wichtig es ist, in einem Testament klare und widerspruchsfreie Verfügungen zu treffen. Dies gewährleistet in erster Linie den wirksamen Schutz des letzten Willens des Erblassers und stellt letztlich eine Garantie für die Stabilität erbrechtlicher Beziehungen sowie für die Rechtssicherheit dar. Unklare Bestimmungen eines Testaments begründen die Notwendigkeit seiner Auslegung, die jedoch ihre Grenzen hat. Die Aufgabe des Gerichts im Auslegungsprozess besteht darin, den Willen des Erblassers festzustellen, nicht aber einen neuen Willen zu schaffen. In einer Entscheidung erläutert der Oberste Gerichtshof Georgiens: „Die Errichtung eines Testaments betrifft im Wesentlichen nicht nur die Interessen des Erblassers, sondern auch die wesentlichen Interessen anderer mit ihm verbundener Personen. Der zentrale Zweck des Testaments ist die Einsetzung des/der Erben. Der Erblasser ist daran interessiert, dass bei der Vollstreckung des Testaments sein Wille nicht verändert wird und das Schicksal des Nachlasses so bestimmt wird, wie er es gewollt hat. Ihrerseits sollten die Erben nicht nur aus materiellen, sondern auch aus moralisch-ethischen und sogar rechtlichen Gründen daran interessiert sein, dass der letzte Wille des Erblassers ordnungsgemäß umgesetzt wird. Gerade deshalb ist es erforderlich, den Willen des Erblassers im Testament klar, verständlich und unzweideutig auszudrücken. Hervorzuheben ist, dass die Frage der Form des Rechtsgeschäfts im Zusammenhang mit dem Testament neben der Wirksamkeit auch der Beweiserleichterung dient.“²⁰⁵ Je klarer eine testamentarische Verfügung formuliert ist, desto größer ist die Wahrscheinlichkeit, dass der Nachlass tatsächlich in der Weise verteilt wird, wie es dem Willen des Erblassers entspricht und von ihm beabsichtigt war.

205 Beschluss des Obersten Gerichtshofs Georgiens vom 28. März 2025, Nr. AS-1393-2024.